

TARTALOM Mécses a te igéd

RIBÁR JÁNOS: *Homiletikám – 41 év után* 121

Tanulmányok

NAGYPÁL SZABOLCS: *Felekezeti nevelés ökumenikus családokban* 122

KOVÁCS VIKTOR: *Liturgia – ember – gyülekezetépítés* 127

Figyelő

Könyvajánló

FABINY TAMÁS: *Betakarítás. Szebik Imre nyugalmazott püspök Isten küldetésében című könyvéről* 132

GÁNC S TAMÁS: *Jézus Istene és Jézus Isten* 134

CZÖNDÖR ISTVÁN: „Nemcsak kiáll és dumál...” *Tanuljunk a prezentáció mesterétől* 138

Krisztusban mindnyájan életre kelnek

SZARKA ISTVÁN: *Igehirdetés Szabó Julianna (1966–2012) evangélikus lelkész temetésén* 140

Az igehirdető műhelye

PÁNGYÁNSZKY ÁGNES: *Húsvét ünnepe (Lk 24,1–12)* 143

SMIDÉLIUSZ ANDRÁS: *Húsvét második napja (Lk 24,36–45)* 146

FEHÉR KÁROLY: *Húsvét ünnepe után 1. vasárnap (Quasi modo geniti) (Jn 21,1–14)* 149

ERDÉLYI CSABA: *Húsvét ünnepe után 2. vasárnap (Misericordia Domini) (1Pt 5,1–5)* 151

SEFCSIK ZOLTÁN: *Húsvét ünnepe után 3. vasárnap (Jubilate) (1Pt 1,3–9)* 155

KOSKAI ERZSÉBET: *Húsvét ünnepe után 4. vasárnap (Cantate) (Jel 14,1–5)* 158

Homiletikám – 41 év után

■ RIBÁR JÁNOS

Az Isten által akart életrend szerint lelkeszi szolgálatom leghosszabb szakaszát, az aktív lelkeszi szolgálatot lezárom. Igyekszem igei összefoglalást adni arról, 41 éven át mi volt a legfőbb szándékom. Az origóm az Apostolok cselekedeteiben található.

Pál apostol és kísérei megérkeztek a pizidiai Antiókhia. Az ünnepi rend szerint zsinagógába mentek. Hátul leültek. A gyülekezet vezetői üzenetet küldtek az idegeneknek ezekkel a szavakkal: „*Atyámfiai, férfiak, ha van valami buzdító szavatok a néphez, szóljatok.*” (ApCsel 13,13–15) Isten megértette velem, hogy ha valaki vasárnaponként elcipeli életét a templomba, mindenfélétől megterhelve, belefáradva, akkor biztató, bátorító, erősítő, felemelő szóra (igére) van szüksége, hogy tovább tudja hordozni meggyűrődött, megsebesült, megkeseredett életét.

Már az is csodálatos, hogy az Úr Jézus elindult a szent föld területén falvakba és városokba, hogy az embereket a saját élethelyzetükben szólítsa meg. A perspektívátlanok számára Isten országa örömteli távlatát ragyogtatta fel, és gyógyító szeretettel fordult mindenféle beteg felé. Megszánta őket elesettséjükben, mert látta, hogy az életüket céltalanul és értelmetlenül tengetik napról napra. Nincs támaszuk, azaz nincs pásztoruk. S ezért mondta a tanítványainak: „*Az aratnivaló sok, de a munkás kevés: kérjétek tehát az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat az aratásába.*” (Mt 9,35–37) De mit kell mondani az elesetteknek, aszténiasoknak, életük értelmét, irányát elvesztőknek?

Nekik hiába mondogatjuk, hogy legyenek jók, becsületesek, viseljék el az elviselhetlent, sose adják fel, viselkedjenek rendesen stb. Mert az elesettek, elgyötörtek között az ilyen szó nemcsak nem gyógyító, hanem sebet ejtő, és éppen ezért a bűn kategóriájába számítandó. De akkor mit kellene szólni? S így lett világossá, hogy nem mit, hanem *kit* kell hirdetni. S az lehet a szenvedő ember kiútja, ha a lelki tekintetét a szenvedő Krisztusra emelheti, hogy róla olvassa le az életharc legnagyobb titkát. Alaptételként fogadtam el, amit a népek apostola így határozott meg a vele vitába szállóknak, de mindenki más számára is: „*Mert úgy határoztam, hogy nem tudok közöt-*

tetek másról, csak Jézus Krisztusról, róla is, mint a Megfeszítettéről.” (1Kor 2,2)

Megrendítő felfedezni, hogy ebben a szent vállalkozásban a mi büszke akaratum a legjelentéktelenebb adalék. Alázattal és leborulva szabad tudatosítani, hogy Isten az, aki a nagyszerűt elkezdte az övéiben. „*Éppen ezért meg vagyok győződve arról, hogy aki elkezdte bennetek a jó munkát, elvégzi a Krisztus Jézus napjára.*” (Fil 1,6) Ő kezdte el bennünk azt, amit olykor tévedésből és önhittségből magunknak tulajdonítunk, és azt véljük, hogy mi tértünk meg, holott még a tékozló fiú is „megtaláltatott” hazamentében.

Jobb, ha szerényen tudatosítjuk az Úr Jézus részben lehűtő, részben felemelő szavait: „*Nem ti választottatok ki engem, hanem én választottalak ki, és rendelvek titeket arra, hogy elmenjétek és gyümölcsöt teremjétek, és gyümölcsötök megmaradjon, hogy bármit kértek az Atyától az én nevében, megadja nektek. Ezeket azért parancsolom nektek, hogy szeressétek egymást.*” (Jn 15,16–17)

Van-e fontosabb a Szentírásnál? „*Ezek pedig azért írtak meg, hogy higgyétek: Jézus a Krisztus, az Isten Fia, és hitben életetek legyen az ő nevében.*” (Jn 20,31)

Negyvenegy év aktív szolgálatban. De mikortól vagyok evangélikus lelkes? Nem a dátumát tudom, hanem az igéjét – az elveszett fiúk felismerése óta (Lk 15), mert ilyen az ember – mint a fiúk, tékozló, szeretetlen, mégis sejt valamit a jó megoldásból... De nem ez a lényeg. Az *Atya* hazavár, ez a lényeg... Hogy egyiknek szalad elébe, a másiknak megy utána...

Sőt így tapasztaltam: volt, hogy elébem jött, valamikor az 1960-as évek közepén, és én ezt feleltem Simon Péter után: „*Uram, kihez mennénk?*” – a békéscsabai gyógyszerraktárban. S utánam jött, amikor felfedeztem, hogy kik kellettek neki: Mózes, a gyilkos, Dávid, a gyilkos és házasságtörő, Péter, a háromszorosan tagadó, Pál, az egyház, Krisztus testének üldözője. Értsük meg a bűnbocsánat valóságos voltát. Nagyszerű tétel Staupitztól a még fiatal, de hitbeli krízisektől szenvedő Luthernek: Jézus Krisztus nem képzelt bűnösök képzelt megváltója, hanem valódi bűnösök valódi megváltója!

Őt hirdettem!

Felekezeti nevelés ökumenikus családokban

■ NAGYPÁL SZABOLCS

A *vegyes házasság (matrimonium mixtum)* szó – amellyel általában illetik két különböző felekezetű keresztény ember életszövetségét, különösen is a római katolikus szóhasználatban – ezer sebből vérzik.¹ Egyrészt e kifejezés valamiféle csökkentértékűsége utal, amely szokatlan és kivételes – szemben a vegytiszta megoldással, amely két azonos felekezetű ember házassága; másrészt, egy kalap alá veszi a más felekezetűvel, a más vallásúval, illetve a nem vallásos emberrel megkötött házasságot – ami azért nem volna szabad, hogy a feleknek vagy az egyháznak mindegy legyen; ráadásul gondokkal sokkal jobban átszöttek láttatja, mint az azonos felekezetben megkeresztelt, noha nem hívó emberrel kötött házasságot.

Nézetünk szerint – ezzel szemben – az eleinte pusztán adottságként felekezetközi házasságnak előbb-utóbb *ökumenikus házassággá (matrimonium œcumenicum)* kell válnia, vagyis föl kell vállalnia a tudatos küzdelmet az Egyház látható egységéért. Amióta megosztottság van a kereszténységben belül, azóta van felekezetközi házasság is; de a korunkban és a térségünkben még tovább növekszik a jelentősége – különösen például az evangélikusok és a zsidók között, akiknél e házasságok aránya hosszú évek óta mindig több mint ötven százalék.

Három kiemelt nehézség van egy felekezetközi, ökumenikus házasságban: az esküvő megszervezése, a születendő gyermekek megkeresztelése és felekezeti nevelése, valamint a vasárnap megszentelése a családban, ideértve az úrvacsora kérdését is. Ökumenikus családokban a felekezeti nevelés többszörös egymásra hatásokban valósul meg, amely irányokat ezúttal négyfelé osztottuk: az egyház neveli a házaspárt; az egyház neveli az ökumenikus család

gyermekét; a házaspár neveli önmagukat, egymást és a gyermeküket; végül pedig az ökumenikus családok, vagyis a házaspár és a gyermekek nevelik a közösséget.

Az egyház neveli a házaspárt

Az ökumenikus jegyesoktatás

Az egyház állandóan neveli a házaspárt, és e nevelés már a felekezeti hitoktatásban megkezdődik, különösen azonban a *jegyesoktatásban* csúcspontot ér el. Fontos hangsúlyoznunk, hogy a felek a felekezeti jegyesoktatásra is mindenképpen közösen menjenek. Van olyan közösség, ahol a részvétel kötelező és a szertartás föltétele; és van olyan is, ahol ez nem így van. A bölcs oktatás követelménye, hogy kiderüljenek a tanításbéli egyezések, a párhuzamok és a különbségek is – például a válás lehetősége, illetve a házasság fölbonthatatlansága tekintetében.

A nehézségekre is föl kell hívni ugyanakkor a figyelmet, hogy a feleknek ne legyenek tévképzeteik – ha ugyanis két ember szereti egymást, eleinte még határtalan bizalmuk van az iránt, hogy mit képesek közösen elérni; anélkül kell azonban mindezt megtenni, hogy elriasztanak a párt – hiszen a család öröm és egyben felelősség. Amennyiben a felek számára annak idején nemigen hangzik el érvényes segítség a jegyesoktatás során, akkor esetleg önszorgalomból és kiegészítésképpen felekezetközi párokhoz látogathatnak el. Jó volna ilyenkor igazán meggyőző példát látni, de sokszor csupán zavaros helyzettel lehet találkozni.

A szerelmeseknek általában a szülei részéről is ellenkezéssel kell szembenéznük – érdekes és ellentmondásos módon talán a legkevésbé a csak névlegesen vallásosak, illetve az igazán mélyen hívők részéről. Mindezt tetézi még az is, hogy minden egyes vallási hagyományban egyfajta

¹ A kérdéskör végiggondolásában nagyon sokat segített feleségem, Rozs-Nagy Szilvia evangélikus lelkész, akivel immár második évtizede élünk ökumenikus házasságban.

beépített és nehezen kitörölhető ellenállás munkál a más hagyományú emberekkel kötött házasság gondolata ellen.

Minél hosszabb ideig él valaki hiteles ökumenikus házasságban, annál több ökumenikus házasságra készülő jegyespár, illetve házaspár látogat el hozzájuk, tanácsot kérve és támogatást keresve. Nem szabad eltitkolni előlük semmit, de sok humorral érdemes nekik támogatást nyújtani és ökumenikus öntudatot adni, hogy inkább a helyzet izgalmasságát és kihívás jellegét lássák, és ne roppanjanak össze a megosztottság rettenetes súlya alatt, amelyet nem ők okoztak, és a legtöbbször a fönntartásához sem járulnak hozzá.

Az előzetes ígéretek a születendő gyermek felekezeti hovatarozásáról

Az egyházpolitika nevelő szándékkal igyekezett beavatkozni a születendő gyermek vallásába is a *térítvény* (reverzális) rendszerével, amelynek lényege az volt, hogy a római katolikus férfi jövendő feleségének meg kellett ígérnie a házasságkötés előtt, hogy az összes gyermeke római katolikus lesz; a római katolikus nő házastársának pedig arra kellett ígéretet tennie, hogy legalább az összes leánygyermek római katolikus lesz.

Jelenleg – hála Istennek – nem e rendszer van már érvényben, de az egyházpolitikai harc következményei továbbra is az ártatlan feleket sújtják: a római katolikus fél – tekintet nélkül a saját és a gyermeke nemére – ígéretet tesz arra, hogy mindent megtesz azért, hogy az összes gyermek római katolikusként legyen megkeresztelkedve és nevelve; a másik fél pedig e törekvést és ígéretet hivatalosan tudomásul veszi. Furcsa helyzet áll elő e szabályozás nyomán: a felek örömmel mennének a házasságra bejelentkezni a plébános úrhoz, aki rettenetes zavarban hozakodik elő ezen aláírandó ígérettel és jegyzőkönyvezendő tudomásulvétellel: a legtöbbször természetesen maguk az atyák is érzik, hogy valami nincs rendben ezzel az előírással.

A házasságra készülő öntudatos ökumenikus jegyespár ilyenkor úgy járhat el, hogy ugyanezzel a szöveggel a nem római katolikus fél is ígéretet tesz, a római katolikus fél pedig ezt hivatalosan tudomásul veszi. Érdemes az erről szóló iratot a nem római katolikus gyülekezetben csatolni a házassági iratok közé; fölkészülve természetesen arra, hogy ott a lelkész igencsak csodálkozni fog, de kis habozás után majd átveszi és iktatja. A többi – tudniillik a születendő és megkeresztelt gyermekek tényleges felekezeti hovatarozása – természetesen a Szentlelken, illetve az ökumenikus házaspár érettségén, érzékenységén, ökumenikus elkötelezettségén, szentségén és bölcsességén múlik, egy idő után pedig főként magán a gyermekükön.

A „vegyes házasságnak” csúfolt ökumenikus család-egyház egyébként a római katolikusoknál püspöki engedélyhez (diszpenzációhoz) kötött; teológushallgató vagy lel-

kész esetében pedig az evangélikusoknál is. Az esküvő előtti és körüli hercehurcát mindenestre – amikor tiltások és egyenlőtlen előírások erdejében találják magukat – a felek általában keresztútként és büntetésként élik meg; mégpedig egy olyan bűnért, amelyet el sem követtek.

Az ökumenikus esküvő

Az ökumenikus *esketési* szertartások rendjéről 2001-ben állapodott meg a három legnagyobb magyarországi keresztény felekezet. A római katolikusok számára az esküvő során a *szándék* közös kinyilvánítása a központi elem, a protestánsok számára viszont maga az *eskü*; tehát akár szépen össze is lehetett volna illeszteni az ökumenikus szertartást, szinte adja magát, hogy melyik rész honnét jöjjön. A megnyilatkozás vezérelve ezzel szemben az *összeparosítás túlsúlyokkal* (dominanciás kombináció), vagyis a három felekezet párosításaiából előálló hat változat szabályozása olyan módon, hogy mindig a befogadó, a templomot biztosító felekezet legyen a szertartás során hangsúlyosabb és észrevehetőbb.

Szerencsésebb lett volna inkább a kiegyenlítés elvét alkalmazni; vagyis hogy ama felekezet legyen kevésbé hangsúlyos, amelyik a templomot biztosítja – ezzel is elősegítve a kiegyensúlyozottság és a kiegészítés, illetve a házaspár egyenlősége elvének érvényesülését. A legszerencsésebb azonban az lett volna, ha a hat helyett egyetleneg összhangtól duzzadó, ökumenikusan méltányos szertartás születik – mégha ez nyilván sokkal nehezebben is lehetne összeállítható –, ahol amit csak lehet, együtt csinálnak a lelkész kollégák; a külön ünnevelt részek pedig szépen kiegyenlítenek egymást – ha már nem a felekezetek „egyenlősége” miatt, akkor legalább a házaspár egyenlő keresztény méltósága okán.

A 2001-es megállapodás föltétlen *előnye*, hogy a továbbiakban egyetlen lelkész sem mondhat nemet az ökumenikus szertartásra, hiszen ilyenkor rögtön lehet a már létrejött hivatalos szövegre hivatkozni. Előnye továbbá, hogy most már nem kell minden egyes esketésnél végiggondolni és végigvitatkozni, hogy pontosan mi hogyan legyen; a két különálló szertartás pedig (amelyről azért sajnos még hallani itt-ott) ezáltal még nyomatékosabban tilos lett.

A *hátránya*, hogy más felekezetek egyelőre kimaradtak belőle; vagy hogy nem szabad igazságosabb és a felek egyenlőségét jobban hangsúlyozó szertartást összeállítani, még ha akarnák, akkor sem. A hátránya továbbá, hogy nem ellensúlyozza a helyválasztással járó hátrányokat, hanem fokozza; végül pedig, hogy nincs úrvacsorai elem az ünnepen – noha a tisztán római katolikus felekezeti házasságban ez a főszabály, és a legmesszebbmenőkig ajánlott – ez pedig hátrányos megkülönböztetés vagy éppen büntetés nemcsak a római katolikus, hanem mindkét félle szemben.

Az ökumenikus házasság hittan és a lelkipásztori kísérés

A házasság hittan és a lelkipásztori kísérés kérdésében elmondható, hogy a felek – pusztán eltérő felekezeti hovatartozásuk miatt – sokszor csudabogárnak számítanak, és légüres térben érzik magukat. A más felekezetű fél gyakran egyedül érzi magát a felekezeti egységben; néha lesajnálják vagy lenézik őt (esetleg mindkettőjüket), és emiatt bizonyos szertartásokon nem tud vagy nem akar majd teljesen részt venni.

A felekezetek alig-alig rendelkeznek végiggondolt és kidolgozott kíséresi tervvel az ökumenikus családok lelkipásztori szolgálatában. Ennek egyik oka, hogy a felekezetek vagy gyülekezetek néha *árulásnak* érzik az ilyen házasságot, ezért erős fönntartásokkal kezelik vagy megszólják. Máskor még ha szívesen segítenének is, a lelkészek esetenként azért nem zargatják a felekezetükhöz tartozó házasságot, nehogy *beavatkozással* vagy *befolyásolási kísérlettel* vádolják őket.

A párok viszont emiatt sokszor már akkor sem fordulnak segítségért a felekezetükhöz, amikor gondok ütnek föl a fejüket a kapcsolatukban – elkerülendő különösen is a „lám, mi megmondtuk előre” jellegű megjegyzéseket. Ebből akár az az eredmény is fakadhat, hogy a felek a felekezeti különbségekre fogják ama nehézségeket is, amelyek természetes módon felmerülnek a legtöbb házasságban. A házastársi vitákban azonban nem szabad, sőt szigorúan tilos fegyverként használni a felekezeti kártyát.

Az úrvacsora közös vétele

Az úrvacsora (eukharisztia, oltáriszentség) kérdésénél is a teljes súlyával rászakad a felekre az egyház Krisztus-ellenes megosztottsága: a főszabály szerint római katolikus oltáriszentséget nem vehet a másik fél, a római katolikus fél pedig nem szabad, hogy másutt úrvacsorához járuljon. Noha szerencsére már most találunk néhány kivételt a szabályozásban, a jövőre nézve elmondható, hogy az ökumenikus családok kell hogy jelentsék majd az első rendszeres – és nem csupán eseti – kivételt e kérdés szabályozásában; amíg majd meg nem valósul a teljes úrvacsora-közösség a kereszténységben, remélhetőleg minél előbb.

Az egyház neveli az ökumenikus család gyermekét

Az egyház – a házasságon kívül – neveli az ökumenikus család gyermekét is, mindenekelőtt a felekezeti hitoktatás, illetve az egyházi iskolai oktatás során, továbbá az egyházi közösségekben is.

A felekezeti hitoktatás és az egyházi iskola

Az ökumenikus családegyházban született gyermek az *egyházi iskolában* sokkal érzékenyebb füllel hallgatja a más felekezet(ek)ről szóló tanítást, hiszen a legszorosabb rokoni kötődései miatt a másik felekezetet is közel érzi magához, nagyon helyesen. A tanároknak is tudomásul kell venni éppen ezért, hogy sohasem vagyunk „magunk között”, amikor bármit mondhatnánk a másik felekezetről, hanem úgy kell alakítani a gondolkodásunkat, a hozzáállásunkat és a véleményeinket, hogy az vállalható legyen bármilyen környezetben – és akkor Atyánk, aki a rejtekben is lát, megjutalmaz (Mt 6,4.6).

A más felekezetű testvérek számára is érdemes nyitva hagyni az ugyanazon *egyházi iskolába* járás lehetőségét – ez szerencsére általában már ma is így van. A felekezeti *hittan* tananyagát is úgy kell alakítani, hogy ökumenikus szellemiségű legyen: hiszen az ilyen gyermek sokszor előrébb jár ökumenikus nyitottságban és érzékenységben, mint a hitoktatói. A hittanoktatás legtöbb részterületén természetesen – a lustaságon vagy a rossz beidegződéseken kívül – semmi nem akadályoz meg bennünket, hogy ökumenikusan összeállított, elkészített és megírt tankönyvet használjunk Magyarországon is.

Az egyházi közösség

Az ökumenikus családban a különböző felekezetű gyermekek vallási neveléséhez hozzátartozik, hogy értelem-szerűen különböző utakon indulnak el az egyházi – gyülekezeti és iskolai – nevelésben. E területen ellensúlyozni kell az esetleges minőségi különbségeket és az ennek nyomán föllépő irigységet, és adott esetben a szülőknek engedniük kell, hogy a két gyermek mégis ugyanazon *közösségbe* járjon. Ez utóbbi esetben a felekezeti öntudat kialakítása fokozottan is az adott felekezetű szülő felelőssége.

A házasság nevelik önmagukat, egymást és a gyermeküket

Az ökumenikus házasság nevelik önmagukat, egymást és a gyermeküket. Egymás kölcsönös átalakítása során az ökumenikus szempontból rossz megoldások elkerülése nagyon fontos. A gyermekek felekezetének eldöntése után ki kell dolgozni a keresztény és a felekezeti tanítás módját a családban, hogy beindulhasson az ökumenikus lelkiségi párbeszéd, azon belül is a vasárnap ökumenikus megsejtesése.

Az ökumenikus szempontból rossz megoldások elkerülése

A felekezeti nevelés kérdésére számos rossz megoldás képzelhető el, és csaknem mindegyik elő is fordul. Ilyen rossz válaszok a vallás- és az egyházellenesség kialakulása; vagy ennek enyhébb alakja, a közömbösség és a hitetlenség. Továbbá ilyen az engedetlenség a felekezeti előírások iránt, illetve a viszonylagosságait (relativizmus) elharapódzása (például a még meglévő felekezeti határok és előírások teljes semmibevétele).

Ide tartozik még az egyik fél áttérése a másik felekezetére (ténylegesen vagy hallgatólagosan, visszavonulva és átengedve a terepet); végül pedig mindkét fél áttérése egy harmadik felekezetre vagy akár másik vallásra. Mindezeket elkerülendő, a *vallásszabadságot* a feleknek biztosítaniuk kell egymás számára, és kerülniük kell az *átcsábítást* (prozelitizmust), vagyis a kényszerítést, a megvesztegetést vagy az egyéb tisztességtelen előnyök fölkinálását vagy hátrányok kilátásba helyezését a felekezet megváltoztatása érdekében.

Egymás kölcsönös átalakítása

Az öntudatos keresztény hívők teológiailag is *átvitatkozzák* a szerelmük első néhány hónapját vagy évét. Az oda- és visszahatások, vagyis a kölcsönös gazdagodás során sokszor a saját felekezeti *öntudatukban és a hitükben is megerősödnek*. Ráadásul – miután alaposan ki kellett fejteniük őket – tisztába jönnek a saját felekezetük tanításaival is, illetve azzal, hogy melyek a lényeges és a kevésbé lényeges tanítások; így pedig a tudásuk és a bölcsességük is elmélyül. Természetesen nemcsak a saját felekezetükkel ismerkednek meg jobban a családtagok az ökumenikus családban, hanem a *másik felekezetet is behatóan megismerik*, érdeklődni kezdenek iránta, és a remények szerint tisztelni kezdik és meg is szeretik.

E reményt ama tény táplálja, hogy a családtagok napi kapcsolatban, az *élet párbeszédében* állnak más felekezetű keresztényekkel, akiknek a lelkiismereti kérdéseivel ráadásul sorsközösséget is vállalnak. Az így kialakuló keresztény elkötelezettség azonban már egy némileg más felekezeti öntudat, kevésbé kizárólagos (exkluzív) vagy merev (fundamentalista), és sokkal befogadóbb (inkluzívabb), nyitottabb, vendégbarátibb és *ökumenikusan érzékenyebb*.

A gyermekek felekezeti hovatartozásának eldöntése

A gyermekek felekezetét illetően is különböző – hol átgonoltabb, hol felületesebb – megoldási kísérletek léteznek. Az egyik elv lehet az *egységesség*: ilyenkor mindegyik gyermek az „erősebb” házaspár felekezetéhez tartozik; vagy éppen a kisebbségben lévőhöz, hogy ama hagyomány ki ne

haljon. Az egységesség érvényesítésének előnye a nagyobb esély a zavarodottság elkerülésére, illetve a nagyobb összhang a családban; a hátránya pedig, hogy az egyik házaspár mindenképpen kisebbségbe kerül a saját családjában; nem élheti át a felekezeti hitátadás gyönyörű kalandját, és bizonyos értelemben távolabb kerül a gyermekeitől.

Egy ezzel ellentétes elv lehet a *sokszínűség átörökítése és megöröklése*, amely végbemehet a szülők neme szerint; sorolás alapján (hasonlóan például Mátyás apostol kiválasztásához) vagy éppen páros-páratlan leosztásban. E megoldás előnye az egyenlőség; a hátránya ugyanakkor, hogy ez megnöveli a szülők terhelését is, akiknek alaposan észnél kell lenniük; illetve, hogy egy következő nemzedékben is újratermeli a megosztottságot a családban, noha az már egy másfajta megosztottság lesz. További hátrány, hogy esetleg eluralkodhatik közöttük a viszonylagosságait, igénytelenül azt mondván, hogy az egyik hagyomány éppen olyan, mint a másik. Elvileg járható út még egy *harmadik felekezet* kiválasztása a gyermeknek: például egy római katolikus és egy református nevelheti a gyermekét evangélikusnak – ez azonban meglehetősen furcsa eredményekre vezethet.

A nem döntés jellegzetes esete a *keresztelés elhalasztása*: majd a gyermek megválasztja a saját felekezetét, ha felnőtt és eljön az ideje; addig pedig mindkét felekezettel alaposan és persze pártatlanul megismertetik őt. E lehetőség előnye, hogy a szülők így jobban tiszteltben tartják a felnövekvő gyermek egyéniségét és szabad akaratát. A hátránya viszont, hogy a megismerkedés egy felekezettel még egyáltalán nem jelent keresztény elkötelezettséget. Hátránya még ezen kívül, hogy bizony a legfontosabb vallási élmények, beállított szokások kizárólag hitvallóként sajátíthatók el; illetve hogy a gyermekeknek nincs azonosság tudatuk, és igazából nem tartoznak sehová. Minden bizonnyal a legrosszabb megoldási kísérlet pedig a vallási nevelés teljes *elhanyagolása*.

A keresztény és a felekezeti tanítás a családban

Az ökumenikus családban a közös *keresztény tanítást* (márpedig ez az igazán lényeges dolgok kilencvenöt, ha nem kilencvenkilenc százaléka) mindenképpen közösen érdemes végeznie a szülőknek. Amit a házaspár közösen kimunkáltak, azt adják közösen tovább. A *felekezeti* sajátosságokat viszont értelemszerűen főként az azonos felekezetű szülőre érdemes hagyni – kivéve, ha a másik fél is hitelesen és szeretettel tudja tanítani azokat.

Az ökumenikus lelkiismereti párbeszéd

Az ökumenikus házasság egyfajta ökumenikus műhely, vagy más hasonlattal laboratórium, lelki erőmű vagy éppen előőrs (előretolt helyőrség): a *lelkiismereti párbeszéd* szint-

jén mindenféleképpen. Ennek része, hogy a családtagok kialakítják a *közös imádság* kereteit: számos ökumenikus eredmény, például az ökumenikus imahét vagy a Miatyánk közös magyar fordítása az alulról induló, világiak által megélt ökumené kezdeményezésére szökött szárba.

A családtagok nap mint nap egyesítik imádságaikat az Úr imádságával: „*hogy mindnyájan egyek legyenek*” (Jn 17,21); hálaadással az ökumenikus mozgalom eredményeiért, érdemes emlékezetünkbe idézni, hogy az 1928-as *Mortalium Animos* pápai körlevél csupán kivételes esetekben engedélyezte, hogy a Miatyánkot egy római katolikus ember egy protestánsal együtt imádkozza. A lelkeségi párbeszéd során nyilván a közösen vállalható imaformákat választják a felek, illetve azokat, amelyeket a másik felekezeti fél is gazdagítónak vagy legalábbis elfogadhatónak talál. Mivel mindegyik pár és család más és más, e téren akár egészen meglepő közös választásokkal is találkozhatunk.

A vasárnap megszentelése

A vasárnap megszentelése tulajdonképpen megoldhatatlan kihívás elé állítja az ökumenikus családgyházat. Lehetséges út ilyenkor a rendkívül *igényes* modell, vagyis amikor minden egyes családtag mindig mindkét istentiszteleten részt vesz. Megtalálható még a *megosztó* modell, vagyis amikor ki-ki a saját felekezetének istentiszteletén vesz részt.

Alkalmazzák még a *váltakozó* modellt, amelynek során minden családtag együtt fölvaltva vagy ide, vagy oda megy istentiszteletre. A *beolvasztó* modell követői alapvetően az egyik felekezet istentiszteletére járnak, és csak a nagy ünnepek másnapján vesznek részt a másikén. Végül az *igénytelen* modell azt jelenti, hogy senki soha nem megy sehová vasárnap ünnepelni.

Az ökumenikus családok (a házaspár és a gyermekek) nevelik a közösséget

A gyermekek nevelik a társaikat

Az ökumenikus családok gyermekei nevelik a körülöttük lévő közösséget, mindenekelőtt a *társaikat* az iskolában és a közösségeikben; részben a tudásukkal, részben pedig az ökumenikus hozzáállásukkal.

Az ökumenikus család neveli a társadalmat

Az ökumenikus család neveli a *társadalmat*: eszményi esetben egy élő és hiteles példán mutatja be, hogy a különböző háttérből és hagyományból érkező emberek között nem-

csak a békés egymás mellett élés (koegzisztencia) lehetséges. Ezen túllépve ugyanis el lehet jutni az együttélés (konvivencia), sőt az együttműködés (kooperáció) szintjeire is, illetve – a legfőbb fokon – akár a lelkeségi közösség (kommunió) megéléséhez.

E szinten a *közös tanúságtétel* is lehetővé válik mások előtt a megértésről, az összhangról és a békéről. Az embereknek nem azt kéne mondaniuk a felekezeti botrányukba belényugodott keresztényekre: „látjátok, még maguk között is képtelenek békét teremteni!” Az volna jó, ha mindez éppen ellenkezőleg történne: mint a Jézus Krisztust követő legelső keresztényeket, bennünket is arról kellene megismerniük az embereknek, hogy mennyire szeretjük egymást.

Az ökumenikus család neveli az egyházat

A házaspár, valamint a gyermekek felnőve és felelősséget vállalva nevelik magát az *egyházat*. Az ökumenikus házasság nem lázadás – mint ahogyan azt az egyházak vagy lelkészek néha értékelik –, hanem hatalmas lehetőség, csodálatos esély az egész, egységét kereső egyház számára. Az ökumenikus házaspár és még inkább az ökumenikus családgyház (*ecclesiola œcumenica*) már előrébb tart Jézus Krisztus egységre szólító szavának teljesítésében, mint az egyes felekezetek. E családgyházak számára az ökumené nemcsak egy a kérdéskörök közül, amellyel belátásuk szerint törődnek vagy nem törődnek, hanem egész életre szóló vállalkozás, naponként megvalósítandó és megélt közös terv.²

Az ökumenikus családgyházként élő házaspár megélik azt, hogy a kettőjük már nem két test, hanem egy (Mt 19,6). Ráadásul egy mindennél nemesebb közös vállalkozásba is fognak: egy új keresztény élet, egy gyermek közös keresztény nevelésébe. A családtagok állandóan tanúságot tesznek arról, hogy aki nem gyűjt Jézus Krisztussal, az tékozol (Mt 12,30). Emellett rámutathatnak a felekezetek lényegére, már meglévő egységére, és megélhetik azt a mindennapokban. Ugyanakkor a megosztottságok föl vállalásával és átszenvedésével sürgethetik a felekezeteket az előrehaladásra a látható egység felé vezető úton. A birtokos névmásuk a párbeszédben többé nem az „enyém” és a „tiéd”, hanem a „miénk”. Az ökumenikus családgyházban tehát tudnak és tapasztalnak valamit, amit mások az egyházban (még) nem. Úgy is mondhatnánk, hogy míg az egyház látható egysége szempontjából máshol még advent van, az ökumenikus családokban már karácsony.

Hivatkozott művek

NAGYPÁL Szabolcs 2003. *Ecclesiola œcumenica*. Az ökumenikus családgyház. *Ökumené*, 2. sz. 21–25. o.

² Az ökumenikus családgyház egyháztanáról korábban már írtam: NAGYPÁL 2003.

Liturgia – ember – gyülekezetépítés¹

■ KOVÁCS VIKTOR

Előszó helyett

Írásom a liturgiáról szól, de mindenekelőtt szeretném le-
szögezni, hogy nem kívánok belefolyni az egyházunkban
évek óta tartó (szerintem abszolút meddő) liturgiai vitába.
Ez az írás nem egyik vagy másik liturgiáról, hanem *a li-
turgiáról* mint olyanról szól. Jómagam a liturgiát – az in-
formatika nyelvén szólva – szabad forráskódú eseménynek
tartom, azaz úgy lehet és kell alakítani, a tartalom csorbu-
lása nélkül, ahogyan az a gyülekezetet építi.

Jelen írásom egy hosszabb dolgozat sűrített és szelek-
tált változata. Ha esetlegesen a belső kohézió lazának vagy
kuszának tűnik, akkor ez az oka. Az eredeti munka a jelen
fejezetek bővebb változatán kívül tartalmaz egy plusz fe-
jezetet. Ez egy olyan felmérés eredményeit elemzi, amely-
ben lelkészeket és laikusokat kérdeztem a liturgiáról. Előbb
azonban az elméleti alapvetést közlöm.

A szent és a profán fogalma – deszakralizáció

A szent definíciója elsősorban: a profán ellentéte – írja
a vallástudomány egyik legkiemelkedőbb alakja, Mircea
ELIADE (1999, 6. o.). De akkor mi a profán? Elsősorban a
szent ellentéte. Elsőre nem úgy tűnik, hogy ez sok mindent
megmagyaráz, de mégis. A „szent” mint olyan és a profán
mint olyan nem értelmezhető önmagában, csak egymás-
hoz viszonyítva. A viszonyítási alapot pedig a *hierofánia*²
eseménye adja.

Ez a nyugati ember számára néha nagyon nehezen be-
fogadható. Annak ellenére van ez így, hogy a nyugati világ
vallási és kulturális alapját képező kereszténység alaptéte-
le az, hogy a (szent) Isten (profán) emberi alakot vett fel az
emberiségért (Kol 2,5–11). Ez is, mint minden hierofánia,
paradoxon. És éppen ez a paradoxon adja meg a szentség-
gét, azáltal, hogy bár beágyazódik a profán világba, még-
is szent marad.

Az úgynevezett primitív népek számára minden fizio-
lógiai aktus szakrális is volt; így az evés, a szexualitás stb.
Ma ezeknek a profánná tétele okozza például a mértékte-

len fogyasztást, hiszen nincsen semmilyen mélyebb jelen-
tése az ételnek. Esszük a szemetet (szándékosan nem rak-
tam idézőjelbe) nap mint nap, és kidobjuk, ami már nem
kell vagy nem tetszik. Teljesen elburjánzott a szexipar, min-
denhonnan csak az *egészségtelen szexualitás* dől.

A posztmodern kornak ezt a szenttől való eltávolodá-
sát nevezem *deszakralizáció*nak.

A szent és az ember – rítusok és liturgia egy reszakralizált világban

Hiába esett át a világ egy *deszakralizáció*n, kimondhat-
juk: nem létezik teljesen profán lét. Sohasem lehet meg-
szabadulni a vallásos viselkedéstől (ELIADE 1999, 17. o.).
Magyarországon körülbelül a rendszerváltás óta indult a
vallást pótolni akaró kereslet-kínálat hullám, amely nap-
jainkban hihetetlen méreteket öltött. Valóságos iparággá
nőtte ki magát a valláspótlék (vö. KISS 2010).

Tehát a deszakralizációval párhuzamosan egy ellenke-
ző előjelű folyamatot is megfigyelhetünk, a *reszakralizációt*.
Ha szétnézünk, akkor olyan hihetetlen mértékű reszakra-
lizációt látunk, amilyenre még nem volt példa a világtör-
ténelemben (God is back³). A probléma nem maga a folya-
mat, a reszakralizáció, hanem az, hogy nem a helyes me-
derben folyik, hanem szétömlik, és felhígulva a könnyebb
ellenállás felé mozdul el. Még így is alapvetően pozitívan
kell értékelnünk ezt a folyamatot. Olyan, mint a felkapálás
a vetés előtt.⁴ Ezt az éhséget, ami az emberekben van, vé-
tek lenne nem kihasználni. Már senkit nem döbrent meg,
ha valaki hisz egy felsőbbrendű hatalomban vagy lényben,
legyen az bárki vagy bármi. Véget ért a rendszerváltás utá-
ni „ciki hívőnek lenni” korszak.⁵

A kereszténység kezében pedig ott van a megoldást je-
lentő rendszer, amely egy objektív, befogadó, megbocsá-
tó, szerető, mégis kizárólagos és irányt adó rendszer. Van
múltja, ha nem is mindig tiszta, de legalább ember- és –
bocsánat – istenszagú. Van jelene, amely örök jelen. Van
jövője, mert folyamatos fejlődést kíván meg a hitben, és a
fizikai halál utánra is van „alternatívája”. Maga ez a rend-

¹ A Dr. Sólyom Jenő Alapítvány által Csonka Albert emlékére létre-
hozott ösztöndíjat a 2010/11. tanévben Kovács Viktor hallgató nyerte
el. Pályamunkájának részlete ez a dolgozat. Közreadásával egyben tol-
mácsoljuk az Evangélikus Hittudományi Egyetem köszönetét a Csonka
család tagjainak az ösztöndíj létesítéséért.

² A szent megjelenése.

³ SMIDÉLIUSZ 2010, 240. o. Lásd még MICKLETHWAIT–WOOLDRIDGE
2009.

⁴ Józsefet idézhetném: „*Ti rosszat terveztetek ellenem, de Isten terve
jóra fordította azt...*” (1Móz 50,20a)

⁵ Most már komolyan elmondhatjuk, hogy „*a teremtett világ sóvá-
rogva várja az Isten fiainak megjelenését*” (Róm 8,19).

szer pedig az istentiszteleten és leginkább a liturgiában fejeződik ki. Egy korábban elhangzott igehirdetésem részletét hadd szűrjem be ide, úgy gondolom, jól kifejezi az egyház⁶ „kezében” lévő objektív-mindenidejű rendszert:⁷

„A mai textus címszava az is lehetne, hogy türelem. Nem túl népszerű, sem túl átlagos ez a tulajdonság [...]. A türelmetlenség és a sürgetés alapvető velejárója életünknek. Minden arrafelé mutat, hogy most akarunk mindent, azonnal és alku nélkül. Mintha csak egy kötélén rángatnánk a jövőt a jelen felé. Most akarom a pénzt, most akarom a hírnevet, hatalmat, munkát, iskolát. Természetesen mindezt úgy, hogy kizárjuk belőle a negatív tényezőket, a rossz dolgokat. És a már leszűrt, megtisztított és steril, jelenné vált jövőt a lehető legnagyobb határfokkal próbáljuk konzerválni. Erre szolgálnak mindazok a dolgok, amelyek meg akarják állítani az időt. A szemránckrém-től a bölcsek kövéig.

Bármilyen hihetetlen, de a vallás, a kereszténység is ezt akarja, csak egészen más szemszögből. Nem tartósítva, hanem alkalmoszerűen egy pillanatba összesűríteni mindent. Pontosabban az egész üdvtörténetet. Hiszen az istentiszteleten belekapcsolódunk abba a bizonyos láncolatba, amely a teremtéstől a világ végéig és még azon túl is tart. Minden vasárnap a teremtés csodájára emlékezet, minden vasárnap a feltámadás ünnepe, és minden vasárnap egyben a reménység napja is, hogy egyszer Krisztus visszajön, és elvisz minket örök országába. Mindez egyetlen pontban.”

Erre az időtlen rendszerre van az embereknek szükségük, ez a rendszer pedig esszenciálisan az istentiszteleten van jelen. A reszakralizált nyugati társadalomnak igazi rituálékra van szüksége, hogy az álvallásos viselkedése helyes mederbe, valódi mederbe kerüljön.

Liturgikus gondolatok a szentről és a profánról

A liturgia: mozgás. Sohasem statikus dolog. Elsődleges valóság a vallásos ember számára, mégsem egy mozdulatlan pont. Ahogyan az embert megérinti a transzcendencia, úgy változik önmaga és a liturgiához való kapcsolata is. És természetesen változik maga a liturgia is. A liturgia a változás állandósága az ember életében. Minden héten ugyanazzal a funkcióval – a közösség Isten jelenlétében való ünnepének a rendje –, mégis másként (egyházi év, kazuálék, egyéb alkalmak stb.) jelenik meg. Ebben a rendszerben él a keresztény ember.

A liturgia: szakrális kommunikáció Isten és ember között, a közösségen (gyülekezeten) belül és közösségek (gyülekezetek) között. A liturgiában az Isten kommuni-

kálja önmagát, és ez a kommunikáció érthető, de néha kívül esik az érzékszervi modalitásokon. Az *agens* (közvetítő) és bárki más is csak akkor fér hozzá, ha megmutatkozik. A megmutatkozás lehet egyszeri (alkalmi) és rendszerszerű (institucionális). Alkalmi lehet: egy jelenés vagy egy élmény (pontoszerű tapasztalat); vagy pedig rendszerszerű, például a tanulás, felkészülés. A liturgia a gyülekezeti közösségek alapvető törekvése, hogy megtalálják és fenntartsák azokat az eszközöket, amelyek segítségével a transzcendensről beszélni tudnak (KORPICS-SZICZL 2007, 18. o.).

A liturgia egyik legjobb eszköze, amely által kommunikálni tud, a *szimbólum*. Bár azt kell mondanunk, hogy a vallásban nem szimbólumokról (tárgy), hanem *szimbolizálásról* (aktus) van szó (συμβάλλειν → összevetés).⁸ Emellett csatlakozom Eliadéhoz: „A szimbolikus gondolkodás nemcsak gyerekek, költők vagy elmebeteg kizárólagos felségterülete: az ember legalapvetőbb sajátja, korábbi, mint a nyelv és a következtető gondolkodás. A szimbólum a valóság legmélyebb rétegeit tárja fel, amelyek a megismerés bármely eszközének ellenállnak.” (ELIADE 1997, 14. o.) Liturgiánkból sem vész ki a szimbolizálás, csak többségében verbálisan fejeződik ki, bár az oltártérben való forgás, a keresztvetés, maga az oltár, az úrvacsora, a keresztelés mint szimbolikus cselekedetek még a szimbolizálás „maradványai”. Hatalmas hibát követett el a protestantizmus, amikor (ilyen mértékben) lecsupaszította az istentiszteleti gyakorlatot, „lefaragva” a szimbólumokat. Persze nem gondolom, hogy az úgynevezett külsőségek (mint például a liturgikus cselekedetek) üdvösséget hoznak. Azt nem, de embereket biztosan.

A liturgia: mítosz. A mítosz legfontosabb feladata, hogy elmondja, hogyan tört be a szent a profán világba. Feltárja, hogy mi az abszolút szent. Sok esetben ezek nem mesélhetők el tetszés szerinti időben, csak bizonyos alkalmas időkben. E fenti állítás, amely a vallásokra általában igaz, a kereszténységre nem egészen az. Ebben az esetben a kereszténység különbözik más vallásoktól. Bár itt ugyanolyan jól elkülönül a szent tér és idő, de nem marad meg fekete-fehéren, hanem benyúlik a profán térbe, hogy ott is, mint kis heterogén repedések, szakaszokat adjanak az ember profán napjaiba. Mindenütt hirdetni kell az evangéliumot, gyakorlatilag „beleszagatva” a homogén világba. Tehát egy keresztény (és főleg protestáns) ember számára nem a szent idő teszi a szentet, hanem a Szent teszi a szent időt (és persze teret).⁹ Mindemellett azonban el kell ismernünk, hogy az istentisztelet egy határozottan elkülönült szent idő a keresztény ember számára.

⁸ Trias, Eugenio: Gondolatok a vallásról. A szimbólum és a szentség. In: KORPICS-SZICZL 2007, 197. o.

⁹ „...hirdesd az igét, állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan az idő, fedd, int, biztass teljes türelemmel és tanítással.” (2Tim 4,2)

⁶ Itt az egyetemes egyházra, Krisztus testére gondolok.

⁷ 2009. december 12-én hangzott el az igehirdetés, advent második vasárnapján a csömöri evangélikus gyülekezetben. Textus: Jak 5,7–11.

Nem önmagában a liturgia a lényeg, hanem az, amit közvetít. A liturgia csak eszköz: a szent időben és térben összegyűlő Krisztus-követők egyik legfontosabb eszköze a közösségi szakrális kommunikációra. A liturgia nem tesz (és nem is tehet) mást, mint elmeséli Isten narratíváját. Ennek középpontja a kereszt, amely egy totális teofánia (ELIADE 1997, 219. o.). A liturgia innen néz mindent: azt is, ami van, ami volt, és azt is, ami majd lesz. Ezért van az, hogy a liturgia annyiban „ortodox”, amennyiben az Isten művét kereszt központtal idézi fel.

Lelki (pszükhikus) dinamizmus egy lelki (pneumatikus) közösségben

Pneumatikus közösség

A szociálpszichológia alaptétele, hogy a „tömeg lelki egységében” a *normális* individuum *abnormális*sá válik. Ide sorolhatóak a gyülekezetek (HEWSTONE–STROEBE 2007, 25. o.) és így az istentisztelet „tömege”¹⁰ is. Az „abnormális” jelző azonban nem értékítélet, hanem a normalistól eltérőt jelent. A normalitás alapja a norma, a norma pedig mindig szubjektív, és csoportonként vagy akár egyénenként is változik. Sok aspektusában a kereszténység is „abnormális”, de persze „mihez képest?” A szeretet, a megbocsátás, az ellenség szeretete, a kereszt mind-mind abnormalitást hordoz, legalábbis ha a – keresztény értelemben vett – „világ” szemszögéből nézzük.¹¹ Tehát a liturgiában részt vevő ember abnormális. Nem minden esetben igazodik általános környezete normáihoz, hanem attól eltérően viselkedik.

A liturgiában az ember elsősorban *találkozik*. Istennel, magával és a közösséggel is. Az emberek a társas kapcsolatok optimális terét keresik (HEWSTONE–STROEBE 2007, 332. o.). Mindannyian tudjuk, hogy az ember társas lény, szüksége van közösségre. Nemcsak a közösségre magára, hanem magának a közösségnek a jellemző tevékenységére is, amitől érzi, hogy a közösségnek a tagja, amitől igazán a közösség része lehet. Többek között azért, mert ő is alakítja – mint individuum – a közösség „arcukat”. A liturgia nagyon jó példa erre: (jobb esetben) egészséges archaikusságával és (jobb esetben) modern, korszerű mon-

danivalójával bekapcsol egy misztikus és örök emlékezésbe és az ember saját szituációjába is.

A liturgiában az ember részt vesz, és emellett „egészt vesz”. Kiveszi a részét a közösség ünnepéből mint szolgáltató (akár a padból a részvétel által, akár az oltártérből), de az egészet magáévá kell tennie, ha tagja akar lenni a közösségnek. Bármilyen szervezet iránti elköteleződés definíciója „az egyén egy szervezettel való azonosulásának és az abba való bevonódásának relatív erőssége” (HEWSTONE–STROEBE 2007, 490. o.). Ezt nevezzük *affektív elköteleződés*nek. Csak akkor lehet az egyén a gyülekezet közösségének tagja, ha teljesen azonosul annak mondanivalójával, üzenetével, ünnepeivel. Szükségszerű tehát egy tanulási folyamat. Egy friss megtérő (hitre jutott) lehet közösségben Krisztussal, lehet közösségben a lelkéssel vagy éppen saját magával, de semmiképpen sem a gyülekezettel.¹² Minél többet tanul, annál inkább azonosul; és minél inkább azonosul, annál inkább elköteleződik. Márpedig a keresztény közösségnek az istentisztelet a csúcspontja, amely a liturgiában szerkesztődik meg.

Az egyén, akivel találkozunk

Jézus megígérte nekünk, hogy ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az ő nevében, ő ott lesz közöttük (Mt 18,20). Tehát ha az egyén lelki folyamatairól beszélünk, akkor a *találkozás* és a *jelenlét* lesznek az alapfogalmak. Az *Isten* találkozik az emberrel, és az *Isten* jelenléte van az istentiszteleten, és így az istentisztelet rendjében, a liturgiában is. Ez legegységesebben az úrvacsorai liturgiában és az ennek részét képező szerzési igékben jön elő.¹³

Ebben a milióban van jelen az ember az istentiszteleten. Ha feltételezzük, hogy a templomba járó ember elfogadja Isten létezését,¹⁴ akkor ott belép Isten jelenlétébe, akár tudatos ez a lépés, akár nem. Márpedig ebben az esetben a liturgián – és a benne hangzó ígén keresztül – bizonyos ismeretekre tesz szert az Istennel kapcsolatban (kérdés persze, hogy milyenekre).

Ebben a helyzetben játszik szerepet az *attitűd* fogalma. „Az attitűd olyan pszichológiai hajlam, amely egy adott entitás bizonyos fokú kedvelésében vagy nem kedvelésében fejeződik ki.” (HEWSTONE–STROEBE 2007, 215. o.) Az attitűd tárgya lehet konkrét (például oltár), elvont (példá-

¹⁰ *Tömeg*: köznapi szóhasználatban sokaságot jelent. Tudományos értelemben a cselekvéseiben és érzelmeiben egy ideig egységet tanúsító embercsoport, amelyben az egyes egyének a teljes figyelmüket ugyanazon tárgynak vagy eszménynek szentelik.

¹¹ „...mi a megfeszített Krisztust hirdetjük, aki a zsidóknak ugyan megütközés, a pogányoknak pedig bolondság, de maguknak az elhívottaknak, zsidóknak és görögöknek egyaránt, az Isten ereje és az Isten bölcsessége.” (1Kor 1,23–24) „A nem lelki ember pedig nem fogadja el az Isten Lelkének dolgait, mert ezeket bolondságnak tekinti, sőt megismerni sem képes.” (1Kor 2,14)

¹² Jézus sem véletlenül mondta a missziói parancsban: „Menjetelek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek.” (Mt 28,19–20a)

¹³ 1Kor 11; Agenda, 42–43. o.

¹⁴ Tudatosan nem használom a *hívő* vagy *vallásos* kifejezéseket, mivel jelen írásom gyülekezetépítési színezetű. Így számolok azokkal a templomban megfordulókkal, akik nem tekinthetők klasszikus értelemben vett hívőknek.

ul kereszténység), élettelen (például templompad), emberi (például lelkész), csoport (például gyülekezet) stb. Igyekeztem mindegyikre egy istentiszteleten előforduló attitűdtárgyat találni példaként. Még ha ez nem is tudatosul, de ennyi minden zajlik le egy istentiszteleten részt vevőnek a lelkében (és nem csak ennyi!).

Az előbb felsoroltakon kívül van még negatív (előítélet), önmagunkkal kapcsolatos (önbecsülés) és elvont entitás iránti (érték) attitűd is. Az előbbieken felül ezek is szerepet játszanak az istentiszteleten. De hol van ebben az Isten? Keresztényként és hívő emberként be kell látnunk, hogy bármennyire is hatásos a pszichológia, van egy pont, ahol elakad. És itt egy ilyen pont van. Ugyanis a felsorolásban nincsen semmi utalás akármilyen transzcendenciára. Persze lehet mondani, hogy az elvont kategóriába belefér, de a hívő ember tudja, érzi és tapasztalja, hogy az Istenről sok mindent el lehet mondani, de azt, hogy elvont, nem lehet. A keresztény ember számára az Isten konkrét személy, nem elvont entitás.

Éppen ezért meg kell alkotnunk egy új attitűdtárgyat: a *transzcendenst*. Persze nem feltétlenül van erre szükség, de a pszichológia immanens megközelítését nem tartom kielégítőnek. Ugyanis ha az attitűd (sarkítva!) egy entitás kedvelése vagy nem kedvelése, számba kell vennünk azt, hogy az attitűdtárgyakhoz való hozzáállás változhat. Lehet, hogy megkedvelünk valamit, majd később már nem kedveljük, illetve fordítva. Így számolnunk kell azzal, hogy egyes entításokhoz való viszony hatással van a más entításokhoz való viszonyra.

Éppen ezért rettentő nagy felelőssége van mind a gyülekezetnek, mind pedig a lelkésznek abban, hogy hogyan mennek a dolgok az istentiszteleten. Egy frusztrált lelkész elriaszthat egy templomba betérőt, bármennyire jó is a gyülekezet közössége, amely építő hatású lehetne. Ugyanakkor egy elutasító vagy éppen közömbös gyülekezet is előítéletessé teheti a betérőt (negatív attitűd).

Az attitűdökkel kapcsolatban az ember mindig *élményekből* táplálkozik. Az *élmény* lehet *közvetett* (például elmondás) és *közvetlen* (személyes tapasztalat). Ha egy istentiszteleten részt vevőről beszélünk, akkor az ő élménye mindenképpen közvetlen. Az élmény három részre osztható: megismerés, érzélem, viselkedés.¹⁵

Az első ugyebár az, hogy a liturgián keresztül tanulhatunk Istentől és Istenről. A második az érzelmi folyamat: mit érzek a liturgia során? Ezek lehetnek maguk a benyomások, de lehet igen erős *poimenikai színezete* is. A klasszikus pro-

testantizmus előszeretettel hagyja figyelmen kívül az érzelmeket, vagy legalábbis perifériára helyezi őket (SMIDÉLIUSZ 2010, 240. o.). Ezzel szemben az újprotestantizmus (tisztelet a kivételnek) szinte másról sem szól, mint érzelmek kavalkájáról, semmilyen (vagy nagyon kevés) valóságos tartalommal. Mind az észre, mind az érzelmre szükség van ahhoz, hogy valaki hívővé vagy passzív gyülekezeti tagból aktív munkássá, szolgálóvá váljon. Nem lehet az értelem és az érzélem fontosságát százalékos arányban kifejezni, de ha mégis muszáj lenne, akkor azt mondanám, hogy 70% érzélem és 30% értelem. A tapasztalat azt mutatja, hogy az emberek, ha jól érzik magukat az istentiszteleten, ha érzelmi-
leg meg vannak érintve (vagy a gyülekezet közössége, vagy a lelkész, vagy az Isten, vagy ezeknek valamilyen kombinációja által), akkor sokkal hamarabb „ragadnak meg” a gyülekezetben. Hiába mondanak „okosakat” neki az istentiszteleten, ha egyszerűen nem érzi jól magát. Jóformán odafigyelni sem tud. Ha azonban érzelmi-
leg a helyén van, akkor sokkal jobban be tudja fogadni a hallottakat.

A harmadik pedig a viselkedési folyamatok: hogyan viselkednek az emberek az istentiszteleten, milyen mintákat látnak? Itt is felmerül a felelősség kérdése, mert a nem hívő emberek egy egyszerű „árukapcsolással” – az attitűd esetében – egyenlőségjelet tesznek a lelkész, a gyülekezet és az Isten közé. Amilyennek megismerik a lelkészt, a gyülekezetet, olyannak gondolják az egész egyházat, a kereszténységet és az Istent is.

Befejezés

Lehet sokféleképpen és sokfélét gondolni a liturgiáról. Lehet osztályozni, bővíteni, egyszerűsíteni, szeretni, vitázni vele... Ahogyan említettem, számomra a liturgia nyílt forráskódú eszköz és formai kérdés. Három követelménye van „csupán” a „helyes” liturgiának: benne (szövegileg-formailag), mögötte (emberileg) és fölötte (Szentlélek) ott legyen az evangélium üzenete. A valódi közösségi ünnep kulcsa csak és kizárólag ez lehet. Ha ez megvan, akkor működik mint gyülekezetépítő tényező.

Nem gondolom, hogy feltaláltam a spanyolviaszt, de azt remélem, hogy ezt az írást olvasva sokan elgondolkodnak, hogy hogyan éljék meg az istentiszteleten a liturgiát. Ugyanis a fent említett három követelményből a Szentlélek az egyetlen, ami nem rajtunk múlik...

Felhasznált irodalom

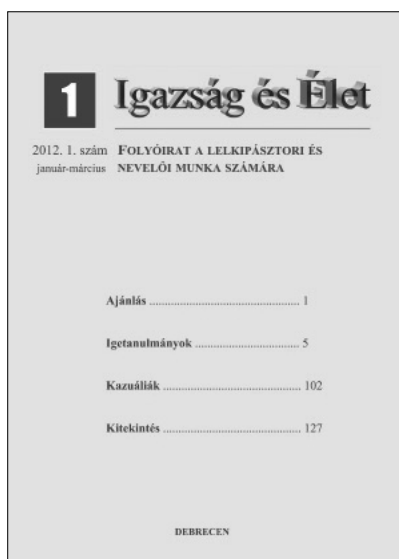
Agenda a Magyarországi Evangélikus Egyház lelkészei számára. Szerk. Pröhle Károly. A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Budapest, 1996.

CSEPELI György 2003. *Szociálpszichológia.* Osiris, Budapest.

DOUGLASS, Klaus 2005. *Isten szeretetének ünnepe. Az istentisztelet mai formái.* Kálvin Kiadó – Luther Kiadó, Budapest.

¹⁵ „A nem lelki ember pedig nem fogadja el az Isten Lelkének dolgait, mert ezeket bolondságnak tekinti, sőt megismerni sem képes: mert csak lelki módon lehet azokat megítélni.” (1Kor 2,14) „Simon, Jóna fia, szeretsz-e engem? Ő ismét így válaszolt: Igen, Uram, te tudod, hogy szeretek téged.” (Jn 21,16–17) „Az az indulat legyen bennetek, ami Krisztus Jézusban is megvolt.” (Fil 2,5)

- ELIADE, Mircea 1997. *Képek és jelképek*. Európa, Budapest.
- ELIADE, Mircea 1999. *A szent és a profán. A vallási lényegről*. Európa, Budapest.
- FABER, Heije – SCHOOT, Ebel van der 2005. *A lelkigondozói beszélgetés lélektana*. Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet – Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány, Budapest.
- GUZSIK Tamás: Szakrális építészeti terek funkcióelemzése. 3. Nyugati liturgiák és építészetük az újkortól napjainkig. doc1, 9. o. *BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszék*. <http://www.eptort.bme.hu/doc/szakral/szakral3.html>.
- HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgia. A keresztény istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben*. Luther Kiadó – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzene Tanszéke, Budapest.
- HEWSTONE, Miles – STROEBE, Wolfgang 2007. *Szociálpszichológia európai szemszögből*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- JUHÁSZ Márta – TAKÁCS Ildikó 2006. *Pszichológia*. Typotex, Budapest.
- KISS Judit Ágnes: Olvasnak-e a keresztények? Valláspótlék az ezoterikus irodalom. *Mindennapi*. <http://mindennapi.hu/cikk/kultura/olvasnak-e-a-keresztények-/2010-12-17/794>. (Le-töltés: 2010. dec. 17.)
- KORPICS Márta – P. SZICZL Dóra (szerk.) 2007. *Szakrális kommunikáció. A transzcendens megmutatkozása*. Typotex, Budapest.
- MICKLETHWAIT, John – WOOLDRIDGE, Adrian 2009. *God Is Back. How the Global Rise of Faith Is Changing the World*. Penguin Press, New York.
- SMIDÉLIUSZ Gábor 2010. A hit megélése és a következő nemzedék. In: SZABÓ 2010. 240–247. o.
- SZABÓ István 2004. *Bevezetés a szociálpszichológiába*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- SZABÓ Lajos (szerk.) 2000. *A lelkigondozás órája*. Teológiai Irodalmi Egyesület, Budapest.
- SZABÓ Lajos (szerk.) 2004. *Ablaknyitás*. Luther Kiadó, Budapest.
- SZABÓ Lajos (szerk.) 2010. *A közösségépítő lelkész*. Luther Kiadó, Budapest.

Igazság és Élet

Folyóirat a lekipásztori és nevelői munka számára

Egy református kiadásban megjelenő, tudatosan ökumenikus szellemiségű folyóiratot ajánlunk Olvasóink figyelmébe. Alulról jövő kezdeményezésként, a lelkésztovábbképző tanfolyamok résztvevőinek igényét figyelembe véve indította el az *Igazság és Élet* című folyóiratot a Tiszántúli Református Lelkésztovábbképző Intézet azzal a céllal, hogy segítse a lelkészek és hitoktatók heti rendszeres felkészülési munkáját.

Alapos és részletes textusfeldolgozások töltik ki a folyóirat nagy részét. A textusok a német perikóparendet követik. Ez időnként találkozik a mi magyar evangélikus rendünkkel, de ezen túl is kiváló segítséget nyújtanak az előkészítők egyéb, az egyházi esztendőbe illeszkedő istentiszteletek textusválasztásához és igehirdetési vagy bibliaórai felkészüléshez.

Rendszeresen közöl a folyóirat kazuális prédikációkat, amelyek szintén jól használhatók a mindennapi szolgálatokban. Ifjúsági órák tematikáját, vázlatát,

táborkoncepciókat is közzé tesznek a lapban, és új könyvekre hívják fel az olvasók figyelmét. Egy-egy tanulmányt is olvashatunk minden számban.

A folyóirat valóban a rendszeres és igényes felkészüléshez kínál jól használható forrásokat. Szívesen ajánljuk a *Lelkipásztor* Olvasóinak is.

Megrendelhető a tovabbk@drk.hu címen.

Online változata megtalálható a www.lelkesztovabbkepzo.hu weboldalon.

Betakarítás

Szebik Imre nyugalmazott püspök Isten küldetésében című könyvéről

■ FABINY TAMÁS

SZEBIK Imre: *Isten küldetésében*. Luther Kiadó, Budapest, 2011. 220 o.

Bő évtizeddel a *Tanúságtétel* című könyv után Szebik Imre – immár nyugalmazott – püspök újabb gyűjteményes kötettel örvendeztette meg az evangélikus egyházat. Hasonlóan az ezredfordulón megjelent műhöz, a szerző ismét tematikus csoportosításban adja közre igehirdetéseit, hosszabb-rövidebb tanulmányait és alkalmi előadásait. Az alábbiakban nem a kötet által nyújtott csomópontok szerint, hanem a szerző tevékenységeinek és változó élethelyzetének mentén kísérel meg a gazdag anyag bemutatását.

A lelkipásztor

Huszonöt itt közölt igehirdetés jelzi, hogy a püspök elsősorban *Isten küldetésében* állt. Ez persze csak töredéke annak a sok száz prédikációnak, amelyet falusi vagy éppen fővárosi, hazai és külföldi templomok szószékeiről elmondott. Az igehirdetéseket a biblikus elkötelezettség és az adott – számára változó – gyülekezet kérdéseinek meghallása jellemzi. A közölt igehirdetési előkészítőknél pedig a szolgátsák gondjaira való odafigyelés is érződik. A külföldön elmondott prédikációkon keresztül bepillantást nyerhetünk egy sok nemzetközi feladattal is felruházott vezető felelősségteljes szolgálatába: több, eredetileg Németországban elhangzott tanítás mellett olvashatjuk azt az igehirdetését, amelyet Bécsben vagy a felvidéki Léván mondott el, szlovák televíziós istentiszteleten, vagy amely egy prágai ökumenikus találkozó soknemzetiségű gyülekezetének szólt.

Lelkipásztorhoz illő módon temetéseken is gyakran szolgált. Így olvashatjuk azt az igehirdetését, amelyet a mellette hosszabb időn át püspökhelyettesként szolgált Labossa Lajos sírjánál mondott el, vagy amellyel id. Fasang Árpád gyászolóit vigasztalta.

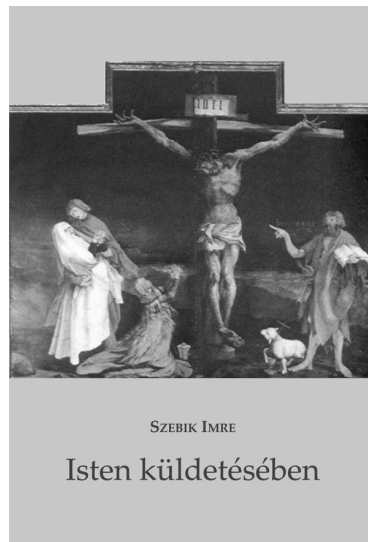
Szebik Imre püspöki szolgálata bizonyos értelemben hidat vert nemzedékek között. Ennek jeleként egyaránt olvashatjuk azt az igehirdetését, amelyet Ordass Lajos püspök halála 25. évfordulóján mondott el, illetve azt a három prédikációt, amely az ő szolgálati idejében megválasztott püspöktársak beiktatásán hangzott el. Az *Isten küldetésében* kötetet olvasva döbben rá az olvasó, hogy mind a három ünnepi istentisztelet igehirdetője Szebik Imre volt: 2000-ben Győrben Ittész Jánost, 2003-ban Békéscsabán Gáncs Pétert, 2006-ban

Miskolcon pedig e sorok íróját indította el a püspöki szolgálatban. (Sőt hogy az egyházi hetilapunkban éveken át futott *Égtájéoló* rovat negyedik szerzőjére is utaljunk, meg kell jegyezni, hogy Adorjáni Dezső 2004-es sepsiszentgyörgyi beiktatásán is Szebik püspök volt az igehirdető.)

Aligha véletlen, hogy tizenhat éves püspöki szolgálatát ezekkel a szavakkal összegezte: „Az igehirdetés, a lelkigondozás állt a legközelebb hozzám.” (214. o.)

Az egyházkormányzó

A vezetői szolgálat visszatérő részét képezik az éves jelentések. A püspöktől joggal várja el az egyház népe, hogy ne pusztán a száraz tényeket és a rideg adatokat sorolja fel, ha-

nem egyfajta helyzetképet is adjon, és főképpen orientáljon. Mind az egyházkerületi, mind az országos egyházi jelentésekben megvan ez a két szempont. Egyszer hazánk demográfiai vagy általános morális helyzetelemzéséből indul ki, másszor történelmi aktualitásokat idéz fel kiindulásul. E bevezetések után következik a tárgyalt egyházi időszak összefoglalása, majd a prioritások megjelölése. Évtizedes távlatból különösen tanulságos olvasmány ez, hiszen ki-ki megítélheti, helyes volt-e a helyzetelemzés, illetve hogy mi valósult meg az ott és akkor megrajzolt tervekben.

Egy olyan korszak foglalata ez a könyv, amelynek két jellemzője az új templomok építése, illetve számos evangélikus iskola újraindulása volt. Előbbivel kapcsolatban meg kell említeni, hogy püspöki szolgálata idején húsz templomot szentelt, az utóbbi kihívás újszerűségét – és a történelmi változások kínálta új lehetőségeket – pedig jól jellemzi a következő bekezdés: „Huszonegy évet töltöttem a miskolci gyülekezet szolgálatában. Alig száz méterre az egykori evangélikus iskolától. Kapuját nem léptem át, mert sohasem hívtak, pedig lutheránus eleink építették. A pap nem kívánt személy volt az iskolában, mint az ordas farkas a faluban. Az egyház pedig a tiltás és a tűrés mezsgyéjén vegetált.” (89. o.) A rendszerváltozás után aztán sorra indulhattak újra az evangélikus iskolák, köztük az itt említett miskolci gimnázium is. Szebik Imre kötete értelemeszerűen sokat foglalkozik az oktatásüggyel, mind konkrét intézmények összefüggésében, mind elvi szinten. Utóbbira példa az a rövid írása, amely az evangélikus oktatásban mindig aktuális *Iskola és spiritualitás* címet viseli.

Egyházkormányzóként irányt kell hogy mutasson szociális kérdésekben is, főképpen egy olyan korban, amelyben a házassági kapcsolatok eresztékei könnyen meglazulnak, s amelyben – bizonyos országokban – immár állami törvények teszik lehetővé azonos neműek házasságkötését. Egyértelműen és biblikusan foglal állást a püspök, amikor egy cikkében így fogalmaz: „A házasság Isten ajándéka, teremtési életrend, benne Isten férj és feleség egymás iránti boldogságát, ragaszkodását s az élet továbbplántálásának lehetőségét kínálja. Keresztény hitünk szerint egy férfi és egy nő közös összetartozása ennek a szándéknak a hordozója és felelős letéteményese.” (92. o.)

Szabik Imre püspöki szolgálata idejére esett a határon túli magyar evangélikusok összefogása és a velük való közösség természetes megélése. A Magyar Evangélikusok Tanácskozó Testületének megalakulása alkalmából összefoglaló tájékoztatást ad a világban szétszóródott, mégis összetartozó magyar lutheránia helyzetéről.

A fent említett egyházkormányzó orientáció szép példáját láthatjuk a szerzőnek a 2001-es népszámlálási adatok komolyan vételére figyelmeztető írásában. Ma, amikor egyházunk a stratégiakészítés folyamatában van, azt regisztrálhatjuk, hogy Szabik püspök már tíz évvel ezelőtt utalt e munka fontosságára: „Örülünk, hogy százezer új

evangélikusról beszél a statisztika, akiket a lelkesi hivatalok eddig nem tudtak elérni, vagy nem tudtak számon tartani. (...) A Magyarországi Evangélikus Egyház számára mindez új stratégia szükségességét jelenti. Ha megkapjuk majd a Központi Statisztikai Hivaltól azokat az adatokat, amelyek azt mutatják majd, hogy egy-egy városban, nagyobb és kisebb településen pontosan hány evangélikus vallotta magát egyházunkhoz tartozónak, akkor végig kell gondolnunk, hogy azokon a helyeken, ahol lényegesen több evangélikus jelentkezik, mint akikről eddig tudtunk, milyen módon tudjuk felkeresni őket, vagy legalább megszólítani őket egyházi sajtóval.” (93–94. o.)

Az ökumenikus vezető

E kötet is bizonyítja, hogy Szabik Imre – a MEÖT elnökeként is – milyen jelentős ökumenikus megbízásokat kapott. Számos hazai és külföldi előadása és igehirdetése hangzott el e feladatok jegyében. Az ökumené számára soha nem jelent az evangélikus identitás feladását, éppen ellenkezőleg. Így például Finnország többségi egyházában a magunk kisebbségi helyzetét mutatja be informatív módon, más alkalommal a gályarab prédikátorokról tart előadást. Ebben az összefüggésben pedig azt figyelhetjük meg, hogy a felekezeti öntudat soha nem válik nála triumfalisztikussá, hiszen a gyászévtized mai tanulságait így összegzi: „A jövő, az Isten által kijelölt út a megbékélés és kiengesztelődés keskeny ösvénye. A ma élő nemzedék látva a múlt fájdalmas, ma is sajgó sebeit, Krisztushoz menekül. Ő vegye el, ő törölje el az egykori bűnöket, s adjon új kezdést, új lélekkel, új szívvel, egymás megbecsülésével, az egymásért való imádság kölcsönös szeretetében abban a jó reménységben, hogy a múlt soha nem ismétlődik meg.” (154. o.)

E veretes szavak mellett a püspök olyan színes és olvasmányos írását is újra olvashatjuk a kötetben, amely egy különleges sorsú asszony, Wibrandis Rosenblatt (1504–1564) portréját rajzolja meg. Bóra Katalin kortársa ugyanis – minthogy háromszor is megözvegyült – négy reformátor feleségeként írta be nevét a protestáns egyháztörténetbe...

Szorosabban nem az ökumené területéhez tartozik, de meg kell említeni a szerzőnek a zsidósággal kapcsolatos írásait is, amelyekre ugyancsak jellemző a kiegyensúlyozott, józan megközelítés és a testvéri lelkület.

Az ember

Minden pozícióban fenyeget annak veszélye, hogy az embert felőrli a bürokrácia, a személyességet megeshi a hivatal. Szabik Imre írásait olvasva örömmel állapítjuk meg, hogy ő püspökként és ökumenikus vezetőként is igyekszik

megőrizni emberi arcát. Így a maga természetességével szól arról, milyen is otthon a hangulat, amikor az unokák is náluk vacsoráznak. Vagy tollat ragad, amikor egy kedvére való filmet lát a televízióban, hogy megossza élményeit másokkal. Pihenéséről és kikapcsolódásáról ezeket mondja: „Nagyon szívesen járok hangversenyre, az orgonamuzsika különösen pihentet, csendesít. Kikapcsolódást nyújtanak a megfelelő tévéműsorok...” A konfirmációról is úgy ír, hogy felidézi személyes lébenyi emlékeit. Közben nem mulasztja el, hogy hálával emlékezzen meg lelkészéről, a tudós, nyolc nyelven beszélő Németh Károly esperesről. A rá jellemző anekdotikus elbeszélési forma mutatkozik meg abban is, ahogy 1985-ös budavári bemutatkozó szolgálatára emlékezik vissza: „Nagyon viharos idő köszöntött be, dörgött, villámlott, és valami módon elektromos zárlat keletkezett.

Az orgona nem szól. Peskó György, a gyülekezet kitűnő orgonistája a liturgia első sorát még lejátszotta az orgonán, majd átfutott a harmóniumhoz, és a másodikat már azon játszotta...” (215. o.)

A nyugdíjas püspök újabb kötete az egyházi munkamezőn is oly fontos betakarítás része. Szerzője ezekkel az írásokkal is bizonyosságát adja annak, hogy 1990-es püspöki székfoglalójának személyes, mélyen emberi programját megvalósította: „Nem szeretnék megkeseredett püspök lenni, mint az elmúlt nehéz történelmi időkben azzá váltak némelyek...” Szebik Imre szolgálati utódjaként csöndben csak ennyit jegyzek meg: csatlakozom az előttem szólóhoz. Azzal a reménységgel is ajánlom az olvasó figyelmébe ezeket az írásokat, hogy egyre kevesebb megkeseredett lelkipásztor lesz egyházunkban.

Jézus Istene és Jézus Isten

■ G Á N C S T A M Á S

PATTERSON, Stephen J.: *The God of Jesus. The Historical Jesus and the Search for Meaning.* Trinity Press International, Harrisburg, Pennsylvania, 1998.

Be-vezetés

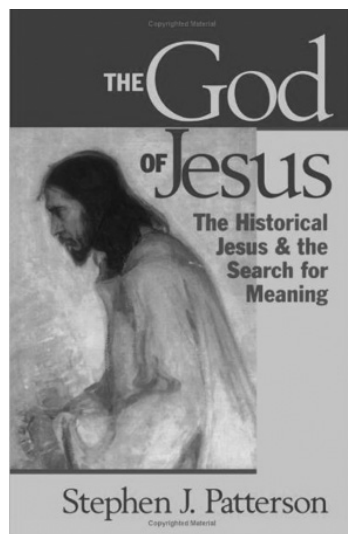
A műfajtalanság gyönyöre

Patterson *Jézus Istene* című könyve (*The God of Jesus*) szenvedélyes könyv, bár tény, hogy erről a témáról nem lehet nem szenvedélyesen írni, illetve lehet, csak éppen akkor elvész az éle, vagy ami még rosszabb, középszerű teológiai művé satnyul. Aki ezt a könyvet kezébe veszi, készüljön fel rá, hogy nehezen fogja tudni letenni, mivel nemcsak egyszerűen izgalmas teológiai kalandot élhet át, de szembesülhet azzal, hogy milyen élmény is az, amikor egy arra hivatott szakteknitely a kereszténység egzisztenciális alapjait feszegeti. Nem tudom pontosan megjelölni azt a műfajt, amelyben erről a könyvről írni szeretnék, mert magának a könyvnek a műfaja is igen összetett. Ami biztos: tudományosság és szenvedélyes szubjektivitás gyönyörű harmóniájával találkozhat a kedves olvasó Patterson művében, így e sorok írójának egyetlen esélye, ha ebből a harmonikus pezsgésből próbál egy-egy pillanatot megfogni és továbbadni.

Feladó, címzett, cím

Stephen J. Patterson az amerikai St. Louis-i Eden Teológiai Szeminárium újszövetséges professzoraként dolgozott 2010-ig, jelenleg pedig – 2010-től – a vallási és etikai tanulmányok professzora Oregon állam fővárosában, Salemben. Patterson falusi környezetben nőtt fel, Dél-Dakotában, egy lelkész és egy tanár gyermekeként. Tanulmányokat végzett a Yankton Collegeban (BA fokozat), a Harvard Egyetemen (MTS fokozat), Heidelbergben (kutatói ösztöndíj), valamint a Claremont Graduate Schoolon (MA fokozat, majd PhD fokozat Újszövetségből – 1988). Patterson kutatási területe a történeti Jézus-kutatás, Tamás evangéliuma és az apokrif evangéliumok. Eddig hat könyve jelent meg ebben a témakörben számos tanulmánya mellett.

A biblikus teológus professzor kezünkben tartott könyve 1998-ban (13 éve!) jelent meg azzal a céllal, hogy ne csak a szűk szakmai elit, hanem egy szélesebb társadalmi réteg is megérthesse a történeti Jézus-kutatás eredményeit, módszereit, és betekintést nyerhessen abba a hosszú évtizedeken át folyó munkába, amely a mindenkorai keresztény ember hitéletére is hatással lehet – már amennyiben hagyja magát. Mindenki lehet „címzett”, aki elég bátor ahhoz, hogy rákérdezzen a keresztény teológia „nulladik kérdésére”, tud-

niillik, hogy ki is volt valójában a názáreti Jézus, és mennyire hiteles történetileg az a szerkesztett szöveg, amelyet evangéliumként olvasunk.

A könyv teljes címe – *Jézus Istene – A történeti Jézus és a kutatás értelme* – arra utal, hogy egy olyan művet tartunk a kezünkben, amely nem elégszik meg a történeti áttekintéssel, hanem mélyebbre ás, egészen addig, míg „fel nem fakad a víz”. Az értelmet keresi a kutatás mögött, és nemcsak keresi, de azt hiszem, meg is találja. Komolyan veszi a tudományos megállapításokat, de többre vállalkozik ezen kutatások összefoglalásánál és saját konklúzióinak részletezésénél: be szeretné mutatni, hogy ennek az egész jézusi történetnek (és a mögötte meghúzódó tudományos kutatásoknak és eredményeknek) hatása van a 21. századi mindennapi keresztény létezésre csakúgy, mint a keresztény teológia alapkérdéseire.

Két világ találkozása: tudomány és egyház

Marcus J. Borg, a világhírű tudós arról vall a könyv ajánlójában, hogy Pattersonnak sikerül „összehoznia a két világot, amelyben ő maga is él: a tudomány és az egyház világát”. Elengedhetetlen, hogy a kettő újra meg újra találkozzon, és komolyan vegye egymást. Komolyan kell vennie a teológiai tudományos kutatásnak, hogy sohasem lehet öncélú, ugyanakkor az egyház sem csinálhat úgy tovább, mintha nem lett volna/nem lenne bibliakritika és történeti Jézus-kutatás, és ezeknek nem lettek volna/nem lennének tudományosan bizonyított eredményei.

A bőség zavara

A bevezető gondolatok végén szeretném kijelenteni – felelősségem teljes tudatában –, hogy Patterson könyve teológiai kincsébánya, és mivel ezen írás keretei csak bizonyos mennyiségű kincs „felhozatalára” adnak lehetőséget, így kénytelen vagyok elégánsan válogatni a kincsekből.

Bent lenni

Az elérhetetlen Jézus

A történeti Jézus egyéb kutatóival egyetértésben vallja Patterson, hogy az evangéliumok az első nemzedék hitvallásának lenyomatai, így a történeti Jézus a maga teljes valóságában tulajdonképpen elérhetetlen. Ezért Patterson nem is a „tisztá” történeti Jézust keresi könyvében, hanem sokkal inkább az egész történeti Jézus-kutatás értelmét vizsgálja meg pontról pontra. Összefoglalva az eddigi kutatásokat, arra következtetésre jut, hogy a názáreti Jézust

utókora tette mitikus hőssé, Istenné, Krisztussá. Szemléltetni próbálja azokat az okokat, előfeltételeket, amelyek oda vezettek, hogy a Római Birodalom számos vallási mozgalma közül éppen a kereszténység lett a domináns vallássá – ráadásul történeti léptékben mérve igen gyorsan. Ellentmondásos módon úgy mond el sokat a történeti Jézusról, hogy közben folyamatosan azt sugallja: semmi sem biztos.

A mitológikus Jézus

Nagyon átütő erejű az a gondolatmenet a könyvben, amely arra akar rámutatni, milyen fontos szerepe is van annak a szókincsnek, annak a nyelvezetnek, amelyet Jézusra kezdenek alkalmazni az első keresztény generációk tagjai. Ez a szókincs pedig Patterson szerint nem más, mint az a mitológikus szókincs, amellyel Róma a császárt mint isteni lényt illette. Ez volt abban az időszakban az egyetlen esély, hogy a kibontakozó kereszténységet az akkori vallási kavalkádban olyan helyre emeljék, ahonnan képes meghódítani a birodalom szellemi közegét, sőt képes túllépni a birodalom határain, és univerzális vallássá válni.

Egy olyan korban, amikor Róma nemcsak politikai, de metafizikai hatalomra is tört, szüksége volt a kereszténységnek egy „korszerű” mitológiára ahhoz, hogy ne tűnjön el vagy váljon egy zsidó szektává. Bármennyire is meghökentően hangzik, Patterson határozottan állítja, hogy bizony utólag kellett felöltöztetni a názáreti Jézust azokkal a mitikus tulajdonságokkal, amelyekkel Róma a császárt illette, ahhoz, hogy meghódíthassa kora vallási, szellemi, társadalmi életét. Nagyon izgalmas a professzornak az az állítása is, amely egyértelműen kifejti, hogy Róma mint metafizikai riválist végeztette ki a názáreti Jézust. Ez az állítás azt bizonyítja, hogy Róma nem csupán botrányhőst látott Jézusban. Róma metafizikai féltékenysége vezetett Jézus keresztaláláshoz.

Jézus a peremen élők centrumában

Patterson művének talán legfajsúlyosabb része, amikor Jézus és a társadalom periferiáján élők kapcsolatát elemzi hosszasan. Jézust úgy mutatja be, mint aki Isten országát úgy hirdeti meg, mint ami a jelenben ad reménységet a peremen élők számára, és nem pedig egy jövőben elnyerhető kompenzáció. A karizmatikus ember Jézus úgy jelenik meg előttünk, mint aki elsősorban azokhoz jött és azok számára hirdette meg az Isten országát, akiket a társadalom bűnösöknek nevez. Jézus, aki bizonyos értelemben maga is a peremen élt, nem szégyelli „szedett-vedett” csapatát, sőt látványosan közösséget vállal velük. Mellettük demonstrál a mocsokban, és Isten országába hívja a prostituáltat, a vámszedőt, a koldust. *„Bizony, mondom néktek: a vám-*

szedők és a parázna nők megelőznek titeket az Isten országában.” (Mt 21,31b)

Felemeli azokat az embereket, akik a szociális piramison kiestek, a rendszer fenekére, legaljára kerültek. Patterson az *expendables* – Lenskitől átvett – fogalmával érzékelteti ezt a társadalmi réteget, amelyet legjobban talán úgy lehet körülírni: ők voltak azok a lecsúszottak, akiknek semmi olyanuk nem volt, amit a társadalom értéknek tekintett. Jézus hozzájuk jött. Értük jött. Vándortanítóként vállalta a sorsközösséget velük, sőt bizonyos értelemben arra biztatott egyes embereket, hogy hagyják ott a teli hálót, és legyenek olyan koldusok, „potyázók”, mint amilyen ő maga is.

Visszaadta a bűnösöknek a reményt (fontos hangsúlyozni, hogy a bűnösség az antik világban nemcsak és nem elsősorban morális, hanem szociális kategória volt), sőt Márk evangéliumában (Mk 2,17) az irónia eszközét sem mellőzve küldetése fókuszába helyezte őket: „*Nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek; nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem hogy a bűnösöket.*” Bűnösöket, akik nem mások, mint a peremen élők: a lecsúszottak, a koldusok, a leprások, a prostituáltak, a vámszedők, a szegények.

Ők a meghívottak a nagy vacsorára, ők alkotják Isten országát. Ők, akiket vallásuk és társadalmuk tisztátalannak tart, ők azok, akiket Jézus magához ölel. Ők, akiket különböző tisztátalansági törvényekre (például Lev 13,45–46) hivatkozva kiközösítenek. Ők, akikről Jézus gondoskodik, és bemutatja nekik, milyen is valójában az Isten és az ő befogadó és elfogadó szeretete. Jézus olyan Istenről tesz tanúbizonyságot, aki szeretetével szünteti meg a tisztátalanságot, és akinek a szemében a lecsúszottak nem lecsúszottak, hanem nagy lakomájának részesei, Isten országának vendégei.

Összefoglalva: a názáreti Jézus, aki a kanonikus és a nem kanonikus bibliai könyvek alapján is a társadalom peremén élt, elsősorban a társadalom perifériáján élőkhez jött, azzal a küldetéssel, hogy bemutassa nekik, milyen is az Isten országa, és visszaadja nekik a hitet, a reményt, hogy bizony, nekik helyük van az Isten asztalánál. Jézus ezzel – bizonyos értelemben – új családot alapított a társadalom margóján élőkkel, ahol nem a vér szerinti, hanem a szeretet szerinti emberi kapcsolatok számítotak és számítanak.

A zsidó Jézus élete, halála és feltámadása

Szemben a manapság is oly divatos és populáris áltudományos szövegekkel Jézus élete, halála és feltámadása csak a zsidó kulturális, vallási, gondolkodási háttérrel érthető meg. Pattersonnál evidencia, hogy a kereszténység gyökere a zsidóságban rejlik, és Jézus csak a forma-

lizált és képmutató zsidók ellen lépett fel, nem pedig általában a zsidósággal szemben – ahogyan azt bizonyos antiszemita, antijudeista keresztény irányzatok szeretik hangoztatni egyes bibliai mondatokra hivatkozva. A názáreti Jézus így tulajdonképpen nem újat hozott tanításával, hanem kiemelte azokat az elemeket a zsidó tanításból, amelyek a szeretet erejével összeköthetik a zsidókat a nem zsidókkal.

Patterson Luther zsidóságról alkotott ellentmondásos véleményét is feldolgozza könyvében, kiemelve annak veszélyeit, és rámutatva arra, hogy a kétértelműség ebben a témában könnyen vezethet magához az antiszemitizmus borzalmához. A professzor hangsúlyosan kiáll amellett, hogy el kellene már végre felejtetni a „zsidók ölték meg Jézust” című hangzatos, de hazug negatív mítoszt, csakúgy, mint Jézus megváltó halálát és feltámadását úgy értelmezni, mint ami a kereszténység győzelme a zsidóság felett.

Jézus – aki zsidó rabbiként élt és tanított – kritikája a vallási gőgnek és vallási félreértéseknek szólt, nem pedig magának a zsidóságnak általában. Kritikája kultúrája szíve közepébe talált, ezért ölték meg őt. A szeretet szavát hirdette, felkarolta a marginális társadalmi csoportokat, ellenállt az igazságtalan, elvtelen hatalomnak, amivel újra meg újra botrányt okozott. A feszültségben – ahol egymással szemben álltak azok, akiknek megvolt mindenük és azok, akiknek semmijük sem volt (*expendables*) – mindig a legkisebbek pártjára állt, nem törődve azzal, hogy ezzel felborítja a társadalmi és vallási elvárásokat.

A konkrét emberért, a szenvedő felebarátért képes volt – zsidó rabbi létére – még a zsidó törvényeket is felülről, újraértelmezni (például szombatkérdés, tisztátalanság kérdése). Mindemellett természetesen Jézus betartotta a törvényeket, sőt igehirdetésének alapja maga a Tóra volt. Hívó zsidóként Jeruzsálemben is felment a nagy ünnepekre, más kérdés, hogy akárhányszor ott járt, mindig valami botrány robbant ki. A botrányok botrányának maga a passiótörténet tekinthető, ahol nagyon tisztán végigkövethető, hogy mennyire elfogadhatatlanná vált a többség számára az, hogy Jézus olyan Isten országáról beszélt, ahol az asztal a peremen élők számára is terítve van. A társadalom, amelyben Jézus élt és tanított, és annak vezetői képtelenek voltak elfogadni azt, hogy valaki felbolygatja az addig elfogadott rendet.

Patterson hangsúlyozza, hogy mivel Róma számára mindennél fontosabb volt a status quo fenntartása, ezért kellett Jézust elhallgattatni. Ezért történhetett meg a Golgota, amely történetileg a názáreti Jézus életének és munkásságának végét jelentette. Ami ezután, Jézus halála után következett, az a hit valóságának a területe, és nem a történelmi valóságé – állítja Patterson. A feltámadás eseménye a keresztények számára valóságosan, a va-

lóságban történt meg, de nem a történelmi valóságban. A feltámadás áttörés a történelem falán, egy transzcendens realitás. Az evangéliumokban megjelenő feltámadáshit – vallja a professzor – az első nemzedék legfontosabb dogmatikája, legfontosabb döntése magáról Jézusról. A feltámadásba vetett hit őszinte reményt jelentett nekik – és jelent a ma élő keresztényeknek is – a kegyetlen valósággal szemben.

Elgondolkodtató, ahogyan Patterson nyomatékosan aláhúzza, hogy a feltámadásba vetett hit az első keresztények döntése volt Jézusról. A neves teológus talán legfontosabb gondolata az, amit a hitről és a bizonyításról ír: ha valaki azt mondja, hiszek abban, hogy Isten Jézust feltámasztotta a halálból, mert a történelem ezt bebizonyította, az nem hisz. Az nem hit. Sőt az maga a hit visszautasítása. Az maga a hitetlenség, maga a „nem hit”. („*Boldogok, akik nem látnak, és hisznek.*” Jn 20,29)

Az evangéliumok olvasása közben újra meg újra szembeülhet az ember azzal, hogy minden a passió és a feltámadás fényében lett leírva. Az evangéliumok szerkesztése is arra utal, hogy az első nemzedék elkötelezett volt a tekintetben, hogy Jézus egész életét csak a passió-feltámadás felől lehet értelmezni és megérteni. A történeti Jézus-kutatás ezt a háttérrel nagyon komolyan veszi, de mindemellett igyekszik bemutatni azt a más emberekért élni képes, szociálisan érzékeny, befogadó, a peremen élőket elfogadó történeti személyt, akit názáreti Jézusnak hívunk, és aki a feltámadás csodája nélkül is érthető, megérthető.

Mindezek mellett persze a kutatások egyik legizgalmasabb kérdésköre nem más, mint hogy mit is jelentett ennek a zsidó rabbinak a halála az őt követők életében, hogyan született meg a racionálisan nem bizonyítható feltámadáshit bennük, és hogyan lett idővel a názáreti Jézus Krisztussá, Istenné számukra és a keresztény hit és dogmatika számára.

Jézus azt gondolhatta, hogy Isten. . .

Az alcímben használt feltételes mód nem a pusztán véletlen műve, hanem egyfajta teológiai állásfoglalás is, amelynek alapja nem más, mint az óvatosság, a nem tudás beismérése. Ezzel együtt a következő néhány mondat nem feltételes módban íródott. . .

Jézus igazi hívó zsidóként egyistenhívó volt. Egy olyan Istenben hitt, akinek legfontosabb tulajdonsága a szeretet. Ezt az istenképet festi meg példázataival – tékozló fiú, nagy vacsora, elveszett juh –, de erre utal az is, hogy Jézus Isten Atyának, Apának, Abbának szólítja. Jézus olyan Istenben hitt, aki aktívan jelen van az ember életében. Nem egy távoli valóság, hanem közel van. Amikor Jézus Isten országáról beszél, és azt mondja: „közöttetek/benne-

tek van”, akkor is erre a jelenvalóságra és közelségre utal. Jézus nem egy olyan Istent tapasztalt és hirdetett, aki az embertől függetlenül, autoriter módon, felülről irányítja és befolyásolja a világot, hanem olyan Istent, aki számít az emberre, az ember aktivitására, döntéseire, ha úgy tesszük, együttműködésére.

A legfontosabb tapasztalata Jézusnak Istenről – ahogyan azt a professzor is újra meg újra hangsúlyozza – a szeretet volt. „*Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből és teljes erődből. Szeresd felebarátodat, mint magadat. Nincsen más, ezeknél nagyobb parancsolat.*” (Mk 12,30–31) Maga Jézus – és az egész élete és tanítása is ezt támasztja alá – a szeretet megtestesítője volt, méghozzá radikális módon. Szeretetre méltónak tartja azokat is, akiket mások gyűlölnék: bűnösöket, vámszedőket, ellenségeket, árulókat és hitzegőket, betegeket, szegényeket, megalázzottakat, kirekesztetteket. Szeretetének radikalitása legtisztábban abban a tettben érhető tetten, hogy asztalközösségbe hívja őket. És ezzel Jézus hitet tesz hitet arról, hogy maga az Isten is ilyen.

Történeti Jézus-kutatás – de hogyan?

Patterson számos kutatási módszert felsorol, és elemzése eme módszerek előnyeire és hátrányaira is irányul. A történeti Jézus-kutatás Patterson számára a történeti teológiai módszer alapján képzelhető el, amelynek lényege a történeti kutatás alapjaira való teológiai reflexió. Ennek a két fő lépésből álló módszernek az első lépése az, hogy amennyire csak lehet, a kutató állapítsa meg, melyek a legjelentősebb emberi tapasztalatok magáról Jézusról, a történelmi személyről, mire emlékeznek az emberek, mit is mondott, mit is tett valójában. A második lépés maga a teológiai reflexió, vagyis meg kell vizsgálni ezeket a jézusi szavakat és tetteket a maguk teológiai összetételében, összefüggésében.

Patterson hitet tesz amellett – a *Bűn-e liberálisnak lenni?* című fejezetben –, hogy ehhez a módszerhez elengedhetetlen egy jó értelemben vett liberális, kritikus szemlélet, hiszen kritikusan szemlélni, tanulmányozni a történelmet és a hagyományt már önmagában is liberális vállalkozás. A professzor úgy látja, sok keresztény közösség sugallja azt, hogy a liberális gondolkodás bűn, a kétely ellenség, és kérdezni veszélyes. Pedig őszinte nyitottság, őszinte kérdések és kétségek, kritikus hit nélkül nem kerülhetünk közelebb sem az igazság megtalálásához és a valóság feltáráshoz, sem a történeti Jézus-kutatás értelmének felfedezéséhez, sem magához a keresztény tanítás emberi egzisztenciát is érintő fundamentumaihoz.

Ki-vezetés

Patterson *Jézus Istene* című könyve (*The God of Jesus*) nem egy újabb kísérlet arra, hogy valamiféleképpen rekonstruáljuk a történeti Jézus életét és tanítását. Sokkal inkább egy összefoglaló munkát tartunk a kezünkben, azoknak a forrásoknak az alapján, amelyeket a szerző megbízhatónak tartott. Ez a könyv – ahogyan erről maga a szerző is vall – azoknak is szól, akik nem annyira jártasak a szakmai zsargonban, úgyszólván laikusok a témában, de természetesen teológusok, tudósok, Újszövetség-kutatók számára is szellemi kalanddá nemesülhet.

Alapvető teológiai kérdések átgondolására, újragondolására készítet a könyv, és mint ilyen, az egzisztenciális kérdéseket sem mellőzi. Az egyház számára azt az üzenetet fogalmazza meg a professzor, hogy ha az egyház ignorálja a bibliakutatást és a történeti Jézus-kutatást, nem vesz tudomást a friss tudományos eredményekről, akkor olyan, mint a homokra épített ház. Az egyháznak komolyan kell vennie, amit a bibliakritika mond a Jézus-tradícióról – vallja Patterson –, ugyanakkor a kutatóknak is komolyan kell venniük, hogy nem légüres térben dolgoznak, hanem szorosan vagy kevésbé szorosan, de az egyház életéhez kapcsolódva.

Mivel a bibliai szövegek a történetek és azok interpretációjának „mixturái”, keverékei, ezért azok szétválasztása, feldolgozása, megértése mind az egyház számára, mind a kutatók számára létkérdés. Nem adiaforon! Ezért csak úgy

érthető meg, hogy a názáreti Jézus hogyan lett a keresztény hit tárgya és hogyan lett Krisztussá, Istenné a keresztények számára, ha az egyház és maguk a keresztények is komolyan veszik azt a kort és annak a kornak a feltárását, amelyben maga Jézus élt.

Az evangéliumok az antik világból jönnek, az antik történészek pedig segítség nélkül hagyják az olvasót, mivel a keresztény szövegek nem történelmi bizonyítékok, hanem egy hit megfogalmazásának lenyomatai. Jézus, akivel a Szentírást olvasó találkozhat az elfogult evangéliumokban, úgy jelenik meg előttünk, mint egy Isten, aki megszületett, eljött, leszállt a földre. Ahhoz, hogy közelebb kerülhessünk ahhoz az emberhez, a názáreti Jézushoz, akit a keresztény hit és dogmatika Krisztusnak, Istennek vall, elengedhetetlen az a kritikus hit, amelyet a történeti Jézus-kutatók magukénak vallanak.

Túllépve a megszokott fundamentalista provokáción és áldöntésen – vagy a történeti Jézus, vagy az egyházi hit Krisztusa –, aki időt szán arra, hogy saját maga és/vagy mások számára újra őszintén végiggondolja a Jézus-kérdést, az bátran olvassa el Patterson szenvedélyes, kritikus, izgalmas és igen olvasmányos könyvét! Szeretettel ajánlom ezt a könyvet minden érdeklődőnek, aki vágyik egy izgalmas teológiai, szellemi kalandra, még akkor is, ha a történeti Jézus-kutatás és annak módszere 2011-ben a ma élő és publikáló legfontosabb teológusok véleménye szerint már meghaladottnak számít.

„Nem csak kiáll és dumál. . .”

Tanuljunk a prezentáció mesterétől

■ CZÖNDÖR ISTVÁN

GALLO, Carmine: *Steve Jobs, a prezentáció mestere*. Ford. Kuntner Gábor. HVG, Budapest, 2010.

iPod. iPhone. iPad. iTunes. Mac. És egy név mindezek mögött: *Steve Jobs*. Mégis mit keres „a modern kapitalizmus történetének egyik legnagyobb újítója” (*The New York Times*) és a munkásságáról szóló könyv ajánlója egy egyházi, sőt lelkészi szakfolyóiratban? Az ok, amiért bemutatnom és jó szívvel ajánlom Carmine Gallo *Steve Jobs, a prezentáció mestere* című könyvét, nem csupán az, hogy 2011. október 5-én hunyt el – az evangélikusnak keresztelt – Steve Jobs, az Apple elnöke, korábbi vezérigazgatója, az informatika és a szórakoztatóipar ismert alakja, hanem hasznosnak tartom bemutatni az olvasóknak azt a technikát, ahogyan az előadásait megkomponálta,

megtartotta: „Steve Jobs lehenyerli közönségét mesteri előadásainak stílusával és lendületével. Nemcsak egyszerűen információt ad át: elmesél egy történetet, lendületesen felfest egy képet, megosztja vízióját. Hallgatóságát egy egyedi, inspiráló és felejthetetlen utazás részeseivé teszi” – olvashatjuk a könyvajánlóban, a HVG Könyvek internetes oldalán.

Mindnyájan, akik hétről hétre prédikálunk, tanítunk, előadásokat tartunk, jó hasznát vehetjük Carmine Gallo kommunikációs technikákat oktató coach tanácsainak, ötleteinek, aki a Steve Jobs-jelenséget röviden így fogalmazza meg: „Jobs nemcsak úgy kiáll és dumál, hanem keményen dolgozik előadásain.” Úgy gondolom és tapasztalom, hogy egy nem teológiai mű is inspiráló lehet igehirdetéseink minőségének javításában és tech-

nikáink újragondolásában, mert így még inkább elérhetjük a hallgatóságunkat. Örömmel és nyitottsággal, a tanulás bátorságával vegyük kézbe Carmine Gallo művét, és olvasás közben gondoljuk végig, mi az, amit át tudunk ültetni a prédikációs gyakorlatunkba, a felkészülési folyamatainkba. Az író három felvonásban, tizen-nyolc színben és egy „ráadásban” mutatja be Steve Jobs prezentációs technikáját, munkáját. Az első felvonás címe *A történet*, a másodiké *Az élmény*, a harmadiké pedig *Próbák*. Az első felvonás színeit, fejezeteit szeretném bemutatni pár mondatban:

1. szín: *Tervezés* papíron, ceruzával. A legtöbb ember egyszerűen nem gondolja át a sztorit. A legjobb kommunikátorok hatékonyan terveznek, ütős üzeneteket és címeket gondolnak ki, amelyek könnyedén követhetővé teszik a narratívát. Először vázoljuk fel ötleteinket egy darab papírra kézzel, kerüljük a felsorolást, és találunk egy történetet, amely felcsigázza és magával ragadja az embert.

2. szín: *A legfontosabb kérdés*. A prezentáció tervezési szakaszában mindig figyelniünk kell arra, hogy az előadás nem rólunk, hanem a közönségnek szól. A hallgatóság csakis egy kérdést fog feltenni magában: miért érdekelne engem ez a dolog? A kérdés megválaszolása kulcs a hallgatóság figyelmének felkeltéséhez. Felejtsük el a divatszavakat és a szakzsargont, hogy jobban érthetővé váljon az üzenet.

3. szín: *Küldetéstudat*. Rá kell jönnünk, hogy mi az, amit szeretünk, és mi a szenvedélyünk; ha megvan, akkor osszuk meg bátran a világgal. Mi az alapvető célunk? Ha egyszer rájöttünk, akkor fejezzük ki azt szenvedélyesen! Állítsunk össze személyes listát arról, amit szenvedélyesen szeretünk. Egyetlen mondatban mondjuk el üzletfeleinknek, hogy miért szeretünk velük dolgozni. Az eleven szenvedély, az aktív küldetéstudat megléte, hogy jobbá tegyük a világot – ez az a pont, amelyen minden áll vagy bukik.

4. szín: *Feliratok* a Twitter mintájára. Ha üzeneteink beleférnek 140 karakterbe, ötleteink sokkal meggyőzőb-

bek lesznek. Találjunk ki remek címeket, szlogeneket saját termékünkhöz, szolgáltatásunkhoz. Fogalmazzuk meg cégünk, az áru vagy a szolgáltatás vízióját egyetlen tömör mondatban, amely konkrét és személyes előnyöket kínál. Folyamatosan és következetesen ismételjük meg ezt a szlogent beszélgetéseinkben. Mindenütt köszönjön vissza a brosúrákon, a weblapon stb.

5. szín: *Menetrend*. A hármas szabály. A hallgatóság szereti a listákat! A három mágikus szám. Minden jó könyv, film, darab vagy előadás szerkezete három részből áll. A három kulcsüzenet mindegyikénél használjunk olyan retorikai eszközöket, amelyek segítenek kiterjeszteni a narratívát. Ilyenek például a személyes történetek, tények, példák, analógiák, hasonlatok, metaforák vagy egy harmadik fél véleménye.

6. szín: *Az ellenfél*. Az előadásban megjelenik az ellenfél, amely ellen egy emberként fordulhat a közösség egésze. Mielőbb mutassuk be az ellenfelet. Mindig határozzuk meg a problémát, mielőtt felkínálnánk a megoldásainkat. Ezt úgy tudjuk leginkább megtenni, ha élénk színekkel ecseteljük azt, ami a ve-
vőinknek kényelmetlen vagy fáj. Szánjunk időt arra, hogy részleteiben is ismertetjük a problémát.

7. szín: *A hős*. Felbukkan a hős, akiért a közönség rajong. A hős bemutatja, hogyan lehet valamit jobban csinálni, megtörni a status quót, és arra inspirálja az embereket, hogy szeressék az újat. A hős megoldásainak egyszerűnek és zsargonmentesnek kell lennie.

Végül a tízperces szabályról olvashatunk: a hallgatóság tíz perc után kikapcsol. Nem tizenegy: tíz perc után! Tartsuk tiszteletben a tízperces szabályt: adjunk egy kis szünetet a hallgatóságnak, hogy pihentethesse egy kicsit a figyelmét. A további felvonásokban többek között olvashatunk a szavak intenzitásáról és jelentőségéről, a színpadi kellékekről, az előadás „nagy pillanatáról”, a jelmezekről, a papír nélküli előadásmódról és az előadó örömről. A kedvcsináló ismertetőt a könyv utolsó idézetével zárom: „...maradj éhes, maradj egy kicsit bolond!”

Corrigenda

Előző számunk mellékleteként közreadtuk az LVSZ stuttgarti nagygyűlésének istentiszteleti anyagát: a nyitó és záró istentiszteletek valamint a reggeli áhítatok liturgiáit. A füzetből sajnálatos módon kimaradt a fordító, *Wagner-Balicza Klára* neve. Munkatársunktól és olvasóinktól elnézést kérünk.

Igehirdetés Szabó Julianna (1966–2012) evangélikus lelkész temetésén¹

■ SZARKA ISTVÁN

„Örüljenek és örvendezzenek benned mindazok, akik téged keresnek. Akik szabadításodra vágyódnak, hadd mondhasák mindig, hogy nagy az Úr!” (Zsolt 40,17)

Gyászoló család! Gyászoló gyülekezet!

Jó volna most semmit sem szólni, s közben kétségek, feltételek nélkül teljesen és engedelmesen átadni magunkat Isten ígéjének. Jó volna úgy tenni, úgy érezni, miképpen Isten prófétája, Jeremiás tanácsolta azt: csendben várni az Úr szabadítására (Jsir 3,26). Csendben várni, hogy Isten maga jöjjön el közénk, ő maga válaszolja meg nyitva hagyott kérdéseinket, ő karoljon fel elesettségekben, mert ő mindenek Ura. Ő még csendes kétségeinket is meggyőzi végtelen szeretetével.

Amikor most megszólalok, többek között pontosan Jeremiásnak, Isten sokat szenvedett szolgájának életére figyelve teszem. Mert a prófétai élet példája arról tanít, hogy Isten az alkalmatlant alkalmassá, az erőtlent erőssé teszi, hogy hirdesse az ő hozzánk lehajló kegyelmét.

Amikor most a fiatalon elhunyt lelkész testvérünk, Szabó Julianna korai halála fölötti fájdalom szívünket szorítja, s már-már elnémítaná bennünk az Isten áldó és vigasztalást adó hangját, bátorításul fölidézem önmagam és mindannyiunk számára Jeremiás próféta elhívásának lelket és testet erősítő ígét. Ezt mondja az Úr: „Mielőtt megformáltalak az anyaméhben, már ismertelek, és mielőtt a világra jöttél, megszenteltelek, népek prófétájává tettelek.” Majd ezt is mondja: „Ne mondd, hogy fiatal vagy, hanem menj, ahova csak küldelek, és hirdesd, amit csak parancsolok! Ne félj tőlük, mert én veled leszek, és megmentelek!” (Jer 1,4,5,7b)

Ma, amikor csendesen végiggondoljuk Szabó Julianna lelkész testvérünk életének legfontosabb állomásait, megemlékezünk Isten elhívásáról is, amellyel őt szolgálatába állította. S emlékezzünk meg arról is, hogy az Úr, a mindenség Teremtője a prófétákéhoz hasonló nehéz sors mellé mindig idejében kirendelte a segítséget is. Erre nézve jó bizonyosság volt Szabó Julianna pályájának delén lehanyagoló élete is. Most tehát így emlékezzünk meg a sok szenvedést elhordozó lelkész testvérünk életéről és közöttünk végzett munkásságáról.

dést elhordozó lelkész testvérünk életéről és közöttünk végzett munkásságáról.

Szabó Julianna hitvalló evangélikus családban látta meg a napvilágot 1966. április 20-án Mórton, Szabó Ferenc villanyszerelő és Temesi Julianna vendéglátóipari eladó elsőszülött gyermekeként. A bakonycsérnyei általános iskola elvégzését követően a székesfehérvári egészségügyi szakiskola tanulója lett, ahol nagy vonzódás ébredt benne az orvosi hivatás iránt. A középfokú tanulmányait befejező ifjú hölgy a test gyógyítása helyett mégis inkább az Istenről szóló tudomány irányába fordult, amikor kutatni kezdte a teremtettségbe helyezett létezésünk értelmét. 1985-ben nyert felvételt az Evangélikus Teológiai Akadémiára, ahol szorgalmával és tudásvágyával kitűnt társai közül. Diplomáját 1990-ben vehette kézbe, majd ezt követően a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban könyvtárosként helyezkedett el. Rövid időre vállalkozóként is dolgozott egy budapesti varroda vezetőjeként. Itt ismerkedett meg férjével, Zsided Lászlóval, akivel 1998. szeptember 15-én kötött házasságot. Az életet ajándékozó Úr két gyermekkel áldotta meg házasságukat.

Szabó Juliannát dr. Harmati Béla, a Magyarországi Evangélikus Egyház elnök-püspöke 1998 júliusában ordinaálta, majd ezt követően megbízást adott neki a budapest-ferencvárosi evangélikus gyülekezet pásztorolására. Elhunyt lelkész testvérünk a Ferencvárosban élő maroknyi evangélikus közösséget nagy ambícióval és odaadó szeretettel gondozta egészen 2007-ig.

A teológia tudományát elkötelezetten szerette. Az Ószövetség eredeti héber szövegeit szívesen tanulmányozta, majd tanította. Tudományos továbbképzéseken vett részt az ELTE Hebraisztika Tanszékén és az Országos Rabbiképző Zsidó Egyetem Művelődéstörténeti Tanszékén. Hihetetlen munkabírását jelzi, hogy mindeközben az Evangélikus Hittudományi Egyetemen az első évfolyamos hallgatók számára oktatta a héber nyelv szépségeit, valamint a Lónyay utcai Református Gimnáziumban végzett hitoktatást. Kutatási területe a bölcsességirodalom volt, ezen belül is a Példabeszédek könyvét szerette. E témában tervezte a tudományos fokozat megszerzését is; amint azt megvallotta, éppen az eddig elkészült munkájának közzétételén dolgozott, amelyre már nem kerülhetett sor.

¹ Bakonycsérnyé, 2012. január 28.

Isten fiatalon elhunyt, sokat szenvedő szolgájáról való megemlékezésünk során fel kell idéznünk azt az évet is, amelyben lelkész testvérünk hétvényi házasság után elveszítette férjét, életének hűséges társát és támaszát. Két évvel ezután Törökországba utazott, ahol rövid időre az antalyai egyetemen óraadó tanárként tanított. A néhány éve diagnosztizált s egyre elhatalmasodó betegsége miatt azonban mind gyakoribb kórházi kezelésre szorult.

Életére emlékezve azt is meg kell említenünk, mennyire bízott az öt gyógyító orvosok tudásában. De mindezek mellett arról is emlékeznünk kell, hogy nemcsak az orvosok, de Isten segítő angyalai is ott voltak vele a bajban. Gyermekei éjt nappallá téve odaadóan ápolták. Virrasztottak betegágya mellett. Isten gondviselésének eszközei voltak nagyon sokan mások is, például a lakókörnyezetükben élő jó szándékú török emberek is, akik a család elesettségét látva segítették őket.

Röviddel karácsonyt megelőzően Isten szeretetének hatalmas csodáját élhette át az egész család. Édesanyja hazaszállíthatta a távoli országból súlyosan beteg gyermekét. Hála legyen mindazoknak, akik ebben segítségükre voltak. Elhunyt lelkész testvérünk Isten kegyelméből még megérhette azt a napot, amelyen gyermekei újra magyar nyelven folytatták a korábban félbehagyott gimnáziumi tanulmányaikat.

Az iménti néhány vázlatos gondolatból kirajzolódott előttünk az utolsó fél esztendő is, amely mindenél nagyobb szenvedéseket hozott elhunyt testvérünk számára. E szenvedésben osztozott egész családja. Ám még mindezen bajok közepette is, amikor Isten ígéje, az ő egyházának története került szóba a testvérünkkel folytatott beszélgetések során, arcáról eltűnt a fájdalom nyoma, és felváltotta azt az Isten titkait kutató eleven kíváncsiság. Emlékezem arra a karácsonyt megelőző beszélgetésre, amikor a csendes családi körben, az együtt megünnepelt úrvacsorai közösség után elevenen, színesen mutatta be Pál apostol missziói szolgálatának törökországi emlékhelyeit, az ott élő keresztények mai életét. Ám most már elnémult benne e fürkész kíváncsiság. S a tükör által való homályos látás bizonytalanságát felváltotta a színről színre való látás boldogsága. Elnémult Isten ígését hirdető hangja is, nem szöheti tovább terveit, nem végezheti munkáját, mert a Nagy Rendező, az élet és halál Ura 2012. január 24-én csendesesen és szelíden hazahívta megfáradt gyermekét. Ígérete szerint elhívta őt a békeesség honába, ahol sokat szenvedett, megfáradt teste várja az angyali harsona hangját, amelynek nyomán megelevenednek majd mindazok, akik a föld porában nyugszanak. Amiképpen Ézsaiás oly szépen jövendölte: *„Ébredjétek, és ujjongjatok, akik a porban laktok! Mert harmatod a világosság harmata, és a föld visszaadja az árnyakat.”* (Ézs 26,19b)

„Ring a gyümölcs, lehull, ha megérik;
elnyugtat majd a mély, emlékkel teli föld.
De haragod füstje még szálljon az égig,
s az égre írj, ha minden összetört!”
(Radnóti Miklós: *Negyedik ecloga*)

Radnóti Miklós verssorait hívtam segítségül, hogy békítsék meg csüggedő lelkünket, és segítsenek az Istenre figyelni, mert könnyen meglehet, hogy fájdalomtól felzaklatott lelkünk nem tud Isten békeességére lelni. Most pedig, ha van bennünk tán harag, akkor annak a füstje úgy, miként a költő tanítja, szálljon fel az égre, mert odafönn Isten kegyelme biztosan hálaimává szelídíti azt.

Gyászoló testvéreim!

Él egy nagy félreértés a Jézus Krisztust követők közösségében, amely követelményként fogalmazza meg a 40. zsoltár 17. versének tartalmát: *„Örüljenek és örvendezzenek benned mindazok, akik téged keresnek.”* Az Istent kereső emberek közül nem kevesen azt remélik, hogy az Istenben hívő, az Istent szolgáló emberek legnagyobb jutalma az, hogy örömet és békeességet találjanak az élet viharai közepette. Az ilyen vélekedés szerint az istenfélőket, az Istenben bízókat nem érheti más életük során, csupán öröm. Isten azonban nagyon gyakran próbatételek hosszú sorozatával látogatja meg szolgáit. S minden biztonnal azért cselekszik így, hogy felkészítse az övéit egy mindennél nagyobb ajándék elfogadásának képességére. Ezért Isten ígéje folytatólagosan olyan emberekről tesz említést, akik számára nemcsak Isten közelségének öröme jutott ki az életben, hanem mérhetetlenül sok szenvedés is. Ők azok, akik úgy ismerik el Isten fenségét életükben, hogy tudják, az Isten méltóságához, szentségéhez képest minden emberi lény esendő. Az esendő és bűnös embernek azonban mindennél nagyobb készítése és vágyódása van az Isten szabadítása iránt. Mert az ilyen lélek nem csupán jólét és boldogság után vágyódik, hanem mindennél jobban akarja látni Isten fenségét. Az ő lényének igazi megismerését óhajtja, hogy jobban megértse a világot, s benne rátaláljon szenvedésének igazi okára is. Ez az a vágyódás, amely ott volt Mózesben is, amikor szemtől szemben látni kívánta Isten arcát, de még neki sem adatott meg ez a méltóság.

Lelkész testvérem imént felidézett életrajzából bizonyosan azok számára is jól kitűnt, akik őt személyesen nem ismerhették, hogy Szabó Julianna testvérünk életében milyen nagy szerepet játszott Isten kikutathatatlanságának tanulmányozása. Miközben mérőórájával a múltnak mélységesen mély kútját mérte, s a kikutathatatlant fürkészte a tudomány módszerességével és fáradhatatlanságával, életének próbái között lassan öelötte is biztonnal kirajzódott a rejtőzködő Isten igazi arca – az emberré lett és a hozzánk irgalmasan lehajoló Jézus

Krisztusban. Igazi, tartós békességről nem is beszélhetnek mások, csak azok, akik előbb meglátják Isten szenvedésben feltáruló igazi arcát. Az egyetlen hiteles istenábrázolást, amely megmutatta Isten hozzánk lehajló szeretetét. A kereszten szenvedő Isten Fiát. Tartós békeségre, Istentől jövő megerősítésre azok számíthatnak, akik mindennél jobban vágnak Istennek erre a benne megjelent nagyobb ajándékára. S ha képesek vagyunk elfogadni őt olyan egyszerűen és szerényen, amint ő megjelent közöttünk, ha elfogadjuk a krisztusi megváltást, a benne elnyerhető örök életet, akkor most ebben a gyászban sem leszünk reménység nélkül.

Mert Istennek minden ószövetségi jövendölése Isten utolsó nagy kijelentésében, Jézus Krisztusban nyerte el teljes értelmét. Benne teljesedett ki. Így érte el a célját. Benne lett igenné és ámenné.

Az imént hallott zsoltárversek akkor válnak számunkra igazi értékűvé, ha képesek leszünk helyes sorrendben olvasni azokat. Mégpedig ha hozzáolvassuk a zsoltár környezetében meglévő gondolatokat is: „*Én nyomorult és szegény vagyok, de gondol rám az Úr. Te vagy segítségem és megmentőm, Istenem, ne késlekedj!*” (Zsolt 40,18) És Isten nem késlekedett, hiszen karácsonykor Megváltót küldött közénk, aki minden emberi erőtlenséget és bűnt magára vett a golgotai kereszten, hogy nekünk s nektek se kelljen reménység nélkül megállni itt, és élni ezután tovább.

Olvassuk újra most a zsoltárt az elhangzottak fényében, így egy kicsit más hangsúllyal. Más sorrendben: „*Akik szabadításodra vágyódnak, hadd mondhassák mindig, hogy nagy az Úr! Örüljenek és örvendezzenek benned mindazok, akik téged keresnek.*” Ámen.

Felhívás

Szabó Julianna két gyermeke megsegítésére adományokat gyűjt a Bakonycsérnyei Evangélikus Egyházközség. Az adományokat „Szabó család” jelzéssel kéri ellátni. A gyülekezet bankszámlaszáma: 58000119-10000795.

Szabó Lajos (szerk.): Tarts, Uram, a kezében

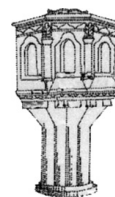
Személyes szavak presbiterekhez

Luther Kiadó, Budapest, 2012. 173 o.

A presbitérium szolgálatba indulásának ünnepi pillanata fontos és szép esemény egy gyülekezet életében. Azoknak különösen is sokat jelenthet ez a nap, akik esküt tettek, és szívükben sok tervvel és ötlettel, de önmaguk jövőbeli szolgálatára gondolva legalább ennyire izgatottan és kíváncsian indulnak el az oltár elől. Nekik szeretne ez a fotókkal illusztrált könyv lelki erőforrást, biztatást, erősítést és bátorítást adni presbitertársak és lelkészek írásain és imádságain keresztül.

Az első oldalon található emlékeztető kitölthető emléklapként a gyülekezeti lelkész aláírásával, de személyes útravaló is lehet a szolgálatba most indulók vagy az új ciklusban is tovább szolgálók számára egyházunk mindhárom püspökének áldásával.

A kötetet az Evangélikus Hittudományi Egyetem Gyakorlati Teológiai Tanszéke és Intézete készítette.

Húsvét ünnepe

► Lk 24,1–12

Igehirdetési előkészítő

Hirdetjük Jézus Krisztus feltámadását

A böjti időszakban és a nagyhétben összesűrűsödő drámai események után valóban felszabadult hallelujaként harsan a világba a feltámadás örömmüzenete: Krisztus feltámadt! Valóban feltámadt! A minden emberi értelmet és tapasztalatot felülmúló tény egyszerre csodálatos örömmüzenet, másrészt igazi kihívás minden igehirdető számára, hiszen olyan gondolkodás vesz körül bennünket, amelyet mélyen átjár az ember önmegváltásra irányultsága és a bizalmatlanság a Szentháromság Isten megváltói munkája iránt. De még ha halljuk is a feltámadás valóságát tagadó hangot, nekünk szabad erősebbnek és győztesnek látnunk azt a reménységet, amely Jézus feltámadása nyomán bontakozik ki. Jézus feltámadása értünk történt, de mindenekfelett az ígéreteihez hű és azokat beteljesítő Istenről tesz bizonyosságot, aki győzedelmeskedik a bűn hatalma és a halál reménytelensége felett.

A feltámadás hirdetése két lényeges feladatot bíz még az igehirdetőre. 1. Ne feledkezzünk meg arról a tényről, hogy kereszthalál nélkül nincs feltámadás, és feltámadás nélkül nincs kereszthalál. Az isteni kegyelem történetében tragédia és győzelem, bűn és megújult élet, keresztség és feltámadás az Istentől az ember felé induló megváltói dinamikát tárja fel. 2. A feltámadás örömmüzenetének hirdetésekor egyszerre kell hangsúlyossá tennünk az ember majdani feltámadásának valóságát és a már most, Krisztus feltámadása nyomán bekövetkező megújult élet valóságát. A feltámadás reménysége

irányt mutat egy már most megújuló és Isten céljainak elkötelezett élet iránt.

A textusról

A hét első napján, a szombatnapi nyugalom után vasárnap kora hajnalban (ὄρθου βαθέως) az asszonyok kimennek a sírhoz az előkészített illatszerekkel, hogy bebalzsamozzák Jézus holttestét. A sírt nem bizonytalanul keresik, hanem már látták és ismerték azt a sírt, ahová Jézus holttestét elhelyezték. A 4. vers a *lett* (ἐγένετο) igével jelzi, hogy különlegesen fontos pillanat részesei vagyunk. Az asszonyok tanácstalanul (ἀπορείσθαι) állnak az üres sír mellett, nem értik, mi történik velük. Két férfi (ἄνδρες δύο) szólítja meg őket. A kifejezés szerepel Mózesre és Illésre vonatkozóan is Lk 9,30-ban. A férfiak a sír valóságától a feltámadás valósága felé irányítják a megrémült asszonyok figyelmét: „*Nincs itt, hanem feltámadt.*” A feltámad ige passzív aoristos alakja (ἠγέρθη) jelzi, hogy a feltámadás eseménye nem Jézus munkája volt, hanem Isten tette (ApCsel 3,15).

A két férfi utal arra, hogy az asszonyok Galileában már hallhatták Jézust, amint haláláról és feltámadásáról beszélt nekik (Lk 9,22). Lukács keresztheológiája itt magában foglalja, hogy Jézus kereszthalála emberi bűn következménye volt (bűnös emberek kezébe adatott), de a kell (δεῖ) szó hangsúlyossá teszi, hogy ennek ellenére mindennek meg kellett történnie. Az asszonyok visszaemlékeztek ezekre a szavakra, ahogyan Péter is emlékezett 22,61-ben Jézus szavaira. Az emlékezésnek az események felidézésén túl olyan fontos funkciója is van, hogy mélyebb megértéshez, tudatosításhoz és észleléshez vezet.

Az asszonyok hírül adják a tanítványoknak, amit láttak és hallottak, de szavuk a tanítványok számára üres fecsegés (λιῆρος). A szónak orvosi háttere van, nagy lázzal járó, deli-

riumban való beszédet jelent. Érdemes megemlíteni, hogy amint Jézus születésekor nagy szerepe volt az asszonyoknak, most halála és feltámadása kapcsán is meghatározó szerepet töltenek be, és válnak szolgálóleányból örömhírvivő tanítványokká. A tanítványok hitetlenül reagáltak, egyedül Péter vette a fáradságot, hogy elfusson a sírhoz. A feltámadástörténetet Lukács Péter csodálkozásával fejezi be.

Az asszonyok ijedtsége, visszaemlékezése, a tanítványok hitetlensége, majd Péter csodálkozása jelzik a Jézus feltámadásával ma találkozók számára, hogy a feltámadás olyan erejű valóság ebben a földi életben, ami sokszor csak fokozatosan kezd el értelmet nyerni a legközelebb állók számára is. Mégis, semmi sem halványíthatja el azt a tényt, hogy Isten szó szerint minden követ megmozgatott azért, hogy örömünk és reményünk teljes legyen.

Halálból élet

„Ha pedig Krisztus nem támadt fel, akkor hiábavaló a mi igehirdetésünk, de hiábavaló a ti hitetek is.” (1Kor 15,14) Pál apostol már az Első korinthusi levélben megírta, az első keresztények Jézus feltámadásának valósága miatt hittek, a hitvallások pedig szövegesen is megfogalmazták azt, aminek alapján keresztény hitről és egyházzal beszélhetünk. Jézus Krisztus feltámadása hitünk és életünk alapja, az életnek az az iránytűje, amely nem a cél nélküli távolba, hanem a földi életben keresztül az Isten teljes valósága felé vezet az életünket.

Közel 2000 évvel Jézus Krisztus feltámadása után az élete értelmét kereső ember még mindig lelki táplálékot és reménységet meríthet a húsvét hajnali eseményekből. Természetesen nem azáltal, hogy mi, igehirdetők olyan meggyőzőek tudunk lenni és olyan pátozzal tudjuk hirdetni a feltámadást, hogy miattunk születik hit az igehallgatók szívében. A halottból élő teremtene egyedül Isten tud. Hitet a feltámadásban egyedül Isten adhat. Lukács evangéliumának húsvét hajnali feltámadástörténetén keresztül Isten cselekszik: válaszol a tőle eltávolodott ember kilátástalanságára. Amire ember nem képes, ő azt megcselekszi: húsvéti hitet teremt a szívünkben.

A feltámadás lukácsi története alapján négy fontos momentumát idézhetjük fel a húsvét hajnali eseményeknek.

A történet egyértelműen kezdődik: Jézus halott, és követői nem is feltételeznek mást róla. Az üresen talált sír nem könnyen vezet perspektívaátváltáshoz a sírt megtalálók és a hírt meghallók életében. Nem hirtelen megvilágosodást, hanem zavart találunk az első pillanatokban, az asszonyok megrettennek a váratlan helyzettől. Hasonló ez a hitről alkotott mai véleményünkhöz: ami halott, az az is marad. Jézus, a Tanító, a Mester, a Gyógyító alakja könnyen elhalványul számunkra felejtésünk mai sírjaiban.

Az asszonyoknak olyan kérdést tesznek fel a sírnál álló fénylő ruhás férfiak, amely ellentmond mindannak, amit

ők valóságnak gondolnak: „Miért keressetek a holtak között az élőket?” A sírhoz ellátogató asszonyok a feltámadás valóságával ezen a kérdésen, illetve üzeneten keresztül találkoznak. Úgy mondják nekik, hogy feltámadt Jézus, nem ők maguk találkoznak vele. Ez az, ami számunkra is egészen közel hozza húsvét lényegét. Hangzik felénk a feltámadás valóságáról szóló üzenet, az isteni Szó. Biztosan egészen más lenne a helyzet, ha az asszonyok magát Jézust láthaták volna fénylő ruhában, és nekünk is könnyebb lenne, ha a fizika törvényein belül tudnánk magyarázatot találni a feltámadás eseményére. De a sírhoz látogató asszonyokhoz hasonlóan nekünk sincs más a kezünkben, a fülünkben és a szemünk előtt, mint Isten szava, az ő üzenete Jézus Krisztus feltámadásáról.

Logikusan gondolkodva hitetlenül reagál az ember egy ilyen üzenetre. A tapasztalat azt tanítja, hogy nem az élet, hanem a halál a végső győztes. A húsvéti üzenet pedig azt mondja, hogy Jézus él. Egy ilyen bizonytalanságban automatikusan úgy reagálunk, hogy ahhoz ragaszkodunk, amit már tudunk. Lukács erről az emberi reakcióról számol be a 8–11. versekben. Az üres sírról szóló üzenet hallatán a tanítványok pontosan úgy reagálnak, ahogyan az ember reagál: üres fecsegésnek tartották, és nem hittek az asszonyoknak. A hitetlenség nem azt jelenti, hogy egyáltalán nem hisz az ember semmiben, hanem azt, hogy valami másban hisz. A húsvéti üzenet itt kezdi el a munkáját: a bizonyosságainkat kérdőjelezi meg. A tapasztalatunkra kérdez rá, arra, hogy valóban csak a halálé, a pusztulásé lehet-e az utolsó szó. A halál valóságos, de nem a végső valóság. Jézusban, Jézus által, Jézuson keresztül Isten továbbfűzi az élet történetét.

A húsvéti üzenet a régi, halálba vetett hitből új hitre hív az életben. Az, hogy Jézus nincs a sírban, és keresztrefeszítése után harmadnapra feltámadt, annyira új és minden emberi értelmet felülhaladó üzenet, hogy az ember elkezd gondolkodni, vajon tényleg igaz lehet-e. Bár a tanítványok üres fecsegésnek tartották a hírt, Péter mégis elindult, hogy utánajárjon ennek a felfoghatatlan hírnak. Húsvét vasárnapján a templomokban gyülekező ünneplők talán el mernek indulni Péterrel együtt az üres sír felé, és felteszik a kérdést: mi történik akkor, ha ez mégis igaz? Mi történik akkor, ha a halál, bár valóságos, de mégsem az utolsó állomás? Mi történik, ha Jézus nem csupán a múlt, hanem egyben a jelen és a jövő is? Milyen lenne az életem akkor, ha az elmúlás, a lemondás, a kompromisszumok helyét átvinné a reménység, a bátorság és az élet?

Lukács feltámadástörténetének végén Péter elcsodálkozik, mintegy utat nyitva az elkövetkezendő generációk előtt: a feltámadás csodáján elcsodálkozó ember szívében és gondolataiban egymásnak feszül a halál látható valósága és a halálon túl is folytatódó élet reményt hozó üzenete: „Miért keressetek a halottak között az élőket?”

Tallózó

„Olyan döntő eseményről van szó, amelynek nincs élő szemtanúja! A születésnek volt, a kereszthalálnak volt, a mennybemenetelnek volt, a pünkösdi Lélek-kiáradásnak is volt tanúja nem is egy, sőt az esetek többségében egész sereg; a feltámadásnak viszont nincs! (...) Fehér Károly: (...) amint a teremtésnek nincs tanúja, úgy a feltámadásnak sincs; a teremtésről maga a Teremtő és a teremtett-ségére rácsodálkozó gyülekezet tanúskodik, a feltámadásról pedig maga a Feltámadott és az általa megteremtett gyülekezet tanúskodik. (...) W. Lüthi: (...) »Feltűnő, hogy a Szentírás egyik húsvéti tudósítása sem kezdődik *húsvétiasan*. (...) Különös, hogy míg Jézus ellenségei emlékeznek arra, hogyan beszélt Jézus már előre a feltámadásáról, húsvét reggelén Jézus egy tanítványánál sem látjuk semmi nyomát a húsvéti reménységnek vagy a Jézus szavára emlékezésnek.« (Id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„Az első húsvéti történet ezzel a bizonytalansággal végződik. De sokatmondó bizonytalanság az, hogy sem az üres sír, sem Jézus ígérete nem volt elég a húsvéti hithez.” (Pröhle Károly: *Lukács evangéliuma. Evangélikus Sajtóosztály*)

„A feltámadás nem valamiféle holttest újraélése (miként Lázár esetében), azaz nem a végesség, a tökéletlenség, a bűn és a halál jelével ellátott létezésbe való visszatérés, hanem távozás ebből a világból. A feltámadott a történelemből a történelem feletti világba lép. (...) A feltámadás az Újszövetség központi üzeneteként Krisztus és a kereszteny ember életének alapvető eseménye, vagyis a szó szoros értelmében vett »húsvétja«. (...) A feltámadás mindenkor a legnehezebben elfogadható üzenet. (...) a két küldött mire hivatkozik. Jézus igehirdetésére és tanúságára utalnak, mert egyedül ez rendelkezik elegendő erővel a feltámadás üzenetének elfogadtatására. (...) Az ember azért fogadhatja el a feltámadást, mert Jézus előre megmondotta, és azért lehet bizonyos benne, mert ő határozottan beszélt erről.” (Ortenso da Spinetoli: *Lukács – a szegények evangéliuma. Agapé*)

Illusztrációk

TÖRTÉNET

„A rét szélén egy nagy tölgyfáról lassan hullott a levél. S hullott a többi fáról is.

A tölgy egyik ága, magasan a többi felett, egész a rétre nyúlt ki.

Legszélsőbb ágán két levél kuksolt egymás mellett...

– Vajon igaz-e – kérdezte az első –, vajon igaz-e, hogy helyünkbe újak jönnek, ha mi leperegünk, és aztán újra mások, és mindig újra?

– Biztosan igaz – suttogta a másik. – El se tudom képzelni... Ez már meghaladja a mi fogalmainkat.

– És aztán olyan szomorúak leszünk tőle – tette hozzá az első.

Egy ideig hallgattak, aztán az első csöndesen mondta maga elé:

– Miért kell elmennünk?

A második kérdezte:

– Mi lesz velünk, ha lehullunk?

– Lehanyatlunk...

– Mi van ott lenn?

Az első felelte:

– Nem tudom. Az egyik ezt mondja, a másik azt... De senki se tudja.

A második kérdezte:

– Vajon érzünk-e még valamit? Vajon tudunk-e még valamit magunkról, ha ott lenn leszünk?

Az első ismételte:

– Ki tudná megmondani? Aki lehullott, még sose tért vissza, hogy erről beszéljen.

Újra hallgattak. Aztán az első levél gyöngéden így szólt a társához:

– Ne bánkódj olyan nagyon, hisz reszketsz már.

– Hagyd csak – felelte a másik. – Mostanában olyan könnyen reszketek. Már nem érzem magam olyan biztosan a helyemen.

– Ne beszéljünk többé ilyen dolgokról – mondta az első levél.

A másik felelte:

– Nem..., hagyjuk..., de... mi másról beszélhetnénk?...

Hallgatott, és kis szünet után folytatta: – Vajon ki megy el közülünk elsőnek?...

Most hallgattak mind a ketten. Az órák múltak.

Nedves szél húzott hidegen és ellenségesen a fák felett.

– Ó..., most... – mondta a második levél – én...

Megtört a hangja. Lassan levált ágáról, és kerengélve lehullt.

Itt volt a tél.

Felix Salten (1869–1945) zsidó származású osztrák-magyar író: *Bambi*

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Beteghez mentem. A nővér jó hírt mondott. Nincs itt! Negyedórája hazament. Nézze, itt feküdt! Felhívtam. Érdeklődésemre a húsvéti evangéliumot idézte: *Miért kerestem a holtak között az élő?*

Elkéstett a beteglátogató. Elkéstek az asszonyok is. Isten gyorsabb volt. Ő nem halott bőrt ápoló illatszerekkel érkezett, hanem lényegét – az *életet* – hozta. Az asszonyok tanácstalanul álltak. Nincs tovább! Isten ekkor küldi az angyalt, aki a „tovább evangéliumával” érkezik.

Lukács egyenesen két angyal érkezéséről tudósít. Igaz beszédű, minden földi bíróság előtt hiteles, fénylő ruhába öltözött férfiak léptek melléjük. Tanúskodnak. Egybehangozóan vallanak. Hirdetik az élet győzelmét a halál felett. Jézus nemcsak nincs meg, hanem feltámadt. Emlekeztetnek.

Az angyalok bizonyágtétele is kevés volt. Az üres sír megtalálásának a története, akár angyalok, akár a sírnál járt asszonyok, akár az apostolok, akár korunk szószékeken álló igehirdetői beszélik el, az élő Jézus hollétének tudatosítása nélkül izgalmas, de csupán üres fecsegés, nem következik belőle feltámadáshit.

Érdemes a zárójeles részt is átgondolni. Péter elfutott a sírhoz. Kiszaladt. Behajolt. Meglátta a lepedőket, és nem talált mást. Erre elment, és csodálkozott magában. Az evangélium ereje a feltámadott, élő és velünk valóságos közösségben lévő Jézus Krisztus! Ha Jézus hiányzik, akkor a sír üres, a szív gazdátlan, az értelem tanácstalan.

Kérdés, hogy 2012 húsvétján üres sírról szóló történetünk lesz-e? Következmény a tanácstalan álldogálás, a megremülve földre szegezett tekintet, az igehirdetéseink komolyan nem vétele, üres szavak, az igehirdető bizonyágtételének súlytalansága, esetleg el-elcsodálkozás. Segítsen és vezéreljen bennünket a Szentlélek, hogy az üres sír elbeszéléséből megérkezzünk az élő Jézussal megélt húsvéti életközösségig!

Húsvét második napja

▶▶ Lk 24,36–45

Igehirdetési előkészítő

Az alapige

Lukács evangéliumának huszonnegyedik részében Jézus feltámadásának története három jól körülhatárolható és mégis szervesen összefüggő eseményben tárul az olvasó elé. Az illatszerekkel érkező és a nyitott sírt felfedező asszonyok rémülete, illetve a hír hallatán futva a helyszínre siető Péter csodálkozása a húsvéti hit születésének első álmásai. Ezeket követi az útközben egymással vitakozó, majd a feltámadott Jézussal találkozó emmausi tanítványok története, amely a homályos látástól a felismerésig, a tanácstalanságból az élő Jézus élő szavától „hevülő szív” tapasztalatáig vezető utat mutatja meg. Végül a harmadik mérföldkövet Jézus tágabb tanítványi köre előtti megjelenése jelenti – ez áll előttünk húsvét másodnapjának alapigéjeként.

Az előző szakasszal való tartalmi összefüggést a 36. vers első tagmondata világosan jelzi. A Jeruzsálemben visszatért

és élményeiket a többi tanítványnak elbeszélő emmausi tanítványok beszámolójához kapcsolódva jegyzi meg az evangélista: „Miközben ezekről beszélgettek...”

„Békesség nektek!” – Köszöntésével Jézus mintegy megelőlegezi érkezésének célját. Halála előtti valójához ilyen értelemben is hű marad, tudniillik hogy feltámadottként sem a bosszúállás, elszámoltatás lelkületével közelít az emberekhez, hanem hogy békességük legyen. Személyes, belső békesség a rettenettel és félelemmel szemben, illetve külső békesség a feltámadás új perspektívájából az ember végső sorsát illetően.

Jézus megjelenése – úgy tűnik – a Feltámadottal kapcsolatban átélt közvetlen előzmények ellenére is váratlanul éri az egybegyűlteket, titokzatos, számukra felfoghatatlan annak mikéntje. Nem először fordul elő velük, hogy megrettennek Mesterüktől. A Genezáreti tavon hajózva fogta el őket hasonló érzés, amikor Jézus a vízen járva közeledett feléjük (Mk 6,49). Mindkét esetben Jézus megjelenésének megmagyarázhatatlansága okozza félelmüket. Különbség azonban, hogy míg a vízen feléjük közeledő Jézust kísértetnek (φάντασμα), addig a feltámadott Krisztust szellemnek (πνεῦμα) vélik. A kísértet kifejezés úgy is érthető, mint valamiféle „nem valóságos lény, rémült ember látomása” (VARGA 1992), itt a pneuma viszont „a tapasztalati úton meg nem ragadható lelki (szellemi) lény” értelmében áll (uo.). A Feltámadottal való találkozás tehát nem egyfajta látomásszerű, „fehér lepedős” szellem képzetét kelti bennük, sokkal inkább arról lehet szó, hogy a feltámadott Úr megjelenését egyedül szellemi (lelki) valóságként tartják elfogadhatónak. Nem véletlen hát, hogy éppen ezen a ponton bontakozik ki a történet folytatása is. Jézus testi feltámadásának realitására kerül a hangsúly.

A 39. versben Jézus kezének és lábának említése egyértelmű utalás a keresztre feszített sebeire, melyek látható és megtapintható módon jelzik a kínhalált halt Jézus és a feltámadt Krisztus azonosságát. Ezek a „hús és csont” Jézus testi valójának bizonyítékai, amelyet még jobban alátámaszt, hogy a Feltámadott tanítványai szeme láttára fogyasztja el a sült halat. A feltámadás tehát nem csupán egy szellemi (lelki) létformába való átmenetet jelent, hanem az ember egész lényének, testi-lelki valójának újjáteremtését. Vagyis az Úr ugyanaz maradt, de már egy egészen új – nem leszűkül, hanem kiteljesedett – létállapotban érkezett közéjük. Az emberi értelem számára áthatolhatatlan csoda részese lett hát a tanítványi kör.

Nem kisebb jelentőséggel bír mindezek után, ahogyan Jézus igehirdetésének szükségessége is megmutatkozik. A húsvéti hit a hallható és befogadható örömhír nyomán szökken szárba, s hozza meg termését. Jézus egyrészt visszautal korábbi szavaira, másrészt a jelenben, aktuálisan nyitja meg igéjével az órá hallgató közösség értelmét.

Az igehirdetés felé

A feltámadott Krisztus nem más, mint a Megfeszített Jézus megjelenésének pillanatában a tanítványok szívét félelem tölti el. Ez a félelem pedig gátolja, akadályozza, hogy hittel elfogadják az isteni húsvéti csodát (37. vers). Aztán felismerve, azonosítva Jézust, félelmük örömmé fordul – de milyen érdekes, most viszont örömmel „nem mernek hinni” (41. vers), hanem csak csodálkoznak. Még nem tudnak hinni tehát, de már örülnek.

Örülnek, hiszen azzal a Mesterrel találkozhatnak újra, aki mellett földi életében átélhették Isten kegyelmének közelségét, megtapasztalhatták a mennyei Atya feljűk is áradó megtartó szeretetét.

Örülnek a tanítványok, hiszen ugyanaz a Jézus áll közöttük, akit ők megismertek. Az a Jézus, aki békességet hoz közéjük, és az, aki türelmesen, lépésről lépésre vezeti rá őket feltámadásának csodájára, hogy azt hittel megragadhassák.

Örülnek, mivel az a Jézus szólítja meg őket, akinek szavától nem csupán az emmausi úton, de már jóval korábban, boldogmondásait, példázatait hallgatva, a tőle tanult imádság mondatait is „hevült” a szívük, boldogság és hála töltötte el őket.

Örülnek, mert azt a Jézust láthatják és hallhatják újra, aki engedelmesen vállalta a szenvedést, a gúnyt, a halált, kinek kezét-lábát átszögezték, de aki még haláltusájában is az ellenség szeretetére tanította őket; azt a Jézust, kinek halálával már minden veszni látszott.

Örülnek a tanítványok, mert Jézus újra itt van közöttük, s mert újra Jézus van közöttük.

Jézus testben támadt fel, és ez értünk történt

A későbbi hitvallás egyetlen mondatába sűrített kijelentés – „Hiszem a test feltámadását” – akkor, ott személyes tapasztalatává lett a jelenlévőknek. Az emberi gondolkodás, illetve az e világi törvényszerűségek rendszerébe nem illeszthető bele, ami történt. Jézus halála után három nappal testi valójában jelent meg övéi között. Testben való feltámadása csak az „Ige testté lételenek” karácsonyi csodájához fogható. Ahogyan a betlehemi éjszakában a tér és idő keretei közé szorította magát, sorsunkat vállalva született emberré, úgy most húsvét eseményének páratlan nagysága abban áll, hogy az ő egész emberi mivolta részesül feltámadásában. Vagyis Jézus halál fölött aratott győzelme érvényes a mi halálunkra nézve is, testi feltámadása kezdete a mi testi feltámadásunknak is.

Nem szellemet, még kevésbé kísértetet vagy fantomot látnak tehát Jézus tanítványai, hanem magát az Urat, feltámadott testben, olyannyira valóságosan, hogy előttük fogyaszta el az ételt – megértő, türelmes szeretettel vezetve rá őket ezáltal is testi jelenléte valódiságának elfogadására.

Azoknak, akiknek sokféle fájdalma, nyomorúsága létük fizikai realitásából fakad, felbecsülhetetlen ajándékot jelent Jézus testben való feltámadása. Nem egyszerűen igérete, de első mozzanata ez már az új teremtésnek.

Minden bizonyítékon túl az élő Jézus szava hívja életre a húsvéti hitet. A megfeszített és feltámadott Úr sebeinek látványa, kézzel tapintható testének reális jelenléte fontos előzményei a hitre jutásnak, mindez azonban nem elég. Jézus szava, éltető igéje nélkül a tanítványok sem juthatnának el a bizonyossáig, értelmük megújulásáig. Azóta sem elég a sokféle bizonyíték, tapasztalat, meggyőződés részleteit ismertetni, mert Isten győzelmi hírének elfogadásához nélkülözhetetlen az evangélium hirdetése és meghallása. Húsvéti hitet teremteni, életútjást véghez vinni, emberek értelmét megnyitni csak a megszólaló Jézus élő szava képes ma is.

Gyakran talán gyengének érezzük az emberi szavakon keresztül felcsendülő örömhírt. Isten nagy vállalkozása ma mégis az, hogy ilyen gyenge emberi szavakon keresztül hallatja hangját. Ezért lehetséges, hogy bár az emberi értelem, tapintás, látás számára húsvét eseménye mindig kikutathatatlan, áthatolhatatlan titok marad, a hallásból támadt hit mégis boldog bizonyossággal ünnepli Krisztusnak a halál felett aratott győzelmét.

Felhasznált irodalom

- Lelkipásztor*-előkészítők: Schreiner Vilmos: 1964, 128–130. o. Csizmazia Sándor: 1979, 182–184. o. Sárkány Tibor: 1987, 170–172. o. Joób Máté: 2002, 119–120. o.
- PRÖHLE Károly 1991. *Lukács evangéliuma. Fordítás és magyarázat*. Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály, Budapest. 367–370. o.
- RÖSER, Ingrid (szerk.): *Er ist unser Friede. Lesepredigen*. 1. köt. *Advent bis Pfingstmontag. Textreihe III*. Evangelische Verlagsanstalt, Berlin, 1980. 120–124. o.
- SCHLATTER, Adolf 1954. *Die Evangelien nach Markus und Lukas. Ausgelegt für Bibelleser*. Evangelische Verlagsanstalt, Berlin. 336–337. o.
- VARGA Zsigmond 1992. *Újszövetségi görög–magyar szótár*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.

■ SMIDÉLIUSZ ANDRÁS

Tallózó

„A bűn által a mi lelkünk kívánó, állatias, természetszerű lett, a nélkül, hogy ez által megszűnt volna szellem lenni; s viszont a megdicsőülés által testünk szellemi, természetfölötti lesz, a nélkül, hogy megszűnnék valódi test lenni. (...) a mi természetes értelmünk, a természetes segédeszközök, melyek más könyvek megértésére fordítatnak, nem elegendők a szentírás megértésére. Ehhez felvilágosítás kívántatik onnan felülről, az értelmezés a Szentlélek által.” (*Káldi-Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„...erőteljes hangsúly esik Jézus feltámadásának testi voltára, de ez kétségtelen feszültségben van feltámadott testének mennyei dicsőségével, pneumatikus jellegével.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Míg az előző elbeszélés Jézus lelki jelenlétét hangsúlyozta az egyházban, addig itt feltámadt testének fizikai valóságára kerül a hangsúly. Az egyházban már a legkorábbi időktől kezdve jelen volt a doketizmus veszélye, azé az eretnek tanítása, amely szerint Jézus az emberség vékony álarcában megjelenő Isten volt, így szenvedése csak színészkedés volt, és feltámadása csupán a teljes spirituális létmódban való visszatérést jelentette, minden testi kihatás nélkül.” (*Szegedi bibliakommentár – Újszövetség. Korda–Bencés*)

„A 24,1–12 szakaszban még nincs támpont a pozitív végkifejlet láttatásához. A 24,36–45 szakasz viszont már nem csupán a változatlanul meglevő hitelenséget, hanem annak megszűnését is hirdeti. A különböző tanúk bizonyágtételében a feltámadás híre lenyűgöző sorozatban hangzik a tanítványok előtt, ám csak Jézus személyes megjelenése teszi ezt »felfoghatóvá«. (...) a későbbi korok keresztyén emberének *hitét* a Jézus-kortársak *makacs hitelensége* erősíti.” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„Az Úr Jézus feltámadott teste szó szerinti, megérinthező, *húsból és csontból* álló test volt.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„Hátra volt még egy fontos dolog – az igazi hit alapja: Krisztus szavai és az Írás bizonyágtétele. (...) Szükség volt azonban még két dologra. Először is arra, hogy meg tudják érteni az Igét.” (J. N. Darby: *A Biblia könyveinek áttekintése. Evangéliumi Kiadó*)

Illusztrációk

VERS

Pilinszky János: *A tárgy fölött*

Mert fény van minden tárgy fölött.
A fák ragyognak, mint a sark-körök.
S jönnek sorban, derengő végtelen,
fény-sapkában 92 elem,
mind homlokán hordozva mását –
hiszem a test feltámadását.

TÖRTÉNET

„Szonya közeledett a felséges, a mérhetetlen csoda szavaihoz, és ünnepi elragadtatásba esett. Hangja csengett, mint az érc, diadalt és örömet zengett, ez adta erejét. A sorok összekuszálódtak előtte, mert szeme elhomályosult, de kívülről tudta a verseket.

(...)

– Idáig van Lázár feltámasztása – suttogta gyorsan, keményen, és mozdulatlanul állt, félrefordulva, nem mert meg valahogy restellt is most a látogatóra pillantani. Lázás remegése még nem szűnt meg. A gyertyacsonk az elgörbült tartóban már régen haldokolt, gyér világot vetve a gyilkosra meg az utcalányra, akik ilyen különös módon összekerültek most ebben a nyomorúságos szobában a könyvek könyve felett. (...)

Elhatározták, hogy türelemmel várnak. Még hét esztendejük van. Mennyi irtózatot kín, micsoda mérhetetlen boldogság vár rájuk még addig! Raszkolnyikov feltámadt, érezte ezt egész megújhódott valójában. Szonya pedig csak benne, általa élt.”

Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij (1821–1881)
orosz író: *Bűn és bűnhődés*

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Az ember gondolkodásmódjától távol esik az, hogy valaki feltámadjon, emberi alakot öltön halála után. Annak ellenére nehéz ezt elhinniük, hogy Jézus megmutatja magát mint ember, de a feltámadás még így is megfoghatatlan, elképzelhetetlen.

Mit jelent vajon az, hogy „megnyitotta értelmüket”? Addig nem értették a szövegeket? De ha a tanítványok értelmét megnyitotta, akkor nekünk is mindent érteni kellene? De nem ezt tapasztaljuk, vannak dolgok a Bibliában, amelyeket bizony nem értünk.

Hasonlít ez a történet Tamás történetéhez, tulajdonképpen ugyanarról szól, csak nincs benne egy apostol vagy tanítvány kiemelve, név szerint megnevezve. Ebben a történetben egységesen vannak kezelve, egyikük sem tudja elhinni, hogy a feltámadott Jézus áll közöttük.

Nekik nem a sebeit mutatja meg Jézus, hanem azt, hogy kézzelfogható testben áll előttük. A „*Valóban én vagyok*” kijelentést kétféleképpen is olvashatjuk, egyszer úgy, hogy Jézus azt mondja tanítványainak, valóban ő az, aki ott van, és nem más, valamint úgy is, hogy a *vagyokot* hangsúlyozza, hogy ő van, létezik.

A tanítványok rémületének oka biztosan az volt, hogy az Ószövetségben Isten büntető, de ha mi kerülnénk ilyen helyzetbe, ha nekünk jelenne meg Jézus így, biztos mi is megremülnénk.

A Biblia arra figyelmeztet minket, hogy készüljünk, mert nem tudjuk, hogy melyik pillanatban jön vissza Jézus – de hogyan lehet erre készülni, mit várhatunk egyáltalán? Mert tényleg bármelyik pillanatban itt lehet, hiszen telik az idő. Vajon milyen lesz a találkozás, amikor itt lesz? Az apostoli korban sokkal intenzívebben várták, volt, aki dolgozni sem akart, mert „erre a kis időre már minék”. Ma fordított a helyzet, az emberek nem gondolnak arra, hogy egyszer bekövetkezik a Jézussal való találkozás, és számot kell adni az életünkről.

Húsvét ünnepe után 1. vasárnap (Quasi modo geniti)

► Jn 21,1–14

Igehirdetési előkészítő

Ami nincs és aki van

Az igehirdetés alapigéje annak a szakasznak az első része, amelyet hol függeléknek (KARNER 1950), hol epilógusnak (BOLYKI 2001), hol meg utóiratnak (GYÖKÖSSY 1999) neveznek. Feltételezhetően folytatni lehetne a sort, de a végeredmény csak az lenne, hogy a 21. a 20. fejezet 30. versében olvasható befejezés után újat, illetve újakezd. Az új nem mond ellent az előzőknek, sőt szinte illusztrálja, mit jelent az Isten Fiában való hit és az ebből fakadó élet. A újat mégiscsak jelzi a „fiacskáim” megszólítás, amely az evangéliumokban csak itt olvasható, ám annál gyakrabban a levelekben. A második befejezés többesre váltó („tudjuk”) igéjében már az evangélista tanúságtételére áment mondó közösség hangja is megszólal. Mintha az igehirdetés után intonált Credót hallanánk.

Az exegéták egyetértenek abban, hogy a Feltámadott „megmutatkozása” a kinyilatkoztatás értelmében veendő.

A harmadszori alkalomra való utalás csak úgy érthető, ha nem vesszük számba a Magdalai Mária előtti megjelenést. Ezt csak azzal az indoklással lehet elhallgatni, hogy a zsidó értelmezés szerint nő nem tanúskodhat hitelesen. Ennek viszont ellentmond az a tény, hogy a Feltámadott maga bízza meg Máriát a tanúskodással. Kielezve azt is lehetne mondani, hogy a Magdalai Mária válik a Feltámadott megbízása alapján az „apostolok apostolává”.

Fehérvasárnap (Quasi modo geniti vasárnapján) erőltetés nélkül a helyén van ez a textus. Illik az ősegyházi gyakorlathoz, amely szerint ezen a vasárnapon viselték utójára, illetve tették le a húsvét hajnalán frissen megkereszteltek az ünnepi fehér ruhát, hogy ezután a hétköznapiban éljék meg az újat, amelyben a keresztségben részesültek.

A harmadszori (vagy negyedszeri) kinyilatkoztatással a Feltámadott önmagáról igazában nem mond újat. Amikor emberré lett, az inkarnáció nem törölte el istenségét, nem hagyta azt az Atyánál. Exkommunikációja pontosan azért történt, mert „József fia” Isten hatáskörébe tartozó dolgokat művelt. Amikor Isten feltámasztotta, megdicsőítette, akkor pedig istensége nem szívta fel emberségét. A Feltámadott is viselte a sebek helyét, az értünk való megalázkodás és áldozat jeleit. Feltámadása utáni megjelenésénél egyszerre, együtt mutatja istenségét és emberségét. Ő az, és mégis más. Az a „fátyol”, amely hol ezt, hol azt takarta, mindaddig megmaradt, amíg felhő nem takarta el őt tanítványai szeme elől. De ott is marad mindaddig, amikor majd minden szem meglátja dicsőségét. Azo-

kéi is, akik várják megjelenését, és azokéi is, akik hallani sem akarnak róla.

A harmadszori megjelenés is a tanítványok számára szólt. Az igehirdetés feladata pedig az, hogy ezt a kizárólagosságot a mai gyülekezet felé nyissa. Ennek a lehetőségét két dolog legitimálja: a halászni induló tanítványok száma nem adja a teljes tanítványlajstromot. Csupán hétről van szó. Ennyien indulnak Péter javaslatára halászni, magyaráran megélhetés után nézni. Mégsem töredék csapatról van szó. A hetes szám nem egyszerűen matematikai megjelölés. Sokkal inkább a teljes létszám, a teljesség rejtjele, szimbóluma. A „tudjuk” többeséről már volt szó. Az epilógusra is érvényes az egész evangéliumra jellemző „csillámlás”, transzparencia, amikor egyszerre igaz egy jelenség konkrét, általános értelmű jelentése és a konkrét jelentésen túlmutató, de szintúgy igaz „lelki”, szellemi értelme. Egyetlen példával élve: János evangéliumának legrövidebb mondatáról van szó az utolsó vacsora, illetve az első úrvacsora epizódjában. Miután Júdás elfogadta a bemártott falatot – Jézus nógatóásától kísérve –, azonnal elhagyja a közösséget, az ámulás útjára lép. „Ekkor éjszaka volt.” A görög szöveg ennél is szűkszavúbb. Az evangélista egyszerre jelzi a napszakot és azt a sötétet, amely belülről borítja be ezeket az órákat. A hetes számról is feltételezhető ez a kettős jelentés.

Nehéz lenne elmarasztalást vagy egyenesen kárhozható ítéletet kihallani abból, hogy az emberhalásznak szánt tanítványok halfogásra indultak. Emberek maradtak, enniük kellett. Különben sem jött még el kiküldetésük ideje. Eredménytelen vállalkozásuk ugyan éjszaka történt, vagyis szakmailag megfelelő napszakban, és így nem hozható összefüggésbe az ámulás éjszakájával.

Jézus, a Feltámadott sem tartja őket ámulóknak. „Fiacskáinak” szólítja őket. Gondoljunk arra, hogyan fogadná, hogyan szólítaná egy amerikai vagy olasz rendőrfilmben a parancsnok az akarata ellenére egyéni kezdeményezésű, méghozzá eredménytelen akcióról visszatérő beosztottjait. Biztosan nem fiacskáinak.

Reggel volt, de a tanítványokban még sötét éjszaka. Számukra akkor virradt, amikor a fel nem ismert Feltámadott megszólította őket. Kenyérhez valót kért tőlük. Ekkor hangzik el a textus első kulcsszava: „Nincs!” Ez pedig az epilógus legrövidebb mondata, egyetlen szóban. Keresve sem lehet nagyobb ellentétet találni, mint ami Jézus megszólítása és kérése meg a rá adott válasz között feszül. Őszinte szó. Magyarázkodásnak, mentegetőzésnek semmi nyoma. Bevallják nincstelenségüket. A tudósítás nem regényesíti ezt a jeleneget sem. Nem tudjuk, hogy az éhségen és a fáradságon kívül járt-e még valami az eszükben. Azt sem tudjuk, hogy sikerelenségüket kapcsolatba hozták-e Jézus velük való szándékával. Nekik sem lett kenyérhez való, hogyan tudnának juttatni másnak? A „nincsből” nem lehet se törni, se szelni.

A Feltámadott nem kárhozható, nem ítélezik, hanem tanít. A tanítványnak pedig mindig csak annyija van, amenny-

nyit Mesterétől kapott. Nem privatizálhat. Az a tanítvány, aki élethossziglan megmarad a taníthatóság állapotában. A Feltámadott kérdés és kérés formájában most éppen arra tanítja őket, hogy nála nélkül még a fizikai, biológiai lét sem biztosítható. Hát még az emberhalászat szolgálata!

A gyülekezet, az anyaszentegyház tagjaiként sem tudunk sem keresztségünk vizéhez, sem az Úr kenyeréhez egyetlen cseppet, egyetlen falatot vagy kortyot sem hozzátenni. A mi hozományunk a „nincs”. Akár csecsemők, akár felnőttek vagyunk. A „nincs” belőlünk így tör fel: „Hozzád fordulok mégis. Nincs más reménységem.”

A második kulcsszó: „Az Úr!” Ő a VAN! Az ismeri fel, akit az Úr különösen is szeretett. Péternek mondja, mert talán ő viselte legnehezebben a „nincs” súlyát. Péternek mondja, de nem valami hierarchikus meggondolásból, hanem az elsőként elhívott iránti tiszteletből. A kettő nem ugyanaz. Megismétlődik a húsvét hajnali jelenet: János gyorsabban fut, mint Péter bír. De megáll a sír szájánál. Megvárja Pétert. Péter azt látta, ami nincs. János meg hitt annak, aki van. Nem áll neki Pétert examinálni, hiszen saját maga sem tudta volna ujhegyre szedni, miért hitt. Csak azt tudta, hogy aki annyira szerette, nem csapta be. János hite annak a titka, aki van. „Az Úr az!”

János most sem igyekszik előnyt szerezni. Péter fut az Úr elé, János pedig boldogan vonszolja a többiekkel együtt a teli hálót. Szót fogadnak annak, aki van, így árad el rajtuk a „nincs” keserűségéből a „van” öröme. És ekkor nem csupán a 153 méretes halra néztek. Megszámolni még volt türelmük, de annak kibogozását, hogy miért éppen 153, rábízták az egyházatyákra.

Közben kiderült, hogy a Feltámadott nem ágrólszakadt, éhes vándor, hanem bőkezű vendéglátó. A tanítványi közösség, a gyülekezet, az anyaszentegyház nem abból él, amit ő visz az Úr asztalára, hanem abból, amiben onnan részesül. Az történik, amit Aquinói Tamás „édes fiak vendégségeként” énekel meg egyik eukharisztikus himnuszában. Házigazda lett, mint Emmausban, a szállásra és vacsorára invitált vándorból. Sokan vélik úgy, hogy a vízbe ugró Péter és az Úr vendégeivé lett nincstelenek látványa a keresztség és az úrvacsora transzparensé. Megadja a vasárnap igehirdetésének irányát.

Quasi modo geniti vasárnapján nem egyszerűen textus az alapige, hanem már maga is prédikáció. Jó lenne úgy prédikálnunk, hogy amit mondunk, egybehangozzék ezzel a különös textuspredikációval.

Felhasznált irodalom

KARNER Károly 1950. *A testté lett Ige. János evangéliuma*. Magyar Luther-Társaság, Budapest.

BOLYKI János 2001. „*Igaz tanúvallomás*”. *Kommentár János evangéliumához*. Osiris, Budapest.

GYÖKÖSSY Endre 1999. *János evangéliuma*. Örökségünk, Budapest.

■ FEHÉR KÁROLY

Tallózó

„Az asztalközösség az életközösség jele. Nemcsak az Úr asztalánál, hanem minden asztalnál, nemcsak a templomban és otthonokban, hanem a szabad természetben, vagyis minden helyen jelen lehet az Úr.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Galilea nem Egyiptom. A tanítványt jézusi parancs és ígéret szólítja Galileába, nem a szívének dezertálásra ingerlő csábítása. Húsvét sok titka közül az egyikkel szembeesülünk a Genezáret partjai mellett, ahol a régi hétköznapok látszanak folytatódni, pedig – mint oly sokszor egyébként is – a látszat csal.” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„A hit szemszögéből még szükséges is volt, hogy tanítványságuk korábbi helyén is átéljék a találkozást a feltámadott Úrral.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„...mégsem fogtak semmit.

És itt kell rátalálnunk ennek az utóiratnak örök mondanivalójára, ti. arra, hogy Jézusnak nem lehet felmondani! Legalábbis annak nem, akit Ő elhívott, és aki erre a hivatásra igent mondott. (...) megkísérelhetjük, hogy visszalépünk a régi életünkbe, vagy fölmondunk neki, (...) de az eredmény szinte kivétel nélkül mindig az, hogy, üres marad a »hálónk«. Azaz valamink üres marad, vagy a pénztárcánk vagy a szívünk vagy az egész életünk. (...) »Amióta nem szolgállok, nem Afrikában, hanem bennem van a Szahara.«” (Gyökössy Endre: *János evangéliuma*. Örökségünk Kiadó)

„Az Úr az.« (...) ilyet csak az Úr cselekedhetett. (...) ha az Úr csodájával találkoztunk, akkor vele magával kell találkoznunk, itt és most.” (Bolyki János: *Igaz tanúvallomás*. Osiris Kiadó)

„Menjünk vissza halászni. Igen, menjünk a kiskertbe kapálni, húsvét után. (...) Szép volt a húsvét, ismét nagyon szép, de menjünk vissza halászni. (...) Tessék húsvét után belenézni mind az egyházak, mind a világ magatartásába, életébe, (...) húsvét volt, húsvét elmúlt, de a régiek az érvényesek. (...) A fiatal, fővárosi származású, nyilván viszonylag műveltebb Jánosnak egyszer eszébe jut, ő úgy tanulta, hogy abban az időben a világon százötvenhárom nép élt. (...) nekik meg kell fogni Isten országa számára a szellemi, lelki hálóval a halacszkákat.” (Balikó Zoltán: *Isten iskolájában*. Luther-rózsa Alapítvány)

Illusztrációk

GONDOLAT

„A remény: új ruha, vastag, feszes és tündöklő, ámde még sohasem hordták, ezért aztán nem tudni, hogyan állna, és miként mutatna valakin. Az emlékezés: levetett ruha,

mely szép ugyan, de nem jó, mert már kinőttük. Az ismétlés viszont elnyűhetetlen, feszesen, ámde gyengéden simul hozzánk, nem szorít, nem lötyög...

Fiatalság kell a reménykedéshez, fiatalság kell az emlékezéshez, de bátorság kell ahhoz, hogy az ismétlést akarjuk. Gyáva, aki csak reménykedni akar, léha, aki csak emlékezni akar; aki azonban az ismétlést akarja, az igazi férfi, és minél alaposabban megértette ezt, annál mélyebb lélek. Aki azonban nem fogja fel, hogy az élet ismétlés, s hogy épp ez az élet szépsége, az önmagát ítéli el, s nem is érdemel jobbat, minthogy elpusztuljon, s ez meg is történik majd vele, hiszen a remény olyan csábító félelem, amely nem elégít ki; az emlékezés csak nyomorult utolsó fillér, mely semmire sem elég, az ismétlés azonban maga a mindennapi kenyér, mellyel boldogan jóllakhatunk.”

Søren Aabye Kierkegaard (1813–1855)
dán filozófus és teológus: *Ismétlés*

VERS

Kosztolányi Dezső: *Akarsz-e játszani?*

A játszótársam, mondd, akarsz-e lenni,
akarsz-e mindig, mindig játszani,
akarsz-e együtt a sötétbe menni,
gyerekszívvvel fontosnak látszani,
nagykomolyan az asztalfőre ülni,
borból-vízből mértékkel tölteni,
gyöngyöt dobálni, semminek örülni,
sóhajtva rossz ruhákat ölteni?
Akarsz-e játszani mindent, mi élet,
havas telet és hosszú-hosszú őszt,
lehet-e némán téát inni véled
rubin téát és sárga páragózt?
Akarsz-e teljes, tiszta szívvel élni,
hallgatni hosszan, néha-néha félni,
hogy a körúton járkál a november,
ez utcaseprő, szegény, beteg ember,
ki fütyürész az ablakunk alatt?
Akarsz-e játszani kigyót, madarat,
hosszú utazást, vonatot, hajót,
karácsonyt, álmod, mindenféle jót?
Akarsz-e játszani boldog szeretőt,
színelni sírást, cifra temetőt?
Akarsz-e élni, élni mindörökkön,
játékban élni, mely valóra vált?
Virágok közt feküdni lenn a földön
s akarsz, akarsz-e játszani halált?

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Kik a többiek, és miért nem említi őket név szerint a szöveg?

Az, hogy elmennek halászni, így hangzik: történjen már valami! Menjünk vissza oda, ahol kezdtük! Tudat alatti reménykedés ez, hogy valamit újra átélnek abból, amit régen? Nosztalgiazás? Vágyakozás a hitre jutás első nagy fellángolása után?

Van annak jelentősége, hogy a hajó jobb oldalán vessek ki a hálót?

Mint Jónás: Péter mást csinál, mint amit Jézustól feladatul kapott. Itt még nem világos számára az elhívás. Korábban azt kapta, hogy emberhalász lesz. Itt egyértelműen halat fogni megy vissza. Hangsúlyos a „vissza”. Beszédesebb, hogy azon az éjszakán semmit nem fogtak. Nincs rajtuk Isten áldása.

Mint az emmausi tanítványok: hogyhogy nem ismerték fel Jézust? Pedig még szólt is hozzájuk. Végül nem is Péter ismeri fel, hanem a szeretett tanítvány. Pedig korábban a csodálatos halfogás, ami itt megismétlődik, Péterrel történt meg – bár János is tanúja volt.

Miért nem merik megkérdezni? Félnének Jézustól? Felvette a felsőruháját, és a vízbe ugrott. A többiek meg csak úgy komótosan, hajón mentek ki a partra.

Nem az az érdekes, hogy Péter hogyan tudja kihúzni a hálót az összes hallal, hanem hogy nem szakad el a háló. Igen izmos legény lehetett ez a Péter!

Miért fontos a 153? Jézus szinte kényszeríti Pétert, hogy nézze meg, mire képes (mármint Jézus vagy Péter?).

A parton kellemes piknikhangulat. Egész éjszaka kint voltak, a fáradságos munka után jön a megérdemelt pihenés, falatozás.

Nincs valami ennivalótok? Gondolhatnánk, hogy Jézus éhes. Pedig a tanítványokat akarja megetetni. Mi a jelentősége annak, hogy vendégül látja őket?

Ha már van hal a parázson, miért kéri őket, hogy hozzanak a most fogottakból? Mint valami áldozathozatal. Amikor veszi a kenyeret, váránánk, hogy utána veszi a bort. De nem ez jön, hanem a hal.

Húsvét ünnepe után 2. vasárnap (Misericordia Domini)

▶▶ 1Pt 5,1–5

Igehirdetési előkészítő

Misericordia

Bár *Agendánk* a bevezető zsoltár szövegében az Úr *kegyelméről* beszél (amit a nyelvi lehetőségek szintén megengednek), ma az *irgalom* lehet a szó pontos fordítása – a mi

helyzetünkben mindenképpen... A húsvét ünnepe utáni második vasárnap a keresztyén gyülekezet léte értelmének az aspektusát hozza elénk, a témamegjelölés – az élő Krisztus élő gyülekezete – legalábbis ezt mutatja. A pásztorolt gyülekezet jó Pásztorra felé fordul tekintetünk, a mai textus sajátossága, hogy saját életünk, szolgálatunk mérlegre tételével tesszük ezt. Mert kétségtelen: nincs olyan a lelkészek között, akiknek a textus olvasásának 382. ezredmásodpercében ne a lelkésziktatási rendünk jutna az eszébe.

A textus

Bohus Imre¹ rendkívüli alapossággal elemzi az igeszakasz kulcsszavait – ennek elolvasása után szükségtelen a részletesebb exegézis. Az igehirdetés szempontjából a legfontosabb szavak a következők.

presbiter – a zsidók belső önkormányzati rendszere alapján megalakított csoport tagja, akinek elnevezéséből is látszik: az idős ember tapasztalatának, higgadságának, életbölcsségének a birtokában van. Olyan előjáró, akire felnéznek a közösség tagjai, aki példa a közösség számára. Olyan tekintély, akinek szava döntő a gyakorlati élet minden felmerülő problémájának megoldásában. Az ősgyülekezetben olyan vezető, akit ApCsel 14,23 szerint az apostolok választottak, majd az Úrnak ajánlották őket; a választásnak nyilván szempontja volt mindaz, amiről textusunk beszél. Ugyan „még nem volt pontosan körülírt jogi természet”,² de feladata a gyülekezet vezetése, irányítása, a róla való gondoskodás – egy szóval: a pásztorolás –, akit érdemes követni, „utánozni” (BOHUS 1984). Viszont semmivel sem több a gyülekezet többi tagjánál, nincsen rangkülönbség, hiszen ebben az időben kivétel nélkül mindenkinek van valamilyen szolgálata, senki nem csak fogyasztója a gyülekezeti életnek, így természetes lehetett a mellérendelt viszony. Más feladatokat és más felelősséget is jelentett, ezért olvashatjuk 1Tim 5,17-ben: „A vezetésben bevált presbitereket kettős megbecsülésben kell részesíteni; elsősorban azokat, akik az igehirdetésben és a tanításban fáradoznak.”

legeltetés – hosszú ideig „díszítette” az Országos Egyházi Iroda omladozó homlokzatát a következő szöveggel megjelenő falfirka: „birka nép”. A szerző minden bizonynyal nem véletlenül választotta művének helyszínéül ezt az épületet, viszont objektív módon is ki lehet mondani: pásztorra a nyájnak van, amely juhokból, más szóval birkákból áll, és ezek a birkák Isten népének a közössége. Olyan teremtmények, akiknek szükségük van a legeltetésre, vagyis az odafigyelésre, a gondozásra, de sokszor a vezetésre, az irányításra is.

¹ *Lelkipásztor* 1984, 175 kk.

² Kiss Miklós igehirdetési előkészítője: *Lelkipásztor* 2002, 149–150. o.

alázat – mindenki részese a szolgálatnak, és mindenki szolgálatára szükség van. Ezen egyéni adottságok és értékek felett az alázatosság szolgálai ruháját is viselni kell – nem kényszerből, nyomás alatt, kötelességtudatból vagy a „minden mindegy” kiábrándultságával, hanem önként, örömmel, békével és szeretettel.

Elcsendesedés...

...előtt hallgassuk és nézzük meg a Queen és David Bowie *Under Pressure* című számának videoklipjét.³

Egészen személyesen, egészen közelről szólít meg ez a textus. Presbiterekről beszél, de nem a mai kategóriák szerinti presbiterekre gondol, hanem mindnyájunkra, akik részt veszünk az egyház szolgálatában – mindnyájan tehetnénk többet, szebben, kedvesebben... és mindnyájan érezzük felelősségünk súlyát, következményeit is. Nap mint nap szembekerülünk a kérdésekkel: tényleg mindent meg tettem, amit megtehettem? Tényleg mindent úgy és akkor, ahogyan és amikor lehetett volna? De ezek a kérdések csak a destruktív önkínzásig visznek el. A feszültség egyre nő, egyre erősebb a nyomás érzése, egyre jobban megérik bennem: kényszeredetten...

Pedig amikor elindultam, valami egészen mást éltem, egészen frissen, lendülettel, a legjobb értelmű robbanékonyssággal, aktivitással léteztem. Majd ezeket rendre elvesztve egészen magányos szélmalomharcosként ébredtem... De nem maradtam ott. Ady versét, amely sokunk életét jellemezheti, most soronként kétszer olvasva engedem hatni... És a végére eljutok ismét a felismerésig: ma újra lehetőséget kapok, Isten ma újra meghív, hogy az eljövendő dicsőség részese, a győzelem koronájának viselője legyek.

Mikor elhagytak,
Mikor a lelkem roskadozva vittem,
Csöndesen és váratlanul
Átölelt az Isten.

Nem harsonával,
Hanem jött néma, igaz öleléssel,
Nem jött szép, tüzes nappalon
De háborus éjjel.

És megvakultak
Hiú szemeim. Meghalt ifjuságom,
De őt, a fényest, nagyszerűt,
Mindörökre látom.
(Az Úr érkezése)

³ <http://www.youtube.com/watch?v=a01QQZyl-I>

Vitalitás

Az élő Krisztus élő gyülekezete az élni akarásról, az életben létről ismerhető meg. Az életben maradásért harcolni kell. Van, aki számára ez nem több a rendszeres, de passzív feltöltődésnél a hétköznapiakban való talpon maradásért. Mások számára ez olykor önmegvalósító aktivitásban fogalmazódik meg. E két szélsőség között kell megkeresnem a megoldást, viszont soha nem szabad kizárólagossá tenni azt, amit megtaláltam. Az elfogadás és továbbadás egyensúlyát megőrizve kell a kísértések közötti egyetlen helyes irányt megtalálnom a másik ember felé.

Elektor vs. e-lektor

Javában zajlik a tisztújítás folyamata. Amikor ez a textus elének kerül, minden gyülekezetben megtörtént már az új tisztségviselők és presbiterek beiktatása. A bibliai információk és jelen szabályozásunk feszültségében megtaláltuk azt a minimumot, amely gyülekezeteink adottságaiból összegyűjthető. Társakat kerestünk és talán találtunk is – bár nem volt egyszerű. Társakat, akikkel együtt hordozzuk azokat a feladatokat, amelyek a gyülekezetünket eléri. Társakat, akik hiteles életvitelükkel az evangélium közvetítői a közösségben. Társakat, akik nem a jézusi hívásra adott giccsválaszok, nem önkínzó módon, hátsó szándékkal, titkos vágyakkal a gyülekezet életét megkeserítő emberek, akik egyre csak növelik a ránk nehezedő nyomást, hanem tanúi Jézus szenvedésének személyes életükre, kegyességükre, spiritualitásukra vonatkozóan. Ha eddig még nem volt alkalmunk kifejezetten őket megszólítani (illetve az iktatási istentisztelet ennek nem lehetett jó alkalma), ez a textus, ez a prédikáció most igazán jó lehetőség arra, hogy úgy juttassuk szóhoz Isten igéjét, hogy minden szolgálatvállalóban valami megváltozhasson (ZERFASS 1995).

Az igehirdetési irányok SWOT-analízise⁴

Erősség

A gondok között olykor megfedkezünk arról, hogy mennyi ajándékot kaptunk. Ezek közül e textus vonatkozásában a legfontosabbak (a teljesség igénye nélkül):

- A múlt, amelyből mindig tanulhatunk – egy gyüle-

⁴ A SWOT egy angol mozaikszó, amely négy szó kezdőbetűjéből áll össze: *Strengths* – erősségek: belső tényezők: pozitív dolgok, amelyek jól működnek, és befolyással lehetünk rá, hogy még jobban működjenek. *Weaknesses* – gyengeségek: belső tényezők: olyan dolgok, amelyek nem jól működnek, de lehet rá befolyásunk, hogy jobbra forduljanak. *Opportunities* – lehetőségek: külső tényezők: olyan adottságok, amelyeket nem tudunk befolyásolni, de kedvezőek, és rájuk építve kihasználhatjuk az erősségeinket. *Threats* – veszélyek: külső tényezők: olyan korlátok,

kezet történetén és előjárók személyes történetein keresztül láthatjuk, hogy Isten csodálatosan vezette népét. Eszközöket talált emberekben, akik talán önmagukat sem látták kellőképpen alkalmasnak, vagy éppen a gyülekezet látta jobban szolgálatuk szálkáit. Mégis alkalmas eszközzé lehettek Isten kezében... És mi tudhatjuk: nem járatlan útra lépünk – előttünk már jártak rajta mások.

– A jelen, amely „a” lehetőség számunkra – nosztalgiazás és utópiák kergetése helyett *ma* kapunk lehetőségeket. Ezekben társakra lelünk, akikkel együtt megyünk, akikkel együtt éljük át Isten állandó jelenlétének csodáját.

– A harc „a bennünk lévő emberivel... önmagunk reflexszerű beidegződései ellen”.⁵

Gyengeség

Gondok márpedig vannak: mégpedig „a pásztorolt gyülekezet” pásztorolásában. Már túl vagyunk az önmarcangoló kérdéseken, és tudjuk: probléma esetén a gyenge kifogásokat, az erős viszont megoldásokat keres. Ennek feltérképezéséhez elengedhetetlen szembenézni gyengeségeinkkel. Nem lehet magyarázkodni, nem lehet a felelősséget áttolni. Egyikünk sem tud a kísértések özönében talpon maradni.

Lehetőség

A gyülekezet nem abban különbözik más emberi csoporttól, hogy tökéletes tagjai vannak. A gyülekezet tagjai mellett, hogy tudatában vannak önnön hibáiknak, azt is tudják: saját hajuknál fogva képtelenek kihúzni magukat a mocsárból, amelybe tévedtek. Tudják, hogy Jézus Krisztus az ő váltságuk, akiért Isten bocsánatában bízhatnak. Nem a színes programoktól, hanem ettől a meggyőződéstől válik vonzóvá egy keresztény közösség (persze – adott esetben – a színes programok nélkül esélytelenek vagyunk megszólítani a kint lévöket).

Veszély: prédikáció vs. predikció

A gyülekezet célja Isten országa evangéliumának hirdetése és ennek közösségben való megélése. Minden ez alá rendeltetik – ha nem így van, akkor nem jó az irány...

negatív tényezők, amelyeket nem tudunk befolyásolni, és csökkentik a siker esélyeit, kockázatot is jelentenek.

Amikor SWOT-elemzést végzünk a stratégia kiértékelése céljából, akkor a hangsúlynak nem azon kell lennie, hogy mindenféle erősséget, gyengeséget, lehetőséget és veszélyt felsoroljunk, hanem inkább azon, hogy felismerjük azokat, amelyek kapcsolatban állnak a stratégiával. Ez még mindig nem elég, mert néhány erősség vagy gyengeség fontosabb lehet a stratégia építésénél vagy a piaci helyzet szempontjából, mint a többi, és ugyanez vonatkozik a lehetőségekre és veszélyekre is. Fontos tehát, hogy a SWOT-listát kiértékeljük abból a szempontból, hogy milyen következményei vannak a stratégiára nézve, és a stratégia alkotásánál milyen területeket kell még feltárni. (Forrás: Wikipédia)

⁵ Káposzta Lajos igehirdetési előkészítője: *Lelkipásztor* 1979, 187. kk.

Összefoglalás, avagy stratégia

Éveink száma adottság, nem erény – sem a fiatal, sem a „vén” esetében. Az engedelmesség így nem szolgaságot, hanem szerető figyelmet jelent, ezáltal tiszta szándékot, kommunikációt, tetteket. Ilyen egyszerű...

Hivatkozott művek

ZERFASS, Rolf 1995. *Nevedet hirdetem. A homiletika alapelemei.* Szent István Társulat, Budapest.

■ ERDÉLYI CSABA

Tallózó

„Isten Népe, a »Nyáj« mindig veszélyhelyzetben van. (...) a Gyülekezetnek mint »Krisztussal közösségben élő Népnek« a számára létkérdés, hogy vannak-e pásztorai, akik »gondot viselnek a nyájra«. (...) a görög *hüpotassó* alapjelentése »alávet, alárendel, elsőbbséget ad« (...). Szerencsésebb tehát egy közlekedési hasonlattal élni: vannak olyan útvonalak, amelyekken haladók *elsőbbséget élveznek az alárendelt útvonalon haladókkal szemben.* A közlekedésben részt vevő személyek egyenlők, a helyzetük különbözik! (...) Természetesen az is világos, hogy maguk a vezetők is tudják: helyzetük elsőbbsége addig tart, amíg alárendelik magukat *Isten Igéjének.* (...) Bátoran szólhatunk a „primátusról”, amelyet éppen igénykben maga Péter cáfol, ugyanakkor azonban nem mossa egybe a laikusokat és a klerikusokat, ami ma nagy divat. (...) Mindenkinek van helye a Gyülekezetben és az Egyházban. Ezt a helyet azonban el kell foglalnia és hálás szívvel kell megtartania.” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák.* Magánkiadás)

„A vének olyan keresztyén jellemű érett férfiak, akiket a Szent Szellem tett képessé arra, hogy a gyülekezet szellemi vezetői legyenek. (...) A nyáj felügyelete nem olyan munka, amelybe az embereket választással vagy kijelöléssel kényszerítik bele. A Szent Szellem biztosítja a megbízást és a képességet, és a véneknek hajlandó szívvel kell erre reagálniuk. (...) Az isteni felhatalmazással együtt kell járnia az emberi hajlandóságnak. (...) A keresztyénségben sok visszaélést el lehetne kerülni, ha a 2–3. versben lévő három utasításnak egyszerűen engedelmeskednének. Az első megszüntetne minden kelletlenséget. A második véget vetne az üzleti szellemnek. A harmadik a bürokrácia halálát jelentené a Gyülekezetben. (...) A vén munkája sok fizikai és lelki energiát igényel. Kell együtt éreznie, tanácsot adnia, feddenie, intenie, tanítania, megnyítenie és figyelmeztetnie. Ez néha hálátlan feladatnak látszik.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár.* Evangéliumi Kiadó)

Illusztrációk

VERS

József Attila: *Levegőt* (részlet)

„Számon tarthatják, mit telefonoztam
s mikor, miért, kinek.
Aktákba írják, miről álmodoztam
s azt is, ki érti meg.
És nem sejthetem, mikor lesz elég ok
előkotorni azt a kartotékot,
mely jogom sérti meg.

És az országban a törékeny falvak
– anyám ott született –
az eleven jog fájáról lehulltak,
mint itt e levelek
s ha rájuk hág a felnőtt balszerencse,
mind megcsörren, hogy nyomorát jelentse
s elporlik, szétpereg.

Óh, én nem így képzeltem el a rendet.
Lelkem nem ily honos.
Nem hittem létet, hogy könnyebben tenghet,
aki alattomos.
Sem népet, amely retteg, hogyha választ,
szemét lesütve fontol sanda választ
és vidul, ha toroz.”

TÖRTÉNET

„Boka felolvasta nekik a levelet, és megkérdezte tőlük:
– Visszavegyük?

És a fiúk, mi tagadás, jó fiúk voltak. Valamennyien egyszerre ezt válaszolták:

– Vissza!

Boka pedig a cselédhez fordult, és így szólt:

– Mondja meg, hogy jöjjön ide. Ez a válasz.

Mari bámulta az egész dolgot, a hadsereget, a piros-zöld sapkákat, a fegyvereket... De aztán kipöndörült a kiskapun.
(...)

...Geréb szalutált, és ezt mondta:

– Tábornok úr, jelentkezem!

– Jó – mondta Boka minden ceremónia nélkül. (...)

Azzal a hadsereg felé fordult.

– Tinektek pedig valamennyiőtöknek a legszigorúbban megtiltom, hogy Gerébbel az ő hibájáról beszéljétek. Ő jóvá akarja tenni a bűnét, mi pedig megbocsátunk neki. Senki egy szóval ne bántsa, hibáját a szemére ne vesse. És őneki is megtiltom, hogy erről beszéljen, mert ez most be van fejezve.

Néma csönd lett erre. A fiúk megint ezt mondták ma-

gukban: »Mégiscsak okos fiú ez a Boka, megérdemli, hogy ő legyen a tábornok.«

S azzal Richter rögtön magyarázni is kezdte Gerébnek, hogy a csatában mi lesz a dolga holnap.»

Molnár Ferenc (1878–1952) író, újságíró: *A Pál utcai fiúk*

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Ez kimondottan presbitereknek és a fiataloknak szól. Ki legyen presbiter? – hangzik el többször is a kérdés. Az legyen, aki fel meri vállalni, hogy ő példakép, azaz akire a gyülekezeti tagok felnézhetnek. Az legyen, aki önzetlenül tud szolgálni, jót tenni a gyülekezetben és a gyülekezetért. Nagy hangsúly kerüljön egy presbiter életében arra, hogy amit tesz, azt ne kényszerből, hanem önként tegye és őszintén. A presbitertől azt várja a gyülekezet, hogy ne uralkodjon a többiekén, azaz ne kényszerítse rá saját akarát senkire. Az Úr akarát kell mindig figyelnie. A presbiteri szolgálat nagy felelősség.

Ez az ige az első gyülekezetbe visz vissza (bár nagy öröm lenne, ha ma is ennek fényében élnének a gyülekezetek). Az igében egymásra bízunk: az idős terelgesse, segítse a fiatal, a fiatalok pedig fogadják el az időseket úgy, hogy ők már sok mindent megtapasztaltak a hitükben.

Természetesen ez az ige nemcsak a presbitereknek szól, hanem minden gyülekezeti tagnak, hogy mindenki, aki gyülekezetben él, tudja, hogyan kell élnie. Azaz tanúnak kell lennie.

Nagyon fontos számomra, hogy a lelkész, aki igét hirdet nekem (nekünk), közösséget vállaljon a gyülekezetével (öröm, hogy nálunk így van). Pál apostol kétféleképpen jellemzi magát: presbitertársnak (közösséget vállaló szolgának) és Krisztus szenvedése tanújának.

A kérdésem lelkészek, presbiterek, gyülekezeti tagok felé: Krisztus szenvedése tanújaként vagyok-e jelen a közösségemben? Ez-e a szolgálatom alapja, illetve mércéje?

Mik 6,8-ban az Úr arról beszél, hogy mi a jó. A három fő dolog egyike az alázat, ahogy a szolgáktól is, de a fiataloktól és még az idősektől is ez követeltetik meg!

Húsvét ünnepe után 3. vasárnap (Jubilate)

▶▶ 1Pt 1,3–9

Igehirdetési előkészítő

Új élet hajtásai

A húsvét utáni vasárnapok igéi mint a tavaszi új hajtások jelennek meg sorban – a feltámadás örömhíréből fakadó témák ezek. Ha Krisztus feltámadt, akkor újszülött csecsemőként várhatjuk táplálékunkat, akkor pásztortolt gyüle-

kezet vagyunk, akkor örvendező gyülekezet lehetünk stb. Bár alapigénk nagyon gazdag tartalmú, és más megközelítésre is ad bőven lehetőséget, a 3. vasárnap klasszikus témája: Jubilate – örvendjete!

Exegetikai megfigyelések

Az „*újja szült*” kifejezés rímelt János evangéliuma 3. fejezetének kulcsfontosságú szavaira, ahol Jézus Nikodémusnak beszél arról, hogy „*ha valaki nem születik újonnan, nem láthatja meg az Isten országát*” (Jn 3, 3). A két kifejezés igei alapja ugyanaz: γεννάω – nemzeni, szülni –, ám az evangéliumban a γεννηθῆναι, míg textusunkban az ἀναγεννηθῆναι szerkezetben áll. Az előbbit akár *felülről* (ti. Istentől) *szület*ninek is fordíthatnánk, míg alapigénk szava inkább valami időrendi sorban való újraszületést takar. Mindkét kifejezés azonban nyilvánvalóan a Szentlélek teremtő munkáját jelzi.

Az „*élő reménység*” kifejezésben szereplő szó (ἐλπὶς ζῶσαν) az élni (ζάω) participiumi formájában állandósult kifejezés, és a szó szoros és átvitt értelmében is használt az Újszövetségben. Például a forrásvíz élő víz (szemben a halott, azaz álló vízzel). A szó szellemi értelemben pedig mindig az Istentől kapott, tehát örök élet dimenziójával összekötött életet jelzi (élő kövek, élő szó, élő kenyér...).

Érdekes, hogy az örökségünkről azt írja Péter, hogy „*el nem múló, szeplőtelen és hervadhatatlan*” (ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον καὶ ἀμόραντον). Csupa tagadásból álló leírás ez. Szinte alig tudja megragadni szavakkal, hogy mit jelent ez az Urunktól kapott örökség, így aztán abból indul ki, hogy mit nem jelent ez a kincs: a mennyei örökség sok szempontból különbözik az egyébként megszokott embe- ritől – sokkal több és tökéletesebb annál.

Elgondolkodtató a „*dicsőült örömmel*” való örvendezés kifejezése: δεδοξασμένη (δοξάζω-ból, pass. perf. part.). Mintha a különféle magyar fordítások és az alap angol és német fordítások is nehezen boldogulnának a szóval: „*megdicsőült öröm*”, „*megdicsőültek öröme*”, „*dicsőség-gel telt*”, „*nagyszerű öröm*” stb. Talán csak körülírva bontakozódik ki igazi tartalma: a megdicsőült öröm valami olyasmi, ami Isten dicsőségével átítatott, Isten dicsőségének jelenlétével megtelt.

A formálódó igehirdetés

A már elkezdődött új öröme

A levél egy olyan tanítvány nevéhez fűződik, akiről viszonylag sokat tudhatunk az újszövetségi iratokból. Különös hátteret ad ez a személyesség az ige üzenetének. Szinte minden részlet mögött ott áll egy-egy konkrét élettapasztalat.

Péter első szava a hálaadásé. Hiszen visszatekintve öröm tölti el: minden Krisztushoz tért hívóval új út in-

dult, ahogy vele is új kezdődött húsvétkor. Addig is voltak reményei, de azok rendre elhaltak. A remény, hogy tud majd vízen is járni, a remény, hogy rendíthetetlen tanítványként a haláltól sem fog félni, s Izrael megdicsőülésének szemtanúja lehet, mind-mind elhalt reménynek bizonyultak. De húsvétkor valami új kezdődött. Krisztus feltárt egy másik dimenziót: az ő országának bűnnél és halálnál is erősebb hatalmát. Az emberibe beleoltódik az örökkévaló. A romlandóba, tisztátalanba a szeplőtelen és hervadhatatlan. A halott remény életre kel, és élő marad. Milyen szép bizonyosága ennek Péter életének az a különös részlete, amikor ApCsel 12,7kk elbeszélése szerint a börtönben várja az (akár halálosan komoly) ítéletet! És amikor Isten angyala jön, hogy kiszabadítsa őt, először fel kell ébresztenie! Aki ítélet előtt is tud aludni, annak tényleg élő reménye van. És ebben az élő reménységben öröme!

Az előttünk álló örökség fölötti öröm

Az apostol meggyőző bizonyossággal beszél arról is, hogy nemcsak visszatekintve örvendhetünk, de előttünk is öröm vár ránk: el nem múló, szeplőtelen és hervadhatatlan örökségünk van a mennyben. És ez nem valami esetlegesen meglévő, hanem már nekünk, a hívőknek fenntartott. Mint ahogy a lakodalomra meghívottakat már készen várja az ünnep, a terített asztal. Így örülhetünk a számunkra elkészített végső nagy ajándéknak már most: „Íme, minden kész...”

A jelen szomorúságaival is dacoló öröm

Milyen őszintén ír a jelen harcairól Péter: „örvendeztek, noha egy kissé megszorodtatok különféle kísértések között” – olyasvalaki írja ezt, aki tudja, mit jelent siratni a bűnöket. Azon a tanítványon keresztül üzen kegyelmes Urunk, aki keservesen zokogott egykor saját hitbéli erőtlensége miatt a főpap udvarában, egy emlékezetes péntek hajnalon.

De átélte azt is, ami egyedülállóan biztató: eme szomorúságot eltörli az a megdicsőült öröm, amely a pünkösdi Lélektől származva árad az ember szívébe. És ez felszárítja a könnyeket, és végig tud kísérni minket az úton. Ez a megdicsőült, ez az Isten jelen lévő dicsőségével átítatott öröm olyan bátor, olyan dacos „megis-öröm”. Sokféle ellenséggel és nehéz körülménnyel szemben éljük át valóságát.

Thomas Long ír egy régi emlékről: egy déli állambeli kis városban a helyi Ku Klux Klan minden évben egy adott napon végigmaszírozott a város feketék lakta részén. Jöttük előtt az utcák kihaltak, az ajtókat, spalettákat bezárták, és a félelem csendje ülte meg a városrészt. Ám a '60-as évek elejének polgárjogi mozgalmának elszántsága, Martin Luther King bátorsága és a győzelembe vetett remény miatti örömük különös dologra bátorította őket. Amikor újra eljött a nap, és a Klan felvonult, ők rendre kinn maradtak az utcán, és a kapuknál állva a fenyegető haddal farkasszemet nézve nevettek. Dacosan, merészen – igazi örömmel és reménnyel – és a Klan nem vonult fel többé... Szépen fogal-

maz Joó Sándor egy régi igehirdetésben: „ez az öröm nem hangulat, nem érzélem, hanem egy mélyen rezgő, bátorító alaphangja az életnek.”

S még egy biztató jó hír: a mögöttünk álló új kezdet és a végső cél között, a küzdelmekkel kísért úton „Isten ereje őriz titeket” – írja Péter. Szinte láthatjuk, ahogy az apostol maga is megtapasztalja ezt, amikor Mesterünk közel hajolva hozzá szavát adja: „könyörögtem érted, hogy el ne fogyatozzék a hited: azért, ha majd megtérsz, erősítsd atyádfiait.” Így érkezik hozzánk az erősítés Péteren keresztül, a háromszoros örömről szóló jó hír húsvét után a 3. vasárnapon.

Felhasznált irodalom

David Guzik's Commentaries on the Bible. <http://www.studylight.org/com/guz>. Letöltés: 2012. febr. 19.

Joó Sándor 1999. *Hitben járni. Dr. Joó Sándor igehirdetései 1952–1954.* Budapest.

LONG, Thomas: *A Living Hope.* http://www.csec.org/csec/sermon/long_5217.htm. Letöltés: 2012. febr. 19.

MOUNCE, William – MOUNCE, Robert 2008. *Greek and English Interlinear New Testament.* Zondervan, Grand Rapids.

VARGA Zsigmond 1992. *Újszövetségi görög–magyar szótár.* Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.

■ SEFCSIK ZOLTÁN

Tallózó

„Keresztyén embernek minden helyzetben, még a rosszban is az az első dolga, hogy Istent dicsőítse.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM.* Arcanum Digitéka Kft.)

„Ujjongó örvendéssel adunk hálát Istenünknek! (?) Amikor kimondjuk prédikációnk témáját, nem teszünk mást, mint röviden ismételjük Péter apostol vallomását. Amikor pedig mindezt megkérdőjelezzük, akkor nem teszünk mást, mint Péter vallomását konfrontáljuk az általános helyzettel. A gyülekezet nem szokta meg, hogy »csak úgy, általában« hálás legyen. Nem szokta meg, hogy ujjongjon. Minden be van programozva: megvannak a hálaadásnak is a jeles napjai az évben: szilveszter, aratási hálaadás, valamilyen gyülekezeti jubileum (jubilate!), nagy erőfeszítéseket követelő munkálatok lezárása. Péter ujjongó hálaadása azért nagyon fontos, mert sem a helyzet, sem az időpont nem indokolja azt. (...) Örömmel és hálával köszönjük a kísértéseket, a szenvedéseket. Ezt a vallomást csak azok érthetik, akik kísértéseket, próbákat élnek át, vagy akik már megtapasztalták, hogy a Krisztus-követéssel egy sor új probléma jelentkezik, ami korábban nem volt. (...) Sienkiewicz *Quo vadis*ában van egy döbbenetes felemelő jelenet. Nero keresztyénüldözésének örületében tömegesen hálnak kínhalált az amphiteatrumban levő hitvallók. Egy római előkelő kérdezi: »Miért mosolyognak ezek, miközben meghalnak?« »Azért, mert – így híresztelik egyesek! –

azt látják, ami a mi szemünk előtt el van zárva. «Ideje, hogy a mai keresztyének is lássák azt, amit eleik!» (Id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„A világból eredő eme támadásokat a Sátán arra használja fel, hogy Istentől eltérítse az embert; Isten pedig arra, hogy még erősebben magához kapcsoljon. (...) A szenvedés tűz, de csak az aranyat tisztítja. A fát, a pozdorját, a limlomot megégeti.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„Itt az »élő« szó azt jelenti, hogy a hívők reménysége biztos, egyértelmű és valós, ellentétben a megtévesztő, üres és hamis reménységgel, amit a világ nyújt.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

Illusztrációk

VERS

Edgar Allen Poe: *A holló* (részlet)

„Látnok!”, búgtam, „szörnyű látnok, ördög légy, madár, vagy átok,
Hogyha istent úgy félsz mint én s van hited, mely égre száll,
Mondd meg e gyászterhes órán: messzi Mennyben vár-e jó rám,

Angyal néven szép Lenórá, kit nem szennyez földi sár,
Átölel még szép Lenórá, aki csupa fénysugár?”

Szólt a Holló. „Soha már!”

(...)

A szárnyán többé toll se lendül és csak fent ül, egyre fent ül,
Ajtóm sápadt pallaszáról el nem űzi tél, se nyár,
Szörnyű szemmel ül a Holló, alvó démonhoz hasonló,
Míg a lámpa rája omló fényén roppant árnya száll
S lelkem itt e lomha árnyból, mely padlóm előtt száll,
Fel nem röppen, – soha már!

(Fordította: Tóth Árpád)

TÖRTÉNET

Két kis magzat beszélget egy anya hasában

– Te hiszel a születés utáni életben?

– Természetesen. A születés után valaminek következnie kell. Talán itt is azért vagyunk, hogy felkészüljünk arra, ami ezután következik.

– Butaság, semmiféle élet nem létezik a születés után. Egyébként is, hogyan nézne ki?

– Azt pontosan nem tudom, de biztosan több fény lesz ott, mint itt. Talán a saját lábunkon fogunk járni, és majd a szájunkkal eszünk.

– Hát ez ostobaság! Járni nem lehet. És szájjal enni –

ez meg végképp nevetséges! Hiszen mi a köldökszinóron keresztül táplálkozunk. De mondok én neked valamit: a születés utáni életet kizárhatjuk, mert a köldökszinór már most túlságosan rövid.

– De, de, valami biztosan lesz. Csak valószínűleg minden egy kicsit másképpen, mint amihez itt hozzászoktunk.

– De hát onnan még soha senki nem tért vissza. A születéssel az élet egyszerűen véget ér. Különbösen is, az élet nem más, mint örökös zsúfoltság a sötétben.

– Én nem tudom pontosan, milyen lesz, ha megszületünk, de mindenesetre meglátjuk a mamát, és ő majd gondoskodik rólunk.

– A mamát? Te hiszel a mamában? És szerinted ő mégis hol van?

– Hát mindenütt körülöttünk! Benne és neki köszönhetően élünk. Nélküle egyáltalán nem lennénk.

– Ezt nem hiszem! Én soha, semmiféle mamát nem látam, tehát nyilvánvaló, hogy nincs is.

– No, de néha, amikor csendben vagyunk, halljuk, ahogy énekel, és azt is érezzük, ahogy simogatja körülöttünk a világot. Tudod, én tényleg azt hiszem, hogy az igazi élet még csak ezután vár ránk.

Forrás: internet

Első hallásra – Gyülekezeti gondolatok

Elgondolkodtató, kinek szól az ige. Túl azon, ami az első fejezet első verséből kiderül, hogy Pontusz, Galácia, Kappadócia jövevényeinek... Az ige alapvetően az örökösöknek szól. Általános érvényű kijelentésként pedig leszögezhetjük, hogy az örökösök legtöbbször a leszármazottak, de legalábbis a közelállók. Ebből következik, hogy mi magunk mint örökösök az Isten közelében, holdudvarában, szeretetében élő emberek vagyunk („Isten fiai”), akiket a Teremtő az üdvösség ígéretével kecsegtet.

Lehet, banális kérdés, de mindenképp tisztázandó fogalom: mi az az üdvösség? Az üdvösség egyenlő a halál utáni örök élettel? A teljesen büntelen, ebből következőleg büntetések, káros következmények nélküli boldog élettel? Az üdvösség egy létállapot, ahol színről színre láthatom az Istent, együtt élhetek majd vele a mennyek országában? Az üdvösség azt jelenti, hogy minden jó, minden tökéletes, harmonikus életem van benne és általa? Hogyan gerjesszünk vágyat az Isten közelsége, az Isten szeretete, egyáltalán maga az Isten után, ha nem tudjuk, hogy mit is ígér nekünk, amikor azt mondja, hogy a ti örökségetek az üdvösség?

Elgondolkodtató a mennyek országában található örökségünk említése, ami „szeplőtelen” és „hervadhatatlan.” Ami ilyen tulajdonságokkal bír, az csak valami nagyon jó lehet. Ami szeplőtelen és hervadhatatlan, az követendő, az az etalon. Nyilvánvaló, hogy az után vágyakozunk, azt akarjuk magunkénak tudni.

Az ige központi eleme egyértelműen az istenhit. Aki hisz az Isten Fiában, az Jézus visszatérésekor részesül az örökségben. Éppen ezért a hit a legértékesebb kincse a Jézust követő embernek. A hitünk védelemre, táplálásra, gazdagításra szorul. A hitünk erősítésének egyik eszköze a próbák kiállása, a szenvedés elviselése, a mindennapi küzdelem, a hétköznapi harc... Aki mindezeket elviseli, és mégsem török meg, nem csügged el, annak hite a „tűzben próbált arannyal” vetekszik, igazi érték, amely értéket teremt, és amelynek következménye, hogy Jézus elvezet az üdvösségre.

Kérdés, hogy mit kér cserébe mindezért az Úr. Neki szánt életet, amely nyilván a központi elemből, a hitből fakad.

Zárásként a bátorítás és a dicsőítés hangja is megszólal, mintegy keretbe foglalva a kijelölt igeszakaszt.

Húsvét után 4. vasárnap (Cantate)

▶ Jel 14,1–5

Igehirdetési előkészítő

Új ének

A vasárnap névadó zsoltára és az igék mind éneklésre buzdítanak. Új éneket énekelni az Úrnak – a mi időnkben is, a mostani körülmények között is.

A Jelenések könyve olyan korban íródott, amely a kereszténység számára meghatározó volt. Domitianus császár idejében üldözték, kegyetlenül bántalmazták, megszegyénítették Krisztus követőit. Éppen ilyen szorongatott helyzetben és kínzások között volt létfontosságú, hogy kitarásra buzdítsák a gyülekezetet.

A győztes Krisztus áll a középpontban. Ő, aki szenvedett, meghalt, de fel is támadt: él és uralkodik örökké! Minden kor emberének meg kell ismerkednie vele, hogy erőt meríthessünk halál felett is győzedelmeskedő erejéből. Sőt! A történet még folytatódik: a csúcspont a mennyei istentisztelet, ahol angyalok, üdvözültek óriási kara zengi a véget nem érő éneket Isten és a Bárány dicsőítésére.

Hogyan tud a gyülekezet – egy kisebbség a világban – a gonosz hatalmi koncentrációjával szembeszállni és talpon maradni?

János félelmetes látomásai hirtelen eltűnnek, és csodálatosra változnak. Nem vadállat és gonosz van előtte, hanem a Bárány. Teljesen új kezdődik, ami viszont meghatározó lesz.

A Bárány nincs egyedül. Amikor a kereszten függött, úgy tűnt, mintha teljesen egyedül lenne. Mint Isten Báránya halt meg értünk a kereszten, de ezzel még nem fejeződött be küldetése. Isten feltámasztotta őt a 3. napon, és

felvitte őt maga mellé, a jobbára állította. Reménységünk pedig arról szól, hogy Jézus oda viszi fel magához azokat, akik benne hisznek, őt követik. *A célba érkezettek serege énekel örökké az Úr szent színe előtt.*

A Sion hegyén áll a Bárány. Ez a célba érkezést, beteljesülést jelenti (Ézs 62,11; Zak 9,9).

Isten Fiának győzelme az egész világ számára nyilvánvaló lesz. A száznegyvennégyezer hangsúlyozása mintha kizárná a nem Izrael törzseihez tartozókat, de mi hiszünk abban, hogy a Krisztusban hívők táboráról van itt szó. Ez a szám nem azt jelenti, hogy nem lehet sem eggyel több, sem eggyel kevesebb, hanem azt jelenti, hogy *senki sem fog onnan hiányozni*, aki megmosta ruháját a Bárány vérében.

Ezeknek a megváltottnak a homlokán pecsét van. Nem a Kain-bélyeg, hanem az Atyának és a Fiúnak a neve szerepel a homlokukon. Ők az Isten és a Bárány megváltottai, akiket senki sem ragadhat ki az Isten szeretetéből! Bármily sok kegyetlenséget kellett is elszenvedniük, ott állt előttük a remény: senki és semmi nem tántoríthatja el őket az Úr szeretetétől.

Ezek a megváltottak – akikhez tartozóknak szeretnénk saját magunkat is vallani – nyíltan vallották azt, hogy ők a Bárányhoz tartoznak. Cselekedeteikkel, életükkel az Úr akaratának megfelelően, Isten dicsőségére kívántak élni. Hitükből fakadtak azok a cselekedetek, amelyeket Jézus jó gyümölcsökként emleget. Ilyenek lehetnek: a szembenállás helyett megbékélés; gyűlölet helyett szeretet; leszámolás vagy bosszúállás helyett megbocsátás. Keserűség és panaszkodás helyett megelégedettség: az új ének, az új reménység tartalma ez az irány lehet. Régi, panaszos énekeinket váltsa fel az Urat minden körülmények között dicséző új ének!

Látni a Bárányt!

János első pillantása a Bárányra esett. Jel 5,6-ban ezt írja: *„Láttam, hogy a trónus és a négy élőlény közelében, a vének között, ott áll a Bárány: olyan volt, mint akit megöltek; hét szarva volt, és hét szeme: az Isten hét lelke az, akiket elküldött az egész földre.”* A hetes szám a feltámadott mindenhatóságát és mindentudását jelenti. Aki látja a Bárányt, az látja benne az Isten Bárányát, aki a kereszten meghalt értünk, és látja benne a győzelmes Bárányt, aki legyőzte a bűn, a halál és az ördög hatalmát is.

Jézus főpapi imájában ezt kérte: *„Atyám, azt akarom, hogy akiket nekem adtál, azok is ott legyenek velem, ahol én vagyok, hogy lássák az én dicsőségemet, amelyet nekem adtál, mert szerettél engem már a világ kezdete előtt.”* (Jn 17,24) Mindazoknak, akik Jézus nevében kérik az Atyát, és akiknek térde Jézus nevére meghajol itt a földön, van esélyük arra, hogy a Sion hegyén a Bárány előtt örvendezzenek. Ezért már előre örülhetünk, hogy majd ott lehetünk. Senki sem veszhet el azok közül, akikért Jézus az életét adta!

Hallani a csodálatos hangot!

Cantate vasárnapján mindig nagy hangsúlyt helyezünk az éneklésre, a csodálatos harmóniára, az orgona és az énekarok hangzására. Ahogy ezt az ígét olvastam, eszembe jutott azoknak a beszámolója, akik a kölni dóm előtt több száz fúvóssal együtt fújták a kürtöket, tubákat, trombitákat, és valami elmondhatatlanul jó érzés volt ott részt venni ebben a muzsikában. Micsoda fegyelmezettséget, milyen koncentrációkészséget, alázatot feltételez az, hogy ilyen zenélésben valaki részt vegyen!

Aki csak kívülről állóként, és esetleg nem zeneértőként hallgat egy ilyen produkciót, az azt mondja, hogy ez borzasztó hangos, ezt nem lehet kibírni. Aki viszont benne van, vagy legalább értő füllel hallgatja, annak ez az egész olyan, mint egy csodálatosan lágy muzsika, mint a hárfák hangja. A „nagy vizek zúgása és a mennydörgés hangja” félelmetes, és óriási erő van mögötte. De akik tudják, hogy szenvedéseiknek, kínjaiknak hangja elhalkul egyszer, azok már erre az elhalkuló, gyönyörű hárfajátékra figyelnek csak. Semmi szenvedés és megpróbáltatás nem vész kárba. Lesz majd jutalma: a száznegyvennégyezer megváltott ember csodálatos harmóniában énekel. Csak azok tudták megtanulni ezt az éneket, akik áron vétettek meg a földről. A fájdalom és a szenvedés keserűségét és gorombaságot hoz ki az emberekből, de ha az értük meghalt és feltámadt Krisztusra tekintenek, akkor más a helyzet. Ők sokkal erősebb hittel, sokkal nagyobb bizalommal tekintenek az Úr szent Bárányára, és megtanulják az új éneket.

Énekeljétek az Úrnak új éneket!

Mert csodálatosan cselekedett. Mert meghallgatta a hozzá kiáltók hangját. Felkarolta a szerencsétleneket, megbocsátotta bűneiket, meggyógyította testi és lelki betegségeiket. Vajon kik ezek? Rajtunk kívül állók, vagy mi magunkat is ide merjük sorolni? Bizony, boldog ember az, aki az Úrba veti bizodalma! Boldog ember az, aki felfedezi élete szürke hétköznapijaiban is, hogy Isten végtelen irgalma és kegyelme segítette meg őt. Boldog ember az, aki hiszi és vallja, hogy „Jézus Krisztus, az én Uram, aki engem, elvesztett és megítélt embert megváltott, minden büntől, a haláltól és az ördög hatalmából megszabadított, és a magáévá tett. Nem arannyal, sem ezüsttel, hanem szent és drága vérével, ártatlan szenvedésével és halálával, hogy egészen az övé legyek. Az ő országában őalatta éljek, és neki szolgáljak örök igazságban, ártatlanságban és boldogságban, mert ő feltámadt a halálból, él és uralkodik örökké.” (Luther: *Kis káté*, 2. hitágazat) Ebben az örök ártatlanságban és boldogságban hangozhatnak el ezek a csodálatos harmóniák, amelyekről itt szó van.

Követni a Bárányt!

Lehet csupán jónak, igaznak, érdekesnek tartani mindazt, amit Jézus tett és tanított. Ha nem követjük őt mindabban, aminek cselekvését szeretne látni tőlünk, akkor számunkra elvész minden. Cselekvő igeként szerepel itt a szó: „*ezek követik a Bárányt, ahova megy.*” A Szentlélek kapcsol össze bennünket Jézussal, hogy közösségünk legyen vele, higgyünk benne, éljünk az ő bűnbocsánatának erejéből, és ujjongó énekkel hirdessük neve dicsőségét.

Nagyon jól tudjuk, hogy a magunk erejéből, akármi-lyen nagyon igyekszünk is, akkor sem tudunk tökéletesen élni. Drága áron megváltott emberek vagyunk, és nem engedhetjük meg, hogy kárba vesszen rajtunk Megváltónk drága vére!

Személyes érzések Cantate vasárnapján

Óriási kincs a zene világa. Hálát adhatunk Istennek, hogy tudunk énekelni. Aki boldogan énekel az istentiszteleteken, az duplán megajándékozott embernek számít.

Készülés közben elképzelttem ezt a mennyei istentiszteletet, és egy fantasztikusan szép kép tárult elém, és nagyon jó érzés töltött el. Utána nehéz volt visszazökkenni a hétköznapi életbe.

Felhasznált irodalom

EDEL, Eugen 1907. *Das Buch der Offenbarung*. Urban.

Auf dein Wort will ich hoffen. Tägliche Andachten. VOB Druckerei, Bad Blankenburg, 1983.

■ KOSKAI ERZSÉBET

Tallózó

„A Sion hegye, amelyen Jeruzsálem épült, a hagyományos zsidó váradalom szerint az a hely, ahol a Messiás meg fog jelenni népe megmentésére az ítélet tartására (...) Ez a hely, a Sion hegye az üdvözültek megőrzésének a helye.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Hangzik a mennyei kórus himnusza, de megtanulni csak azok tudják, akik beletartoznak a »144 000« kiválasztott körébe. Ezért fontos ma felvetnünk a kérdést: kik tartoznak a »144 000«-hez? Kik tudnak együtt énekelni a mennyei kórossal?

1. Azok, akik hallják és értik az éneket. (...) 2. Azok, akik hűségesek maradtak az Úr Krisztushoz a kísértések és próbák idején. (...) 3. Azok, akiket Krisztus, a Diadalmas őrizett meg a Vele való közösségben.” (Id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„...követik a Bárányt, követik bárhová, ahová ő megy

(azaz a halálba; 4b). Nem egyszerűen úgy részesültek a megváltásban, mint az összes többi keresztény, hanem első termésként a többi ember közül is megváltottak.” (*Jerombibliakommentár*. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„A modern ember számára borzasztó annak még csak a gondolata is, hogy az egyház bosszúért kiáltson! A modern világnak nagyon határozott elképzelései vannak Istenről, arról, hogy milyen ő – vagy legalábbis milyennek »kellene« lennie. Szinte mintha Isten mikulásruhába szeretné bújtatni!” (Cornelis van der Waal: *Kutassátok az Írásokat!* Iránytű Kiadó)

„Itt is hangsúlyozottan 144 000-ről van szó: ez azt jelenti, hogy a megpróbáltatások és üldözések során Isten egyetlenegy sem vesztett el választottai közül, egyetlenegy sem vált hűtlenné a pecséttel megjelöltek közül. (...) A hazugság a bűn gyökere. (...) Hazugságból ered és hazugságban gyökerezik bűnös emberi egzisztenciánk, mert hiszen amikor Istentől elfordulva úgy viselkedünk, mint ha nem teremtményei, hanem magunkkal szabadon rendelkező lények, önmagunk »urai« volnánk, akkor ez a hazugság válik minden más Isten és embertársaink ellen elkövetett bűnünk gyökerévé.” (Karner Károly: *Apokalipszis*. Evangélikus Sajtóosztály)

„A Bibliában a hazugság sokszor a hamis vallásosság, a hamis istentisztelet.” (Gál Ferenc: *A Jelenések könyve*. Agapé)

Illusztrációk

TÖRTÉNET

„...De egy szép napon felkerekedett a kútásó, hazament a szerszámaiért. És nekilátott a munkának. Na, de ki hallott már olyat. Futottak is szerteszét a hírvivők.

– Egészen megbolondult! Ássa a levegőt.

Nosza kirozottak a rétre, körülállták, hahotáztak. De lassan-lassan torkukra forrt a nevetés. Mert jól látszott, hogy a kútásó szerszáma nyomán nagy darabok hasadnak ki a levegőből, s lám, egyszerre csak a kútásó elindult fölfelé. Csákányozott és lapátolt, kalapált és vésett, a kör alakú lyuk egyre mélyült, a kútásó egyre magasabban dolgozott. Átvágta magát a sűrű levegőrétegen, felhők szikláit véste önfeledten, s ment, ment csak egyre följebb, fénylő porok, csillagdarabok szitáltak, hullottak az égi kútból a földre. Lassan-lassan már alig látták, kicsi kis pont lett a kútásó, de azért a hang jól lehallatszott, mert biztos tocsozott és locsozott már odafönt, és a kútásó kiáltott, ahogy szokott, örömteli hangját megpengette égi kútjának kürtöje. De hogy mit kiáltott, nem értette senki.

– Mit kiáltott, mit kiáltott? – kérdezték izgatottan, de ekkor a kútásó vésője az utolsó méhszárnyvékony hártát is átszakította, az égi kút feneke beszakadt, s kútja fe-

nekéről belezuhant az ürbe, száguldott, kisebbedett, aztán fölfénylett, mint egy megszülető csillag. A kúton meg sohasem látott fényesség ereszkedett a földre, a rét füvei ragyogtak, mint a smaragdok.

Az emberek eltakarták szemüket.

– A bolond kútásó, a bolond kútásó! – hajtogatták.

A kútásó meg azóta is fényesen csillogva repül az égen, galaktikákat, tejutakat és naprendszereket hagy el, s tudja, hogy most már van hova gyűlniük az embereknek hosszan tartó sötétségek idején.

Lázár Ervin (1936–2006) Kossuth-díjas író, elbeszélő, meseíró: *A bolond kútásó*

GONDOLAT

„A szavakkal már nagyon sokszor visszaéltek, a zene azonban módot ad arra, hogy ma is megértsük egymást. Az igazság, ami a világ minden népművészetében, zenei stílusában ezernyi színben mutatkozik meg, képessé tesz bennünket arra, hogy egyetértésre jussunk egymással.”

Yehudi Menuhin (1916–1999) amerikai zsidó hegedűművész és karmester ezekkel a gondolatokkal indította útjára 1975-ben a zenei világnap intézményét.

Első hallásra – Gyülekezeti gondolatok

Számomra az a fontos ebben a textusban, hogy Jézus kiválasztja a népek közül az övéit. Örülök annak, hogy bizonyosságom van afelől, én is az ő gyermekei közé tartozom. Egyre jobban megismerem őt, és az új ének ismerősen cseng majd a fülemben.

Csak 144 ezren fognak megmenekülni? Hogyha így lenne, igen nagyképpen hangozna, hogy én bejutottam az elitbe. Nem hinném, hogy szó szerint csak 144 ezer menekül meg. Inkább arról van szó, hogy mindenki, aki az övé, teljes létszámban vele van.

Első hallásra és olvasatra a Jelenések könyve számomra homályos, rejtélyes szigete a Bibliának. Nehezen tudok vele mit kezdeni, és nehezen tudom értelmezni az ott olvasottakat. Ez ennél a jelölt szakasznál sincs másképp. Néha azt gondolom, ez nagyon nincs így rendjén, de még nem jutottam előrébb. A könyv tele van számomra beláthatatlan és elképzelhetetlen dolgokkal, amelyek néha félelmet keltőek.

Szerintem nagyon nehéz értelmezni a szakaszt: miért pont 144 ezer ember? Mi lehet ez az új ének? Miért csak ők tudták megtanulni? Az „ember” csak férfit takar, mert azt írja, nem érintkeztek nőkkel?

Amiben megerősít és meggyőz, hogy áron vétettünk meg. Krisztus drága vére az ár.

A másik, ami nagyon megfogott, a feddhetetlen szó. Nem hagyta el szájukat hazugság, ez egy követendő példa. Szeretnék én is feddhetetlen lenni.